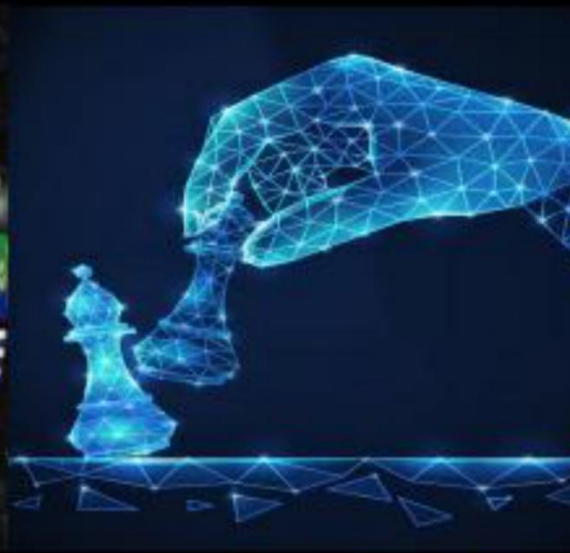

Istanbul Kent University Journal of Political, Social and Strategic Research

İstanbul Kent Üniversitesi Siyasal, Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi

Volume/Cilt: 1

Issue/Sayı: 2

Yıl/ Year: 2025

**İSTANBUL
KENT
ÜNİVERSİTESİ**

Geleceğin En Kent'i

e-ISSN: 3062-2999

Table of Contents

About the Journal	3
Editorial Board.....	4
Avrupa Birliği'nin CSRD ve ESRS Düzenlemelerinin Türkiye'de Faaliyet Gösteren Şirketlere Yansımaları	5
Strategic Thinking and Maritime Strategy – In an Era of Uncertainty	22
From Humanitarian Intervention to Responsibility to Protect: Between Ethics and Realpolitik.....	75
ABD'de Güncel Politik Bölünmelerin Kökeni: Obama-Trump Dönemlerinden Bugüne Beş Politika Alanı	95
China in the Global World System.....	123
İstanbul'un Nostaljik Toplu Taşıma Aracı 101 Kapı Numaralı Tosun Üzerine Betimsel Bir İnceleme	143
Büyükşehir Belediyelerinin 2024 Faaliyet Raporlarında Çağdaş Kamu Yönetimi Temalarının Kavramsal Görünürlüğü	166
The European Union's Security Dilemma in the Absence of a Unified Military: Assessing the Role of NATO and Transatlantic Relations in the Post-Trump Era	195

About the Journal

Name of the Journal: Istanbul Kent University Journal of Political, Social and Strategic Research, İstanbul Kent Üniversitesi Siyaset, Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Dergisi

Abbreviation: KENTUSAMDER

e-ISSN: 3062-2999

Publishing frequency: Twice in a year

Website: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kentusamder>

First publication: 2025 (Online)

Contact

Telephone number: 00902126101010

e-mail: kentusamder@kent.edu.tr

Adress: İstanbul Kent University Kagithane Campus

Merkez Mahallesi Cendere Caddesi No:24 34406 Kağıthane, İstanbul

Editorial Board

Chief Editor:

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK

kentusamder@kent.edu.tr

Editor

Assoc. Prof. Dr. Doğan Şafak POLAT

dogansafak.polat@kent.edu.tr

Editor

Asst Prof. Dr. Mesut ÖZEL

mesut.ozel@kent.edu.tr

Editor

Asst Prof. Dr. Murat KORAY

murat.koray@kent.edu.tr

Editor

Asst Prof. Dr. Abdülkadir ŞENCAN

abdulkadir.sencan@kent.edu.tr

Assistant Editor

Research Assistant Ege Furkan TOKER

egefurkan.toker@kent.edu.tr

The Implications of the European Union's CSRD and ESRS Regulations on Companies Operating in Türkiye

Article Submission Date: 06.08.2025
Accepted: 01.09.2025

Prof. Dr. Sevgi Putzke^a

Abstract

The Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), adopted by the European Union in 2022, along with the European Sustainability Reporting Standards (ESRS) developed under this directive, affects not only EU-based companies but also firms from third countries that maintain commercial and operational ties with the EU. Although Türkiye is not a member of the European Union, its strong economic and trade relations with the EU suggest a significant potential for indirect exposure to these regulations. This study examines the scope of the CSRD and ESRS, their implementation schedule, and the potential implications for non-EU companies, with a particular focus on Türkiye. Companies operating in Türkiye that are likely to be affected are categorized based on the nature of their business activities. The findings indicate that firms in Türkiye with EU-based subsidiaries, those exceeding the EU revenue threshold, or those integrated into the supply chains of EU companies are expected to face increasing compliance obligations between 2025 and 2028. Accordingly, the study emphasizes the need to enhance corporate preparedness, establish targeted support mechanisms for SMEs, and strengthen the guiding role of regulatory authorities. This paper offers a strategic assessment of Türkiye's alignment with EU sustainability regulations and provides a guiding framework for policymakers and the private sector.

Keywords: *EU Sustainability Reporting Regulations, CSRD, ESRS.*

---

^a İstanbul Kent University, sevgi.putzke@kent.edu.tr , ORCID:
<https://orcid.org/0000-0001-5145-0747>

Avrupa Birliği'nin CSRD ve ESRS Düzenlemelerinin Türkiye’de Faaliyet Gösteren Şirketlere Yansımaları

Özet

Avrupa Birliği’nin 2022 yılında kabul ettiği Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (CSRD) ve bu direktif çerçevesinde geliştirilen Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlaması Standartları (ESRS), yalnızca AB merkezli şirketleri değil, aynı zamanda AB ile ticari ve operasyonel ilişkisi bulunan üçüncü ülke şirketlerini de etkilemektedir. Türkiye, AB üyesi olmamakla birlikte, Avrupa Birliği ile sahip olduğu güçlü ekonomik ve ticari ilişkileri nedeniyle bu düzenlemelerden dolayı olarak etkilenme potansiyeline sahiptir. Bu çalışmada, CSRD ve ESRS’nin kapsamı, yürürlüğe giriş takvimi ve üçüncü ülke şirketleri üzerindeki olası etkileri incelenmekte; Türkiye’de faaliyet gösteren ve bu düzenlemelerden öncelikli olarak etkilenebilecek olan şirketler, faaliyet türlerine göre kategorize edilmektedir. Bulgular, Türkiye’de AB içinde bağlı ortaklığı olan, AB ciro eşiğini geçen veya AB’li şirketlerin tedarik zincirinde yer alan şirketlerin 2025-2028 dönemi itibarıyla ESRS’ye uyum konusunda artan yükümlülüklerle karşı karşıya kalacaklarını göstermektedir. Buna bağlı olarak, kurumsal hazırlıklılık düzeylerinin artırılması ve bu kapsamda, KOBİ’lere özel destek mekanizmalarının geliştirilmesi ve düzenleyici kurumların yönlendirici rol oynaması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye’nin AB sürdürülebilirlik düzenlemelerine uyum sürecine ilişkin stratejik bir değerlendirme ortaya konulmakta, politika yapıcılar ve özel sektör için yol gösterici bir çerçeve sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *AB Sürdürülebilirlik Raporlaması Mevzuatı, CSRD, ESRS.*

1. Giriş

Sürdürülebilirlik, yalnızca çevresel kaygılara yönelik bir duyarlılık olmaktan çıkarak, işletmeler için yasal, stratejik ve rekabetçi bir zorunluluk haline gelmiştir. Özellikle Avrupa Birliği, bu dönüşümde öncü bir rol üstlenerek şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını sistematik biçimde raporlamalarını zorunlu kılan düzenlemeleri yürürlüğe koymaktadır. 2022 yılında kabul edilen Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (Corporate Sustainability Reporting Directive - CSRD) (EU, 2022) ve bu kapsamda geliştirilen Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlaması Standartları (ESRS) (EU, 2023), yalnızca AB merkezli şirketleri değil, aynı zamanda AB ile ekonomik bağları olan üçüncü ülke şirketlerini de etkilemektedir.

Türkiye, AB üyesi olmamakla birlikte, dış ticaretinin yarısından fazlasını AB ülkeleriyle gerçekleştirmekte ve pek çok Türk şirketi AB pazarında faaliyet göstermektedir. Bu yapısal entegrasyon nedeniyle, Türk şirketleri yeni raporlama yükümlülüklerine doğrudan veya dolaylı yoldan tabi olmaya başlamışlardır. Özellikle AB’de bağlı ortaklığı bulunan, AB içinde 150 milyon avronun üzerinde ciro yapan veya AB merkezli şirketlerin tedarik zincirinde yer alan Türk şirketleri için 2025-2028 yılları arasında artan oranda sürdürülebilirlik raporlaması zorunluluğu ortaya çıkacaktır.

Bu çalışmada, CSRD ve ESRS düzenlemelerinin Türkiye’de faaliyet gösteren şirketler üzerindeki etkileri incelenmekte; ilk aşamada hangi tür şirketlerin bu düzenlemelerden etkileneceği, faaliyet alanları ve yapısal özellikleri dikkate alınarak kategorize edilmektedir. Ayrıca Türk şirketlerinin mevcut hazırlıklılık düzeyleri, karşı karşıya kalabilecekleri yapısal zorluklar ve olası uyum stratejileri değerlendirilmekte; kamu ve özel sektör için politika önerileri sunulmaktadır. Çalışma, ampirik veri toplamaya dayalı olmamakla birlikte, mevzuat metinleri ve diğer ikincil kaynaklar üzerinden yapılan kavramsal ve politika temelli bir analiz sunmaktadır.

2. AB Düzenlemelerinin Kapsamı: CSRD ve ESRS

Avrupa Birliği, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak ve şirketlerin çevresel, sosyal ve yönetsel (ESG) performanslarını daha şeffaf hale getirmek amacıyla 2022 yılında Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi'ni kabul etmiştir. Bu düzenleme, daha önce yürürlükte olan Finansal Olmayan Raporlama Direktifi'nin (NFRD) kapsamını önemli ölçüde genişletmekte (EU, 2014); yalnızca büyük şirketleri değil, çok daha geniş bir şirket grubunu ve üçüncü ülke menşeli şirketleri de kapsama dahil etmektedir.

CSRD kapsamında şirketler, sürdürülebilirlik stratejilerini, risk ve fırsatlarını, değer zinciri boyunca çevresel ve sosyal etkilerini raporlamakla yükümlü hale gelmişlerdir (EU, 2022). Bu raporlamanın içeriği ve teknik ayrıntıları ise Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlaması Standartları tarafından belirlenmektedir. ESRS, çifte önemlilik (double materiality) ilkesini esas alarak, hem şirketlerin çevreye ve topluma etkisini hem de çevresel ve sosyal gelişmelerin şirketlerin finansal performansına etkilerini birlikte değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır (EU, 2023). Bu yönüyle ESRS, diğer uluslararası standartlardan daha kapsamlı ve bağlayıcı bir yapı sunmaktadır.

CSRD'nin yürürlük takvimi aşağıdaki şekilde kademeli olarak ilerlemektedir (EU, 2022):

- 2024 mali yılı (raporlama 2025): NFRD kapsamındaki şirketler (AB içindeki büyük ölçekli halka açık şirketler, 500'den fazla çalışanı olan şirketler)
- 2025 mali yılı (raporlama 2026): Diğer büyük AB şirketleri (250'den fazla çalışanı olan, yıllık 50 milyon avro net ciroya veya 25 milyon avro bilanço toplamına sahip (üç kriterden ikisini karşılayan) büyük şirketler)
- 2026 mali yılı (raporlama 2027): AB merkezli borsaya kote KOBİ'ler (bazı muafiyetlerle)

- 2028 mali yılı (raporlama 2029): AB içinde 150 milyon avro ve üzeri net cirosu olan üçüncü ülke merkezli şirketler (AB’de belirli eşiklerin üzerinde en az bir şubesi veya bağlı ortaklığı varsa)

Bu takvim doğrultusunda, Türkiye merkezli olup AB’de faaliyet gösteren veya AB ciro eşiğini aşan şirketler, 2028’den itibaren ESRS’ye uygun sürdürülebilirlik raporlaması yapmak zorunda kalacaklardır. Bunun dışında, AB içinde raporlama yükümlülüğü olan şirketlerin, değer zincirlerinde yer alan Türk tedarikçilerden sürdürülebilirlik verisi talep etmeleri de beklenmektedir. Böylece Türkiye’deki pek çok şirketin, hukuken doğrudan kapsamda olmasalar da, raporlama zincirine dolaylı olarak dahil edilmeleri ve raporlama yükümlülüğü ile karşı karşıya kalmaları beklenmektedir.

Dolayısıyla bu düzenlemelerin, yalnızca Avrupa pazarıyla doğrudan bağlantısı olan büyük şirketleri değil, küçük ve orta ölçekli ihracatçıları, tedarik üreticileri ve hizmet sağlayıcıları da içeren geniş bir etki alanı yaratacağı öngörülmektedir. Bu durum, Türk şirketleri için bir taraftan ciddi bir uyum baskısı, diğer taraftan ise erken hareket eden firmalar açısından stratejik bir rekabet avantajı potansiyeli taşımaktadır.

3. Türkiye Merkezli Şirketler Açısından CSRD Kapsamına Giriş Süreci

Avrupa Birliği’nin CSRD ve ESRS düzenlemeleri, üçüncü ülkelerde yerleşik şirketler açısından doğrudan bağlayıcılık taşımamakla birlikte, AB ile ekonomik, ticari ve operasyonel düzeyde güçlü ilişkiler içinde olan ülkeler için fiilen bağlayıcı sonuçlar doğurmaktadır. Türkiye, AB ile olan dış ticaret hacmi, yatırım ortaklıkları ve değer zinciri bağı üzerinden bu düzenlemelerden etkilenme potansiyeli en yüksek ülkelerden biridir. CSRD’nin yürürlük takvimi doğrultusunda, Türkiye’de faaliyet gösteren şirketler, farklı yıllarda ve farklı mekanizmalar yoluyla kapsam içine gireceklerdir. Aşağıda, etkilenme düzeylerine göre dört ana şirket

grubu tanımlanmakta ve ilgili düzenleme takvimi ile ilişkilendirilmektedir (Tablo 1).

3.1. NFRD kapsamındaki büyük AB şirketleri ve Türkiye'deki dolaylı etkiler

CSRD'nin ilk uygulama aşamasında, daha önce NFRD kapsamına giren büyük ölçekli halka açık AB şirketleri yer almaktadır. 500'den fazla çalışanı bulunan bu şirketlerin, 2024 mali yılına ait verileri temel alarak 2025 yılında ESRS doğrultusunda sürdürülebilirlik raporu sunmaları zorunlu hale getirilmiştir (EU, 2022).

Söz konusu yükümlülük, yalnızca ilgili AB merkezli şirketlerin kendi faaliyet alanlarıyla sınırlı kalmayıp, tüm değer zincirlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir (EU, 2023). Bu yaklaşım doğrultusunda, şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını raporlarken yalnızca kendi operasyonlarına ilişkin değil, aynı zamanda tedarikçileri, taşeronları ve diğer iş ortakları gibi değer zinciri boyunca yer alan tüm paydaşlara ilişkin ESG verilerini de dikkate almaları beklenmektedir. Dolayısıyla, bu şirketlerin tedarik zincirinde yer alan paydaşlarından düzenli ve güvenilir sürdürülebilirlik verilerini temin etmeleri, yasal uyumluluk ve raporlama süreçlerinin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Bu kapsamda, Türkiye'de faaliyet gösteren ve bu şirketlerin değer zincirinde yer alan üretici, taşeron veya hizmet sağlayıcı nitelikli işletmelerin, raporlama yükümlüsü olmasalar dahi dolaylı bir veri sağlama sorumluluğu ile karşı karşıya kalacakları öngörülmektedir. Özellikle sera gazı emisyonları, insan hakları uygulamaları ve çevresel etkiler gibi alanlarda bilgi talep edilmesi muhtemeldir.

Bu nedenle, her ne kadar doğrudan düzenleyici kapsamın dışında bulunsalar da, Türkiye'deki şirketlerin bu sürece kayıtsız kalmaları mümkün görünmemektedir. Gerek müşteri ve iş ortaklarından gelen veri talepleri, gerekse rekabet gücünün sürdürülebilirliği açısından, sürdürülebilirlik verilerinin sistematik olarak izlenmesi ve

raporlanabilir hâle getirilmesi, erken hazırlıklılık açısından kurumsal düzeyde stratejik bir önem arz etmektedir.

3.2. Diğer büyük AB şirketleri ve Türkiye’deki dolaylı etkiler

CSRD'nin ikinci aşamasında, daha önce NFRD kapsamı dışında kalan ancak belirli büyüklük ölçütlerini sağlayan Avrupa Birliği merkezli şirketler sürdürülebilirlik raporlaması kapsamına dahil edilmiştir. Bu şirketlerin, 2025 mali yılına ilişkin veriler temel alınarak, 2026 yılında Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlaması Standartları çerçevesinde raporlama yapmaları zorunlu hale getirilmiştir. Söz konusu şirketlerin büyük ölçekli olarak sınıflandırılabilmesi için Avrupa Birliği tarafından belirlenen üç kriterden en az ikisinin sağlanması gerekmektedir. Bu kriterler; 250’den fazla çalışanın istihdam edilmesi, yıllık net cironun 50 milyon avroyu aşması ve bilanço toplamının 25 milyon avronun üzerinde olması şeklinde tanımlanmaktadır (EU, 2022).

Bu yükümlülük, yalnızca bu şirketlerin kendi operasyonlarını değil, aynı zamanda değer zincirindeki aktörleri de kapsamaktadır. Türkiye’de üretim veya hizmet faaliyetinde bulunan ve bu şirketlerle ticari ilişkisi bulunan firmalar, doğrudan raporlama yükümlüsü olmamakla birlikte, sürdürülebilirlik verisi sunma zorunluluğu bakımından fiili bir baskı altına girmektedirler.

Bu çerçevede, özellikle sera gazı emisyonları, çevresel etkiler, iş gücü koşulları ve kurumsal yönetim uygulamalarına ilişkin göstergelere yönelik bilgi taleplerinin artması beklenmektedir. Bu bilgilerin, Türk şirketleri tarafından kurumsal bilgi sistemleri aracılığıyla izlenebilir, karşılaştırılabilir ve denetlenebilir biçimde sunulması, değer zinciri raporlamasının işleyişi açısından kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, sürdürülebilirlik alanında daha yapısal, düzenli ve standartlaştırılmış bir raporlama altyapısının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

3.3. AB’de borsaya kote küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) raporlama yükümlülükleri ve Türkiye bağlamındaki etkiler

CSRD’nin üçüncü uygulama aşaması kapsamında, Avrupa Birliği içinde faaliyet gösteren ve belirli ölçütleri sağlayan küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) sürdürülebilirlik raporlaması yükümlülüğüne tabi tutulması öngörülmüştür. Mikro işletmeler kapsam dışında bırakılırken, halka açık statüdeki KOBİ’lerin 2026 mali yılına ilişkin veriler temel alınarak 2027 yılında ESRS doğrultusunda raporlama yapmaları zorunlu hale getirilmiştir (EU, 2022).

Bu kapsamda, AB sınırları içerisinde kurulu olan Türk sermayeli KOBİ’lerin, eğer halka açık nitelik taşıyorlarsa ve raporlama yükümlülüğünden geçici muafiyet talebinde bulunmamışlarsa, ESRS çerçevesinde rapor hazırlamaları gerekmektedir. Türkiye merkezli şirketlerin AB’de kurduğu iştirakler veya bağlı ortaklıklar, KOBİ niteliğine sahip olmaları durumunda bu kategoriye girmekte ve ilgili raporlama süreçlerine tabi olabilmektedirler.

Bu düzenleme, AB borsalarında işlem gören küçük ölçekli Türk sermayeli şirketlerin sayılarının sınırlı olması nedeniyle kısa vadede yaygın bir etki yaratmamakla birlikte, orta ve uzun vadede Avrupa finans piyasalarında kaynak arayışına girecek Türk KOBİ’leri açısından stratejik bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, gelecekte sermaye piyasalarına erişim hedefleyen firmalar açısından sürdürülebilirlik raporlamasına hazırlık süreci, rekabet avantajı açısından kritik bir unsur haline gelmektedir.

3.4. Yüksek ciro eşiğini aşan Türkiye merkezli şirketlerin doğrudan kapsama girişi

CSRD’nin dördüncü uygulama aşaması kapsamında, Avrupa Birliği dışı ülkelerde merkezileşmiş ancak AB içinde belirli bir faaliyet düzeyine ulaşmış şirketlerin de doğrudan raporlama yükümlülüğü altına alınması öngörülmüştür. Buna göre, merkezi AB dışında bulunan ve Avrupa Birliği sınırları içinde bir mali yıl içerisinde en

az 150 milyon avro net ciro elde eden şirketler, 2028 mali yılına ait veriler temel alınarak 2029 yılında ESRS uyarınca sürdürülebilirlik raporu sunmakla yükümlü olacaktır (EU, 2023).

Bu yükümlülüğün geçerli olabilmesi için, ilgili şirketin AB’de en az bir bağlı ortaklığa veya şubeye sahip olmaları gerekmektedir. Bu şartların sağlanması halinde, söz konusu şirketin üçüncü ülke menşeli olmaları, raporlama zorunluluğunu ortadan kaldırmamakta; aksine, ilgili bağlı yapıların büyüklüğünden bağımsız olarak, ana merkezin doğrudan kapsama dahil edilmesini gerekmektedir.

Türkiye merkezli olup AB pazarında güçlü bir ticari varlığa sahip büyük ölçekli şirketlerin bu kriterleri karşılamaları durumunda, sürdürülebilirlik raporlaması yükümlülüğü doğrudan kendilerine ait hale gelecektir. Bu bağlamda, yıllık satışlarının önemli bir bölümünü AB ülkelerinde gerçekleştiren ve bölgede şube, satış ofisi veya bağlı ortaklık düzeyinde varlık gösteren firmaların, ESRS kapsamında çok boyutlu, detaylı ve bağımsız denetime açık raporlar hazırlamaları gerekmektedir.

Uygulamanın doğası gereği, bu yükümlülüğe tabi şirketlerin yalnızca operasyonel süreçlerini değil, aynı zamanda kurumsal yönetim yapılarını, iç denetim sistemlerini ve sürdürülebilirlik stratejilerini bütüncül biçimde yeniden yapılandırmaları beklenmektedir (Putzke, 2025).

Tablo 1. CSRD kapsamına giriş takvimi ve Türkiye merkezli şirketler açısından etkileri

Şirket Grubu	İlk Raporlanacak Mali Yıl	Raporun Yayınlanma Yılı	Türkiye Bağlamında Etki
NFRD kapsamındaki büyük AB şirketleri (AB içindeki büyük ölçekli halka açık şirketler, 500'den fazla çalışanı olan şirketler)	2024	2025	Bu şirketler, değer zinciri kapsamındaki tüm aktörlerden sürdürülebilirlik verisi toplamakla yükümlüdürler. Türk tedarikçilerinden emisyon, insan hakları gibi konularda veri talep edilmesi zorunludur.
Diğer büyük AB şirketleri (250'den fazla çalışanı olan, yıllık 50 milyon avro net ciroya veya 25 milyon avro bilanço toplamına sahip olan (üç kriterden ikisini karşılayan) şirketler)	2025	2026	Bu şirketler, değer zincirinde yer alan tedarikçilerinden sürdürülebilirlik verisi toplamakla yükümlüdürler. Bu kapsamda, Türk firmalardan emisyon, insan hakları gibi konularda veri talep edilmesi gerekmektedir.
AB içinde borsaya kote KOBİ'ler (mikro işletmeler hariç)	2026	2027	AB içinde kurulu Türk KOBİ'leri, eğer halka açık statüsündelerse ve muafiyet talep etmemişlere, zorunlu raporlama kapsamına gireceklerdir.
AB'de 150 milyon avrodan fazla net ciro elde eden üçüncü ülke merkezli şirketler	2028	2029	Türk merkezli olup AB'de şube veya bağlı ortaklığı olan ve ciro eşliğini geçen şirketler, doğrudan CSRD kapsamındadırlar ve ESRS'ye göre rapor sunmakla yükümlü olacaklardır.

4. Kurumsal Hazırlıklılık, Riskler ve Fırsatlar

Avrupa Birliği'nin sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin yeni düzenlemeleri, Türkiye merkezli şirketler için yalnızca bir mevzuat takibi meselesi değil; aynı zamanda kurumsal kapasite, yönetim, dijitalleşme ve rekabet stratejisi açısından çok boyutlu etkiler barındırmaktadır. Özellikle ESRS'nin getirdiği detaylı raporlama yükümlülükleri, şirketlerin kurumsal yapılarını gözden geçirmelerini ve sürdürülebilirlik performanslarını ölçülebilir hale getirmelerini gerektirmektedir. Bu bölümde, Türk şirketlerinin mevcut hazırlıklılık düzeyleri, karşılaşılabilecekleri temel riskler ve sürecin yaratabileceği fırsatlar üç başlık altında ele alınmaktadır.

4.1. Şirketlerin hazırlıklılık düzeyleri

Türkiye’de büyük ölçekli ve ihracat odaklı bazı şirketler, 2000’li yılların başından itibaren çeşitli küresel raporlama çerçevelerine uyum sağlamaya başlamışlardır. Ancak bu çerçeveler, bağlayıcı olmayan ve genellikle gönüllü açıklamalara dayalı sistemlerdir. Oysa ESRS, belirli metriklere dayalı, bütüncül, denetlenebilir ve çifte önemlilik esaslı bir yapı sunmakta; ayrıca kapsayıcı sektör standardizasyonunu zorunlu hale getirmektedir.

Yapılan çeşitli çalışmalar, şirketlerin çoğunun şu alanlarda yetersiz kaldığını göstermektedir (EFRAG, 2024; EFRAG, 2025; TİM, 2023):

- Değer zinciri boyunca sürdürülebilirlik etkilerinin sistematik olarak izlenmemesi
- Sera gazı emisyonlarının kapsamlı olarak hesaplanmaması
- Sürdürülebilirlik stratejisinin kurumsal yönetim yapısına entegre edilmemesi
- ESG verilerinin bağımsız denetim süreçlerine uygun biçimde sunulması

Dolayısıyla birçok şirket için ESRS’ye uyum, yalnızca bir raporlama faaliyeti değil, tüm organizasyonun dönüşümünü gerektiren yapısal bir süreç niteliğindedir.

4.2. Riskler

Türkiye’deki şirketlerin karşı karşıya kalabileceği başlıca risk alanları aşağıda özetlenmiştir:

Pazar kaybı riski: AB müşterileri, sürdürülebilirlik performansı şeffaf olmayan tedarikçileri tercih dışı bırakabilirler.

Uyum maliyetleri: Yeni raporlama süreçleri için danışmanlık, eğitim, yazılım ve denetim maliyetlerinde artış beklenmektedir.

Veri eksikliği: Özellikle KOBİ’ler, kurumsal ESG verilerini üretecek altyapıya sahip değildirler.

İtibar riski: Raporlamada şeffaflık sağlayamayan şirketler, yatırımcı ve müşteri nezdinde güven kaybı yaşayabilirler.

4.3. Fırsatlar

Bu dönüşüm süreci bazı stratejik fırsatlar da yaratmaktadır:

Rekabet avantajı: Uyum sürecini erken tamamlayan şirketler, AB pazarında daha fazla tercih edilme olanağına sahip olabilirler.

Sermaye erişimi: Sürdürülebilirlik kriterlerini sağlayan şirketler, uluslararası finansmana ve yeşil yatırımlara daha kolay erişebilirler.

Kurumsal gelişim: ESRS uyum süreci, şirketlere yönetim yapılarını ve iç kontrol sistemlerini güçlendirme fırsatı sunmaktadır.

İtibar artışı: Şeffaf ve doğrulanabilir sürdürülebilirlik raporları, şirketlerin marka değerine katkı sağlama potansiyeline sahiptirler.

Sonuç olarak, ESRS sürecine uyum sağlayabilen şirketler, sadece yasal risklerden korunmakla kalmayıp, uluslararası ticarete konumlarını güçlendirecek yapısal avantajlar da elde edebilirler. Ancak bunun için geçici önlemler değil, stratejik bir kurumsal dönüşüm planına ihtiyaç duyulmaktadır.

5. Politika Önerileri ve Yol Haritası

Avrupa Birliği'nin CSRD ve ESRS düzenlemeleri, yalnızca şirketlerin bireysel raporlama kapasiteleriyle uyum sağlayabilecekleri bir süreç değil; aynı zamanda ulusal ölçekte koordinasyon, destek ve yönlendirme gerektiren yapısal bir dönüşüm alanıdır. Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlerin bu düzenlemelere etkin uyum sağlayabilmeleri için kamu otoriteleri, meslek örgütleri ve özel sektör arasında çok boyutlu bir iş birliği modeli geliştirilmelidir. Bu bağlamda politika önerileri; düzenleyici kurumlar, meslek örgütleri ve şirketler olmak üzere üç düzeyde ele alınabilir:

5.1. Düzenleyici ve kamusal kurumlar için öneriler

Ulusal Uyum Stratejisi oluşturulmalıdır. Ticaret Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve SPK öncülüğünde, CSRD/ESRS düzenlemelerine uyumu kolaylaştıracak bir yol haritası yayınlanmalıdır.

KOBİ'ler için teknik rehberlik ve teşvikler sağlanmalıdır. Özellikle ihracat yapan küçük ve orta ölçekli işletmelerin sürdürülebilirlik raporlamasına hazırlık süreci için hibe programları, dijital araç destekleri ve sadeleştirilmiş raporlama şablonları geliştirilmelidir.

Sürdürülebilirlik veri altyapısı oluşturulmalıdır. TÜİK, Kalkınma Ajansları ve ilgili kurumlar aracılığıyla firmalara sektör bazlı ESG veri referansları sağlanmalı; şirketler için emisyon hesaplama ve risk analiz araçları merkezi düzeyde erişilebilir hale getirilmelidir.

5.2. Meslek kuruluşları ve sektörel yapılar için öneriler

TOBB, TİM ve sektörel ihracatçı birlikleri, üyelerine yönelik sürdürülebilirlik raporlaması farkındalık programları başlatmalı; pilot uygulamalarla sektör içi iyi örnekler yaygınlaştırılmalıdır.

Mali müşavirler, bağımsız denetçiler ve danışmanlar, ESRS sistematığı konusunda eğitilmeli ve yetkilendirilmelidirler.

Sektör bazlı uyum rehberleri hazırlanarak, örneğin tekstil, otomotiv, kimya gibi yüksek ihracat yapan alanlarda sektörün riskleri ve fırsatları açıkça ortaya konmalıdır.

5.3. Şirketler için stratejik yol haritası

Durum analizi yapılmalıdır. Şirketler, CSRD kapsamına girip girmediklerini, AB ciro eşiklerini aşıp aşmadıklarını ve değer zinciri içindeki konumlarını belirlemelidirler.

İç kapasite artırılmalıdır. Sürdürülebilirlik sorumlulukları şirketin yönetim yapısına entegre edilmeli, ESG verileri düzenli biçimde izlenmeli ve belgelenmeye hazır hale getirilmelidir.

Dış kaynaklarla iş birliği sağlanmalıdır. Sürdürülebilirlik danışmanlıkları, dijital raporlama çözümleri ve denetim firmalarıyla erken aşamada temas kurularak, son dakika baskılarının önüne geçilmelidir.

Gönüllü raporlamaya başlanmalıdır. Henüz zorunlu olmasa da, ESRS formatına yakın bir yapıda sürdürülebilirlik raporlamasına başlanması, şirketleri geleceğe hazırlayacaktır.

Bu politika önerileri, Türkiye'nin hem ekonomik rekabet gücünü korumasına hem de AB ile bütünleşmiş değer zincirlerinde sürdürülebilirlik kriterlerine uyum sağlamasına katkı sunacaktır. Özellikle KOBİ'lerin bu süreçte entegrasyonu, genel uyum kapasitesinin belirleyici unsurlarından biri olacaktır.

6. Sonuç

Avrupa Birliği'nin CSRD ve ESRS düzenlemeleri, yalnızca AB üyesi ülkelerdeki şirketlerle sınırlı kalmamakta; ekonomik ve ticari entegrasyon düzeyi yüksek olan üçüncü ülkelerdeki şirketler açısından da çok katmanlı etkiler yaratmaktadır. Türkiye, Avrupa Birliği ile olan derinleşmiş ticaret ilişkileri, değer zincirine entegre üretim yapısı ve ihracat yoğun sektörleriyle bu düzenlemelerden en fazla etkilenme potansiyeline sahip ülkelerden biridir.

Bu çalışmada, CSRD'nin yürürlüğe giriş takvimi temel alınarak, Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlerin söz konusu düzenlemelerden etkilenme düzeyleri dört ana kategori çerçevesinde sistematik biçimde incelenmiştir. İlk olarak, NFRD kapsamındaki büyük AB şirketlerinin ESRS doğrultusunda sürdürülebilirlik raporlamasına başlamasıyla, bu şirketlerin tedarik zincirinde yer alan Türk işletmelerin, dolaylı veri sağlama sorumluluğu altına girdiği ortaya konmuştur. İkinci olarak, CSRD kapsamına sonradan dahil edilen

büyük ölçekli diğer AB şirketleri üzerinden benzer bir etki mekanizmasının oluştuğu ve Türkiye’deki ticari ortakların, raporlamaya yönelik baskıyla karşılaşacakları değerlendirilmiştir. Üçüncü olarak, AB’de halka açık statüde faaliyet gösteren KOBİ’lerin raporlama yükümlülüğü kapsamında, AB’de kurulu Türk KOBİ’lerinin bu sürece dâhil olmalarının öngörüldüğü belirlenmiştir. Dördüncü olarak, AB sınırları içindeki yıllık net cirosu 150 milyon avroyu aşan Türkiye merkezli şirketlerin, doğrudan raporlama yükümlülüğü altına girecekleri ifade edilmiştir.

Elde edilen bulgular, Türkiye’deki şirketlerin büyük bir kısmının doğrudan kapsamda yer almasalar da, fiili olarak sürdürülebilirlik verisi üretme ve paylaşma yükümlülüğü ile karşı karşıya olduklarını göstermektedir. Bu durum, özellikle KOBİ’ler açısından ciddi hazırlık gerektiren, sistematik ve kurumsal bir dönüşüm sürecine işaret etmektedir. ESRS’nin detaylı, ölçülebilir ve denetlenebilir raporlama yapısı, yalnızca operasyonel süreçlerin değil, aynı zamanda yönetim sistemlerinin ve veri yönetimi altyapılarının da yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Öte yandan, söz konusu düzenlemeler, yalnızca bir yükümlülük alanı değil; aynı zamanda stratejik fırsatlar da sunmaktadır. Uyum sürecini zamanında ve etkin biçimde yöneten şirketlerin, uluslararası pazarlarda rekabet avantajı elde etmeleri, yatırımcı güveni kazanmaları ve finansmana erişim olanaklarını artırmaları mümkündür. Bu bağlamda, Türkiye’deki şirketlerin CSRD sürecine yalnızca mevzuata uyum perspektifinden değil, uzun vadeli kurumsal dayanıklılık ve sürdürülebilir büyüme stratejisi açısından yaklaşımları gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’nin CSRD ve ESRS’ye uyumu, geçici bir raporlama yükümlülüğü olarak değil; sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle bütünleşik, yapısal ve çok paydaşlı bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilmelidir. Bu sürecin etkin biçimde yönetilebilmesi, yalnızca şirketlerin bireysel çabalarına değil; aynı

zamanda kamu otoriteleri, düzenleyici kurumlar, meslek örgütleri ve sektörel temsil yapılarının eşgüdümüne de bağlıdır. Türkiye’deki şirketlerin bu düzenlemelere uyum sağlamaları, sürdürülebilirlik performanslarını güçlendirmelerinin yanı sıra, uluslararası rekabetçiliklerini artıracak ve yeni pazarlara erişimlerini kolaylaştıracak stratejik bir adım olarak öne çıkmaktadır.

Kaynakça

- EU, European Commission. (2014). *Finansal Olmayan Raporlama Direktifi, Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/95/oj>
- EU, European Commission. (2022). *Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi, Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 as regards corporate sustainability reporting (CSRD)*. <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj>
- EU, European Commission. (2023). *Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlaması Standartları, Commission Delegated Regulation (EU) on European Sustainability Reporting Standards (ESRS)*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202302772
- TİM, Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2023). *Sürdürülebilirlik eylem planı*. Türkiye İhracatçılar Meclisi.
- EFrag, European Financial Reporting Advisory Group. (2024). *State of play as of Q2 2024: Implementation of European Sustainability Reporting Standards (ESRS): Initial observed practices from selected companies*. <https://www.efrag.org>
- EFrag, European Financial Reporting Advisory Group. (2025). *State of play 2025: Early adoption insights into ESRS*. <https://www.efrag.org>
- Putzke, S. (2025). *Avrupa Birliği Zorunlu Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlamasında Bir Dönüm Noktası: NFRD ve Sonrasındaki Güncel Düzenlemeler*, Mali Çözüm Dergisi, ISMMMO, Sayı: 191, Eylül-Ekim.

Strategic Thinking and Maritime Strategy – In an Era of Uncertainty

Article Submission Date:
02.08.2025
Accepted: 30.08.2025

Salim Al-Qassmi^a

Abstract

Drawing from a rich tapestry of historical analysis and contemporary scholarship, this article examines the ongoing evolution of maritime strategy through a comparative study of the Persian Gulf and the Mediterranean from 1990 to 2030. It demonstrates that the most successful maritime powers have consistently fused economic, political, and military dimensions into adaptable strategies that respond to changing global realities. Notably, the influence of technological innovation, environmental transformation, and the resurgence of multipolar competition have significantly shaped modern naval doctrine, necessitating agile responses to emerging threats such as cyberwarfare and piracy. The article also spotlights the enduring relevance of classical theorists and historical case studies, arguing that the synthesis of time-tested strategic principles with forward-thinking innovation is vital for nations striving to protect their interests and maintain maritime dominance amid a rapidly changing and uncertain international landscape. This approach is crucial for navigating the volatility of today's maritime security environment.

Keywords: *Maritime Strategy, Evolution, Multipolar Competition, Adaptability, Technological Evolution.*

---

^a Ph.D. Researcher, Shiraz University (Iran) & AGP (France) sawari2050@gmail.com, ORCID: 0009-0004-8452-7105 The author would like to express their sincere gratitude to their thesis advisors, Professor Hall Gardner of the American University of Paris and Dr. Yousuf Qorashi of the Shiraz University, for their invaluable contributions to the preparation of this article.

Belirsizlik Çağında Stratejik Düşünme ve Denizcilik Stratejisi

Özet

Zengin bir tarihsel analiz ve çağdaş bilim dalından yararlanan bu makale, 1990'dan 2030'a kadar Basra Körfezi ve Akdeniz'in karşılaştırmalı bir analizi yoluyla denizcilik stratejisinin devam eden evrimini incelemektedir. En başarılı deniz güçlerinin ekonomik, politik ve askeri boyutları sürekli olarak değişen küresel gerçeklere yanıt veren uyarlanabilir stratejilere dönüştürdüğünü göstermektedir. Özellikle, teknolojik yeniliğin, çevresel dönüşümün ve çok kutuplu rekabetin yeniden canlanmasının etkisi, modern denizcilik doktrinini önemli ölçüde şekillendirdi ve siber savaş ve korsanlık gibi ortaya çıkan tehditlere çevik yanıtlar verilmesini gerektirdi. Makale aynı zamanda, klasik teorisyenlerin ve tarihsel vaka çalışmalarının kalıcı önemine dikkat çekerek, zaman içinde test edilmiş stratejik ilkelerin ileri görüşlü inovasyonla sentezinin, hızla değişen ve belirsiz bir uluslararası manzarada çıkarlarını korumaya ve deniz hakimiyetini sürdürmeye çalışan uluslar için hayati önem taşıdığını savunuyor. Bu yaklaşım, günümüzün deniz güvenliği ortamının oynaklığında gezinmek için çok önemlidir.

Anahtar kelimeler *Denizcilik Stratejisi, Evrim, Çok Kutuplu Rekabet, Uyarlanabilirlik, Teknolojik Evrim.*

1. Introduction

Strategic thinking¹ has long underpinned the dominance of maritime powers, serving as the backbone for civilizations intent on establishing maritime dominance. Across the centuries—from the ancient world to the innovations of contemporary navies, the art of integrating economic, political, and military dimensions into a unified maritime strategy has remained essential (Corbett, 1911, p. 21; Hattendorf, 1989, p. 10; Wirtz et al., 2021, p. 6). This paper draws on the thesis, *“Strategic thinking and the Maritime strategy of the Arab World 1990–2030: a comparative study of the Persian Gulf and the Mediterranean,”* and seeks to illuminate the enduring significance and continual evolution of maritime strategic thought.

In an age marked by rapid technological advancement and geopolitical flux, the need for disciplined yet adaptable maritime strategies is more pressing than ever. Today’s international maritime environment is characterized by volatility, driven by technological breakthroughs, environmental upheavals, and the re-emergence of multipolar competition among states. The fusion of conventional security concerns emerging challenges such as cyberwarfare, piracy, and climate-induced threats necessitates a holistic approach to strategy (Corbett, 1911, p. 22).

Globalization has further intensified the interdependence of maritime trade routes, raising the strategic stakes for nations dependent on the free and secure movement of goods. Modern naval

---

¹ Strategic thinking is a forward-looking, integrative process that enables individuals and organizations to navigate complexity, identify opportunities, and make informed decisions aligned with long-term objectives. Distinguished from strategic planning, it centers on synthesizing diverse information, challenging assumptions, and fostering adaptability and competitive advantage (Goldman, 2007; Heracleous, 1998; Liedtka, 1998; Mintzberg, 1994). Research highlights that key traits of strategic thinking include systems thinking, openness to new possibilities, and the ability to connect patterns, making it essential for sustained organizational success.

forces now confront a spectrum of threats,² ranging from state adversaries to non-traditional actors, while simultaneously adapting to innovations like unmanned systems and sophisticated surveillance technologies (Wirtz et al., 2021, p. 9). These developments have transformed the operational landscape. As a result, strategists must revisit and adapt traditional doctrines to integrate innovation.

Historically, successful maritime states have thrived by embracing adaptability and drawing lessons from both triumphs and setbacks. The chronicles of ancient and early modern maritime empires reveal the timeless value of strategic foresight, logistical mastery, and coalition-building. Notable examples, such as the Venetian Republic's deft³ blend of diplomacy and naval strength or the British Royal Navy's supremacy in blockade tactics and sea control, underscore the multifaceted nature of maritime strategy and its decisive influence on national destinies (Hattendorf, 1989, p. 13).

---

² Threats, which can impact individuals, organizations, and systems, are categorized into physical, cyber, environmental, economic, political, and maritime types. Physical threats include theft, vandalism, and natural disasters; cyber threats target digital infrastructure with malware and social engineering; environmental threats stem from resource degradation and climate change; economic threats involve financial instability and trade disruptions; political threats involve actions by nation-states or terrorism; and maritime threats encompass piracy, illegal fishing, and territorial disputes at sea. Comprehensive and adaptive security strategies are essential to address these diverse threats (Smith, 2019, pp. 45-47).

³ From its origins in the late 7th century until its fall to Napoleon in 1797, the Venetian Republic maintained its independence and influence for over a thousand years through a distinctive balance of oligarchic governance, innovative economic strategies, and pragmatic diplomacy. With a complex system of overlapping councils and a ceremonial Doge, Venice ensured internal stability and curbed corruption (Lane, 1973, pp. 85-92; Norwich, 1982, pp. 147-150). The city's maritime location fostered economic growth, enabling dominance in Mediterranean trade and the creation of a powerful navy and merchant fleet (Lane, 1973, pp. 120-134). Diplomatically, Venice excelled through careful alliances, an effective intelligence network, and policy decisions that prioritized both commercial interests and regional stability, allowing the republic to evade foreign conquest for centuries (Chambers, 2006, pp. 201-205; Norwich, 1982, pp. 215-218).

Contemporary maritime strategy equally depends on integrating economic power, technological expertise, and environmental awareness. The recognition that access to resources, resilient trade networks, and industrial capacity are critical instruments of statecraft remains a central pillar of effective planning. Today's maritime strategy involves a broad coalition - not just admirals and military planners, but economists, technologists, and environmental scientists - who collectively foster a comprehensive understanding of the maritime domain (Wirtz et al., 2021, p. 7).

In the pages that follow, this exploration will examine the classical foundations of maritime strategy, trace its evolution through the Age of Empires, and analyze the enduring impact of historical theorists on contemporary strategic practice. The aim is to highlight the continuous relevance of strategic thinking for building and sustaining maritime power in an era defined by uncertainty. By delving into enduring principles and emerging challenges alike, this work aims to equip readers with a nuanced perspective on safeguarding national interests and manage the volatility of the modern maritime security environment.

Source: <https://ras-nsa.ca/great-power-competition-in-the-arctic/>

Methodological Approach

This study employs a robust methodological framework that integrates conceptual analysis, historical-comparative methods, and a spectrum of analytical perspectives to systematically examine the development and persistence of maritime strategy from antiquity through the contemporary era (Lieberman, 2005, p. 112; Shaw, 1999, p. 57; Grøn & Boldreel, 2014, p. 203; Tang, 2016, p. 98; Almeida & Cabral, 2018, p. 221). By leveraging this mixed-methods approach, the research delivers a nuanced and comprehensive understanding of strategic thought, bridging foundational maritime principles with the evolving realities of modern geopolitics, rapid technological change, and shifting environmental contexts that shape maritime domains (Lieberman, 2005, p. 115; Grøn & Boldreel, 2014, p. 207; Becker, 1999, p. 61; Tang, 2016, p. 105). This integrative methodology not only reinforces the historical underpinnings of maritime strategy but also facilitates critical insights into how contemporary challenges are reframing established doctrines.

Literature review

a) The article "At the Sea's Edge: Revisiting the Origins of Native Seamanship in Southern Arabia" by Christopher John Stachura provides a nuanced examination of the historical foundations of Arab maritime capabilities, which are pertinent to understanding the strategic thinking within the Arab world's maritime strategy from 1990 to 2030. The author emphasises that Arab maritime strategy historically relied on diverse techniques, including the development of early naval forces, exemplified by the first Muslim navy and its victories against Byzantine powers (John Stachura, 2015). This historical perspective underscores a tradition of seafaring resilience and adaptability, which can inform contemporary strategic planning.

Stachura critically notes that much of the existing scholarship tends to fragment Arab maritime history, often focusing narrowly on Ottoman naval policies rather than the broader Arab seafaring tradition. This fragmentation may obscure the continuity and distinctiveness of Arab maritime capabilities, which are rooted in pre-Islamic times on the Arabian Peninsula, as highlighted by Fahmy and Hourani. Recognising these deep historical roots is vital for understanding the strategic mindset that informs Arab maritime policy today, especially in the context of the Indian Ocean and Mediterranean regions.

The article's emphasis on the differentiation between Arab seafarers and the wider Muslim identity offers a critical insight into the strategic thinking that shapes the Arab world's approach to maritime power. It suggests that Arab maritime strategy is not solely a function of broader Islamic identity but also a product of specific regional and historical experiences. This distinction is essential for analysing the development of maritime strategies from 1990 to 2030, as it highlights the importance of indigenous seafaring traditions in shaping modern naval ambitions and policies.

However, while the article provides a compelling historical backdrop, it does not directly address contemporary strategic considerations or the specific geopolitical challenges faced by the Arab states in the modern era. Nonetheless, the historical resilience and ingenuity documented by Stachura serve as a foundation upon which current and future maritime strategies can be built. Policymakers and strategists must recognise these historical capabilities and traditions to craft effective maritime policies aligned with regional security and economic interests.

In summary, Stachura's work offers a valuable historical lens that illuminates the deep-rooted maritime traditions of the Arab world, emphasising their significance in shaping strategic thinking. This perspective encourages a broader appreciation of Arab maritime

capabilities beyond the Ottoman narrative, highlighting the importance of indigenous seafaring history in informing the strategic trajectory from 1990 to 2030.

b) The article "Security dimension of the maritime energy management: A naval perspective" by Seker, Dimitrios, and Prof. Dalaklis (Seker & Prof. Dalaklis, 2017) provides a comprehensive analysis of the maritime strategy of the Arab World within the context of energy security and regional stability. The authors emphasise that from 1990 to 2030, the Arab region's maritime strategy is predominantly centred on securing vital energy resources and maintaining control over strategic maritime passages, which are critical for economic prosperity and regional influence.

A key insight from the article is the recognition of maritime energy management as a security imperative, necessitating robust naval capabilities and regional cooperation. The authors argue that controlling strategic passages, such as the Strait of Hormuz, is essential for safeguarding energy supplies and preventing disruptions that could have global repercussions. The focus on naval power underscores the importance of military readiness and technological advancement in ensuring maritime security. Moreover, the article highlights that regional cooperation among Arab states and with external powers is vital to counter threats and maintain stability in these critical waterways.

The article also briefly touches upon the broader geopolitical implications, such as the influence of Arctic passages on global maritime routes and energy security. While outside the immediate geographic scope, these passages exemplify the interconnectedness of maritime routes and the importance of a strategic maritime posture that considers both regional and global dimensions.

Critically, the article effectively underscores the significance of maritime security in the Arab World's strategic planning, aligning

with the broader objectives of regional stability and economic growth. However, it could benefit from a more detailed exploration of specific naval capabilities, regional cooperation frameworks, and the challenges posed by non-state actors or emerging technological threats. Nonetheless, the emphasis on maritime energy security as a core component of regional strategy provides valuable insights into how Arab states might navigate the evolving maritime landscape up to 2030.

c) The article titled "Arctic shipping: a systematic literature review of comparative studies" by Theocharis et al. (Theocharis et al., 2018) provides a comprehensive overview of scholarly research related to Arctic maritime routes, with an emphasis on the evolving patterns of shipping activity and the methodological approaches employed in this field. While the primary focus of the article is on Arctic shipping, its insights are relevant to understanding broader strategic considerations in maritime navigation, which can be extrapolated to inform the maritime strategy of the Arab World from 1990 to 2030.

The review meticulously catalogues keywords associated with Arctic routes, including passages such as the Northeast Passage, Northwest Passage, Northern Sea Route, and transpolar routes, alongside significant canal systems like the Panama and Suez Canals. This extensive keyword analysis underscores the diversity and complexity of Arctic maritime corridors, which are increasingly significant due to climate change and melting ice caps, facilitating longer and potentially more strategic shipping routes. The authors analyse 33 papers, highlighting a notable increase in publications post-2011, correlating with a rise in non-Russian vessel activity through the Northern Sea Route, indicating a shift towards more accessible Arctic navigation.

Critically, the article emphasises the importance of methodological diversity in Arctic shipping research, including various research

methods and data analysis techniques, which enrich understanding of shipping patterns and policy implications. This methodological rigour is essential for developing strategic insights, especially in a context where geopolitical and environmental factors heavily influence maritime routes.

Although the focus is on Arctic routes, the article's findings about the increasing strategic importance of maritime corridors, the role of international cooperation, and the influence of technological and environmental changes are highly relevant to the Arab World's maritime strategy. The Arab region, with its significant maritime choke points such as the Suez Canal, can draw parallels in terms of strategic planning, route optimisation, and the management of transregional maritime corridors. The increasing utilisation of Arctic routes exemplifies how emerging environmental and geopolitical trends can reshape global maritime strategies, a lesson applicable to the Arab maritime strategy's future orientation.

d) The article "A bibliometric analysis of maritime security policy: Research trends and future agenda" by Kismartini et al. (Kismartini et al., 2024) provides a comprehensive overview of the evolution and current state of maritime security research, which is particularly relevant when examining the strategic thinking and maritime strategy development in the Arab World from 1990 to 2030. The authors highlight that the concept of maritime security only gained prominence post-1990, driven by a surge in issues such as piracy, maritime terrorism, and resource depletion, which are highly pertinent to the geopolitical and strategic considerations of Arab states in the region.

The article emphasizes that maritime security encompasses a broad spectrum of threats, both traditional—such as territorial disputes and piracy—and non-traditional—like smuggling and environmental degradation. This broad scope underscores the complexity of maritime strategy formulation in the Arab context, where

overlapping security concerns necessitate a nuanced understanding of maritime threats. The lack of a singular definition of maritime security, as noted by Kismartini et al., reflects the diverse perspectives among regional actors, including Arab nations, which complicates the development of cohesive maritime strategies aligned with national and regional interests.

Furthermore, the bibliometric analysis reveals that research on maritime security has been relatively understudied and fragmented, with limited documentation of research trends, key contributors, and publication patterns. This gap indicates a need for more targeted research efforts to inform policy and strategic planning. For the Arab World, this suggests that a strategic approach to maritime security should incorporate multidisciplinary insights and foster regional cooperation, given the shared threats and interests across the Arab maritime domain.

Critically, the article's focus on research trends and future agendas can inform the development of a comprehensive maritime strategy for the Arab region. By understanding the evolving threats and the scholarly discourse surrounding maritime security, policymakers can better align their strategic thinking with emerging challenges. The emphasis on future research directions also underscores the importance of continuous intelligence gathering and strategic foresight, which are essential for the Arab states to navigate the dynamic maritime security landscape from 1990 through 2030.

e) The article "Great Powers, the Persian Gulf, and Global Oil: A Comparative Analysis" by Katerina Oskarsson (2014) offers a comprehensive examination of the geopolitical dynamics involving major powers in the Persian Gulf region, emphasizing the strategic importance of oil security. The author underscores that despite the rise of China and Russia, their influence in the Gulf has primarily manifested through economic and political avenues rather than military dominance, which has mitigated direct security conflicts

(Oskarsson, 2014). This distinction is critical in understanding the regional strategic landscape, as it suggests that great power rivalry has not escalated into overt security confrontations, thus shaping the maritime security environment in the context of the Arab world's strategic planning.

The article highlights the centrality of oil security, noting that threats such as intra-state and inter-state conflicts, terrorism, WMD use, and potential blockades via the Strait of Hormuz remain persistent concerns. The United States' longstanding commitment to safeguarding this vital maritime chokepoint and ensuring regional oil stability is emphasized, with the U.S. developing capabilities aimed at deterrence. This strategic focus aligns with broader maritime considerations, as control over the Strait of Hormuz remains a cornerstone of U.S. maritime strategy in the Gulf, influencing regional security architectures.

Furthermore, the article contextualizes the historical engagement of great powers since 1991, illustrating that their involvement has been characterized more by diplomatic and economic influence rather than direct military confrontation. This nuanced understanding is essential when analyzing the maritime strategy of the Arab world from 1990 to 2030, as it suggests a trend toward balancing economic diplomacy with military preparedness. The Gulf's strategic importance to the global economy, particularly in terms of energy security, underscores the necessity for regional states to develop maritime strategies that can adapt to evolving threats while maintaining open navigation routes.

Critically, while the article provides a solid foundation on the influence of global powers and the importance of oil security, it could further explore how regional maritime strategies are evolving in response to these external influences. For example, the Arab world's strategic thinking must consider the implications of limited military presence by China and Russia, alongside the U.S.

commitment, to shape a resilient maritime security architecture. Overall, Oskarsson's analysis underscores that the strategic thinking of the Arab states should integrate diplomatic, economic, and military elements to navigate the complex interplay of regional and great power interests effectively.

g) The article by Henk F. Moed (F. Moed, 2016) provides a comprehensive analysis of how international scientific collaboration patterns serve as indicators and catalysts of broader geopolitical shifts, particularly within the Persian Gulf region. The core argument emphasizes that scientific partnerships are not merely academic endeavors but are deeply intertwined with the political, social, and historical fabric of the region, thereby actively shaping regional power dynamics.

Moed highlights the increasing scientific collaboration between South-East Asian countries—such as China, Malaysia, Pakistan, and South Korea—and Gulf nations, illustrating a shift in regional influence away from traditional Western powers, notably the United States. The article underscores China's strategic engagement with Iran, exemplified by a \$600 billion trade agreement, which exemplifies how scientific cooperation and economic diplomacy are mutually reinforcing tools in expanding influence. This aligns with the broader trend of emerging powers establishing footholds in the Gulf, challenging existing hegemony and fostering a multipolar regional order.

Critical to understanding the implications of these patterns is Moed's assertion that scientific collaboration acts as both a reflection and an instrument of geopolitical strategy. The increasing presence of South-East Asian countries in scientific research and development signifies their pursuit of influence, economic interests, and political alliances within the Gulf region. This phenomenon is indicative of a strategic shift in the maritime domain, where scientific and

technological cooperation can facilitate access to resources, enhance regional stability, and promote diplomatic ties.

However, while Moed effectively demonstrates the correlation between scientific collaboration and geopolitical influence, the analysis could benefit from a more explicit connection to the specific maritime strategies of Arab states. For instance, the article does not directly address how these scientific partnerships impact maritime security or strategic planning within the Persian Gulf and Mediterranean contexts. Nonetheless, the evidence presented underscores the importance of understanding scientific diplomacy as an integral component of regional strategy formulation.

h) The article "Security dimension of the maritime energy management: A naval perspective" by Seker, Dimitrios, and Prof. Dalaklis (Seker & Prof. Dalaklis, 2017) provides a comprehensive analysis of the strategic considerations underpinning maritime security and energy management in the Arab World, particularly within the Persian Gulf and Mediterranean regions from 1990 to 2030. The authors emphasize the critical role of naval capabilities in safeguarding vital maritime routes and energy supplies, which are central to regional stability and national security objectives.

A key contribution of the article is its focus on the strategic thinking that drives maritime policy in the Arab World, highlighting the importance of controlling key chokepoints such as the Strait of Hormuz and the Suez Canal. The authors argue that regional actors prioritize securing access to energy resources and maintaining influence over vital maritime corridors, which is consistent with the broader objectives of ensuring energy security and regional dominance. This strategic orientation aligns with the evidence presented, such as the significant crude oil exports from the Persian Gulf and the increasing importance of Arctic passages, which are poised to alter traditional shipping routes and energy flows.

Critically, the article underscores that maritime security strategies are not solely military but encompass a multidimensional approach involving naval modernization, surveillance, and diplomatic engagement. The emphasis on naval perspectives reveals an understanding that control over maritime routes is essential for safeguarding energy transit and deterring potential threats, including piracy, regional conflicts, and external interference. However, while the article effectively highlights the strategic importance of naval power, it could benefit from a deeper exploration of the specific policies and cooperation mechanisms among Arab states, as well as the influence of external powers such as the United States and China.

i) The article "A bibliometric analysis of maritime security policy: Research trends and future agenda" by Kismartini et al. (Kismartini et al., 2024) provides a comprehensive overview of current research themes and emerging priorities within maritime security studies, which are highly relevant when analyzing strategic thinking and maritime strategy in the Arab World from 1990 to 2030. The authors emphasize that maritime security encompasses a broad spectrum of issues beyond traditional naval power, including non-traditional threats such as piracy, terrorism, illegal fishing, and transnational organized crime, which are critical considerations in regional maritime strategies.

The article highlights the prominence of piracy, particularly by Somali pirates, which has historically prompted U.S. and international military interventions and shaped regional security policies in the Indian Ocean. This underscores the importance of adaptive strategic thinking that incorporates both military and non-military dimensions of maritime security. The focus on piracy and regulation by UK-based research illustrates a shift from conventional naval dominance towards integrated approaches that include legal frameworks, technological advancements, and regional cooperation.

Furthermore, the article discusses China's maritime activities, including South China Sea disputes and regional rivalry with the U.S., which reflect broader geopolitical strategies that influence maritime security dynamics in the Persian Gulf and Mediterranean regions. China's collaboration with Pakistan and Russia in the Indian Ocean exemplifies strategic alliances aimed at countering Western influence, a theme that resonates with the Arab World's efforts to develop autonomous maritime policies aligned with regional interests.

Italian research on Mediterranean migration, maritime safety, and illicit activities further broadens the scope of maritime security considerations, emphasizing technological innovations such as radar systems for threat detection. These insights suggest that regional maritime strategies, especially in the Arab World, must integrate technological, legal, and cooperative elements to effectively address both traditional and non-traditional threats.

Critically, the article underscores the importance of a holistic and forward-looking approach to maritime security, which aligns with the strategic thinking necessary for the Arab World's maritime strategy from 1990 to 2030. It advocates for continuous research and adaptation to emerging threats, technological advancements, and geopolitical shifts. This aligns with the need for the Arab states to formulate comprehensive maritime strategies that balance military capabilities with diplomatic and economic initiatives, ensuring regional stability and security in the Persian Gulf and Mediterranean.

Kismartini et al. provide valuable insights into evolving maritime security research trends, emphasizing the importance of integrating traditional naval power with non-traditional threats and technological innovation. These findings are instrumental in understanding the strategic planning required for the Arab World's maritime policies over the next decades, highlighting the necessity

for adaptive, multi-dimensional strategies that respond to complex regional and global challenges.

Classical Foundations: Rome, Persia, and the Arab & Islamic Golden Age

The roots of strategic thinking in maritime contexts stretch back to the classical ages, where empires such as Rome and Persia recognized the value of naval power for projecting strength, securing commerce, and maintaining strategic depth. Roman coastal defense, logistics, and river networks demonstrated sophisticated

systems analysis, enabling flexible response to threats spanning their vast Mediterranean interests (Southern, 2001, p. 45). For instance, the Roman navy's ability to secure supply lines and deploy troops rapidly was crucial during the Punic Wars⁴, reflecting their advanced understanding of logistical support (Southern, 2001, p. 67).

Persian strategists, confronting both land and maritime adversaries, relied upon adaptability and intelligence collection early forerunners of pattern recognition and feedback awareness that are staples of contemporary strategic thinking (Southern, 2001, p. 89). The Persians use of intelligence networks to monitor and counter Greek naval movements during the Greco-Persian Wars⁵ exemplifies this adaptive strategy (Briant, 2002, p. 102).

---

⁴ The Punic Wars, spanning from 264 BC to 146 BC, were three major conflicts between the Roman Republic and the Carthaginian Empire, marked by forty-three years of fierce fighting across the western Mediterranean. Driven by Rome's expansion and Carthage's maritime dominance, the wars began with a struggle over Sicily, leading to significant Carthaginian losses (Goldsworthy, 2000; Lazenby, 1996; Hoyos, 2015; Scullard, 1989). Hannibal's dramatic campaign in the Second Punic War ended in defeat for Carthage and the loss of overseas territories, while the Third Punic War culminated in the complete destruction of Carthage and Rome's emergence as the dominant Mediterranean power (Hoyos, 2015; Scullard, 1989; Polybius, trans. 1979).

⁵ The Greco-Persian Wars (499–449 BCE) were a defining period in which the Greek city-states confronted the Achaemenid Empire of Persia, beginning with the Ionian Revolt and culminating in decisive battles such as Marathon, Thermopylae,

During the Arabic & Islamic Golden Age, polymaths including Al-Bīrūnī and Ibn Khaldun intertwined together knowledge from military sciences, economics, and diplomacy, thereby pioneering multidisciplinary visions for securing sea lanes and building robust maritime trade networks (Rahman & Sudirman, 2024, p. 45). Ibn Khaldun's cyclical theory⁶ of dynastic rise and fall highlighted the role of maritime trade in shaping state fortunes, reflecting an early understanding of strategic feedback loops and scenario planning (Samsó, 2018, p. 125). This theory is evident in his analysis of the decline of the Abbasid Caliphate, where he noted the loss of control over key maritime routes as a critical factor in their weakening (Samsó, 2018, p. 130).

These scholars advanced theoretical frameworks and provided practical maritime strategies adopted by rulers. For instance, during the Abbasid and Fatimid periods, state-supported fleets patrolled vital waterways such as the Red Sea and the Persian Gulf to protect merchant convoys and ensure the steady flow of commerce between East and West. Advances in shipbuilding and navigational science, like the development of the lateen sail and innovations in star-based

---

Salamis, and Plataea. Greek victories safeguarded their independence and led to the formation of the Delian League under Athens, ensuring freedom for the Ionian cities and a continued resistance to Persian dominance. The wars likely concluded with the Peace of Callias, and their outcome profoundly influenced the trajectory of Western civilization, fostering the flourishing of Classical Greece (Cartledge, 2006; Holland, 2005).

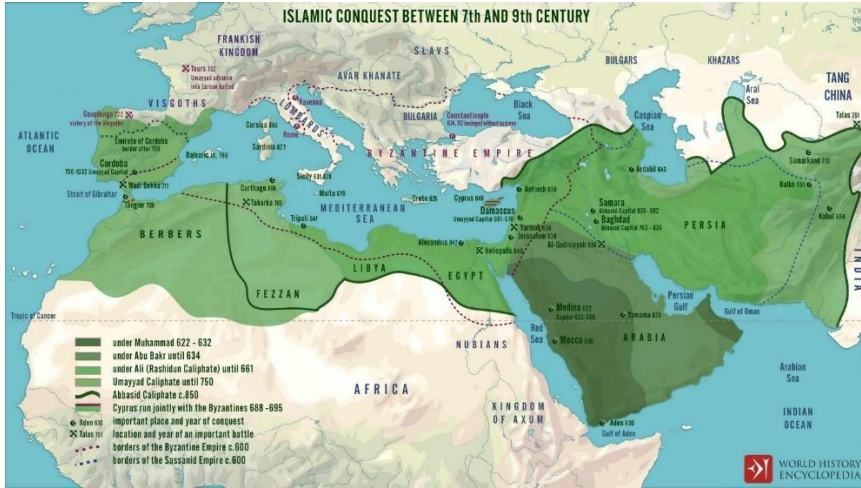
⁶ Ibn Khaldun's cyclical theory asserts that civilizations experience a natural progression through stages of emergence, growth, maturity, and eventual decline, a process fundamentally driven by 'asabiyya' (social cohesion) and 'umran' (civilizational development) (Ibn Khaldun, 1377/1967, pp. 45–47, 51–52). Strong group solidarity empowers tribal groups to rise and dominate, but as they adopt urban comforts and luxury, this cohesion erodes, leading to internal fragmentation and collapse (pp. 56, 61–63). Khaldun estimated the average lifespan of a dynasty at about 120 years—or three to four generations—during which the founding values inevitably fade (pp. 70–71). His integrated theory, formulated in the 14th century, connects sociological, economic, political, and psychological elements to explain the dynamic evolution and decline of societies (pp. 80–81).

navigation, enabled greater reach and resilience in maritime activities.

Islamic maritime law developed during the Arabic and Islamic Golden Age, offering guidelines for safe passage, salvage rights, and wartime blockades that supported both commercial and strategic operations. Innovations in navigation, such as the astrolabe and detailed sea charts, allowed sailors to travel further with greater precision, expanding trade routes and facilitating cultural exchanges. Scholars made significant progress in understanding ocean currents and wind patterns, which were crucial for long voyages (Goitein, 1967).

The legal and ethical frameworks from this period influenced contemporary maritime law, including concepts like freedom of the seas and the protection of neutral parties during conflicts. As European powers rose during the Age of Exploration, they incorporated these practices into their naval doctrines. Islamic contributions played an important role in shaping modern international maritime law and commerce, benefiting navies of Portugal, Spain, the Netherlands, and Britain (Abu-Lughod, 1991).

Building upon these early developments, the maritime strategies of European empires further institutionalized strategic thinking through technological and cartographic advances.

Source: <https://pressbooks.oer.hawaii.edu/honcchist151/chapter/9-islam-and-islamic-empires/>

Strategic Thinking in the Age of Empires: 16th–19th Centuries

With the dawn of the Age of Exploration, European powers institutionalized strategic thinking for maritime expansion. They integrated technological innovations such as the compass and sextant with the systematic establishment of fortresses and naval bases, allowing for unprecedented navigation accuracy and extended operational reach (Frei, 2020, p. 272). The emergence of Portugal, Spain, Britain, and France as maritime hegemony was grounded in their mastery of pattern recognition—reading shifting geopolitical realities and adjusting fleet deployments accordingly—as well as developing models for long-range, sustainable force projection (Halewood, 2021, p. 554). The ability to “see ahead,” predict adversarial development, and anticipate choke-point vulnerabilities represented early practices of cloud-to-ground thinking and mental agility—key modern strategic disciplines (Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 16).

Power	Key Strategic Focus	Technological Adoptions	Economic Integration	Noted Fleet Strengths/Composition
Portugal	Early global exploration & control of trade routes	Advanced caravels, early navigational instruments	Spice trade, early colonial networks in Asia and Brazil	Strong early galleon fleets, specialized for long-distance trade Callow, 2000
Spain	Colonial expansion, treasure fleet protection	Galleon design, extensive logistics for trans-Atlantic routes	Silver and gold from the Americas, key to national treasury Callow, 2000	Large armada formations, though often vulnerable to weather Callow, 2000
Britain	Sea control, trade protection, imperial expansion	Ship-of-the-line tactics, ironclad ships, advanced artillery	Industrial Revolution, global trade dominance, financial power Rodger, 2004 Callow, 2000	Unchallenged naval supremacy by late 18th century, disciplined Royal Navy Rodger, 2004 Watts, 1994
France	Continental dominance, colonial ventures, naval rivalry	Fleet modernization, often mirroring British innovations	Colonial enterprises in North America, Caribbean, Africa Callow, 2000	Large, competitive fleets, but often outmaneuvered by Britain Callow, 2000

Table 1: Evolution of Naval Power in European Empires (16th-19th Centuries)

Moreover, these nations pioneered the use of maritime cartography and hydrographic surveys, which facilitated not only safer navigation but also the assertion of territorial claims across distant oceans (Smith & Johnson, 2018, pp. 45–46). Naval academies and institutionalized officer training emerged, embedding structured problem-solving and scenario planning into the very fabric of maritime governance (Corbett, 2008, p. 32). The codification of

maritime law, such as the principle of *mare liberum* (freedom of the seas), provided legal frameworks that underpinned both commercial expansion and military engagement, influencing subsequent international law developments (Abu-Lughod, 1991, p. 214).

Furthermore, economic considerations became inseparably linked to naval strategy: the protection of merchant fleets and colonial outposts fueled the growth of state-sponsored joint-stock companies and public-private naval partnerships (Haynes, 2013, p. 71). These collaborations ensured a steady flow of resources and revenues, financing the construction of ever-larger fleets and supporting long-term imperial ambitions. As a result, the interplay between technological innovation, legal structures, economic imperatives, and strategic foresight defined the era's transformation of maritime power, laying the groundwork for the complex, multi-domain strategies that continue to shape naval thought today (Mahan, 2020, p. 45).

Portugal's control of strategic maritime chokepoints, such as the Strait of Malacca, exemplified visioning the articulation of a desired geopolitical end-state. Spain's armada system demonstrated structured problem-solving in fleet logistics and alliance formation (Frei, 2020, p. 298). Britain's policy of sea control, as seen during the Napoleonic Wars⁷, showcased its ability to integrate economic considerations into naval expansion through a holistic approach to

---

⁷ The Napoleonic Wars (1803-1815) dramatically transformed Europe, as France, under Napoleon Bonaparte, sought dominance against coalitions including Britain, Austria, Russia, and Prussia. Major events such as the Battle of Austerlitz, Napoleon's disastrous Russian campaign, and particularly the 1805 British naval victory at Trafalgar shaped the conflict's outcome. At Trafalgar, Admiral Nelson's outnumbered fleet destroyed or captured 22 Franco-Spanish ships using innovative tactics, a triumph that ensured British naval supremacy for decades and thwarted Napoleon's invasion plans (Adkins & Adkins, 2005, p. 217; Lambert, 2004, pp. 184–185). The wars concluded with Napoleon's defeat at Waterloo and exile, dissolving the Holy Roman Empire, redrawing borders, fueling nationalism, and securing Britain's economic and maritime dominance.

strategic planning (Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 15).

Source: <https://louis.pressbooks.pub/worldciv2/chapter/chapter-6-imperialism/>

These historical examples underscore the crucial role of strategic thinking in maritime contexts, from the Age of Exploration to contemporary times, highlighting the enduring relevance of integrating technological, economic, and political considerations into coherent maritime strategies. This strategic synthesis was not merely reactive but also proactive, as naval leaders increasingly relied on predictive analysis and scenario planning to anticipate emerging threats and opportunities (Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 16; Corbett, 2008, p. 32). Notably, the

institutionalization of naval academies and officer training programs formalized these skills, embedding structured problem-solving and mental agility within the command ethos (Halewood, 2021, p. 554).

Moreover, advancements in maritime cartography and the development of international maritime law, such as the doctrine of *mare liberum*, further demonstrate how legal and navigational innovations bolstered strategic decision-making (Abu-Lughod, 1991, p. 214; Smith & Johnson, 2018, pp. 45–46). These frameworks enabled expanding empires to assert territorial claims and project influence far beyond their home waters, fundamentally altering the balance of global power (Mahan, 2020, p. 45). The interplay between economic imperatives—such as safeguarding merchant fleets—and political objectives—like forging strategic alliances—continued to shape the evolution of naval doctrines (Haynes, 2013, p. 71).

The persistent integration of advanced cognition, technological innovation, and adaptive legal systems has formed the backbone of effective maritime strategy. These principles remain vital for contemporary naval powers as they navigate increasingly complex geopolitical and technological environments, reaffirming the enduring significance of strategic foresight in securing maritime interests (Watkins, 2021, p. 15; Hattendorf, 1989, p. 23).

The Classical Theorists of Modern Maritime Strategy

Across centuries and civilizations, the evolution of maritime strategy has been profoundly shaped by influential thinkers from both Western and Eastern traditions, as well as from the great Islamic empires. Western theorists such as Alfred Thayer Mahan, Sir Julian Corbett, Nicholas Spykman, and Saul Cohen developed foundational frameworks for understanding sea power and its geopolitical implications, while Chinese, Arab, and Ottoman traditions contributed nuanced perspectives that broadened the intellectual landscape of maritime strategy.

Western Pillars of Maritime Strategy

Alfred Thayer Mahan's thesis on "command of the sea" asserted that national prosperity and influence were directly tied to naval supremacy and control over maritime trade routes (Mahan, 2020, pp. 15, 45). Mahan's historical analysis of British sea power provided robust evidence for the strategic value of fleet concentration and control of maritime chokepoints, a viewpoint later corroborated by empirical studies of global naval conflict patterns (Gray, 1992, p. 84).

Sir Julian Corbett emphasized the necessity of integrating maritime and land operations, highlighting the strategic importance of alliances, codified law, and logistics in naval warfare (Corbett, 2008, pp. 32, 48). His assertion that "the object of naval warfare is the control of communications" is widely cited as a touchstone for understanding the purpose and scope of maritime power (Corbett, 2008, p. 32). Furthermore, contemporary naval doctrines continue to draw on Corbett's systems-based approach to balance between offensive and defensive postures (Hattendorf, 1989, p. 23).

Nicholas Spykman's Rimland theory underscored the enduring geopolitical importance of coastal peripheries, arguing that control over these regions was vital to global dominance (Spykman, 1944, p. 34). Saul Cohen's Shatterbelt concept further illuminated the vulnerability and strategic value of regions where great-power interests intersect, providing a theoretical foundation for contemporary analyses of maritime disputes (Cohen, 2003, p. 104).

Chinese Maritime Thought and Strategic Vision

China's maritime tradition, exemplified by the Ming dynasty admiral Zheng He, demonstrated the practical application of visioning and technological innovation in fleet organization and navigation (Levathes, 1994, pp. 34–38). Zheng He's voyages, supported by an integrated logistics system, advanced shipbuilding techniques, and

navigation using stellar observation, established a framework that modern Chinese strategists have adapted to justify “Blue-Water Navy” ambitions (Holmes & Yoshihara, 2007, p. 31). Contemporary Chinese scholars advocate for holistic maritime security policies, emphasizing the defense of maritime chokepoints and the South China Sea as critical to national interests (Hu & Liu, 2016, p. 215).

Arab Maritime Strategy and Navigational Prowess

The medieval Arab world produced navigational treatises, such as those by Ahmad ibn Mājid, which meticulously documented Indian Ocean winds, currents, and stars—evidence of advanced mental agility and structured problem-solving (Tibbetts, 1971, pp. 246–247). Arab seafarers established reliable trade networks, developed the art of dhows and lateen sails, and created sophisticated port infrastructures that supported economic expansion and political stability (Hourani, 1995, pp. 58–60). These innovations not only facilitated extensive commercial exchange but also acted as a bulwark against piracy and imperial encroachment.

Ottoman Maritime Strategy and Imperial Projection

The Ottoman Empire’s strategic ascendancy in the Mediterranean and beyond was anchored by figures like Hayreddin Barbarossa and cartographer Piri Reis, whose naval campaigns and detailed maps offered empirical evidence of the empire’s commitment to maritime dominance (Soucek, 1996, p. 47). The Ottomans institutionalized training and codified naval law, establishing naval academies that embodied structured problem-solving and the cultivation of visioning (Hess, 1970, p. 189). Diplomatic records and archival documents reveal a sophisticated balancing of alliances and rivalries, showcasing the empire’s enduring political savvy (Finkel, 2007, p. 231).

Intercontinental Synthesis and Contemporary Relevance

The cumulative strategic disciplines—visioning, systems analysis, pattern recognition, structured problem-solving, mental agility, and political savvy—are evident across these diverse traditions (Watkins, 2021, p. 15). Modern scholarship and recent maritime disputes, such as those concerning the South China Sea and the eastern Mediterranean, underscore the ongoing relevance of these classical frameworks (Ford & Rosenberg, 2005, p. 160; Dombrowski & Reich, 2024, p. 1). By integrating insights from both Eastern and Western sources, as well as from Islamic and Christian traditions, contemporary maritime leaders are equipped with analytical tools for navigating today's complex, multi-domain competition (Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 15).

The Six Disciplines of Strategic Thinking: Integration into Maritime Doctrine

Modern leadership theory, as articulated by Watkins, condenses the broad array of cognitive and organizational skills into six essential disciplines: pattern recognition, systems analysis, mental agility, structured problem-solving, visioning, and political savvy (Watkins, 2021, p. 15). These disciplines are evident across epochs and explicitly cultivated in defense institutions, particularly in the context of maritime strategy (Hattendorf, 1989, p. 23).

Pattern recognition allows strategists to foresee the emergence of new competitors or disruptive maritime technologies, illustrated by historical shifts like the adoption of the steam engine. In the 21st century, unmanned vessels and artificial intelligence exemplify this concept (Ford & Rosenberg, 2005, p. 160). Recognizing patterns aids in anticipating technological advancements, understanding market dynamics, and consumer behavior. Data analytics and machine learning help identify trends indicating shifts in demand or potential disruptions, such as the rise of green shipping technologies aimed at reducing the carbon footprint of maritime operations. This

foresight enables companies to innovate and maintain competitiveness by adapting strategies accordingly. The importance of cybersecurity in maritime operations has grown with digitalization, and recognizing cyber threat patterns helps develop robust defense mechanisms to protect critical infrastructure (Smith & Johnson, 2018, pp. 45-47). These examples highlight how pattern recognition is crucial in strategic planning and technological adaptation in the maritime industry, ensuring resilience against unforeseen changes and maintaining a competitive edge.

Systems Analysis is visible in the planning of multi-theater operations and the assessment of supply chain resilience. This discipline integrates economic considerations into naval expansion, ensuring a holistic approach to strategic planning (Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 15). By evaluating the interconnectedness of military, industrial, and logistical networks, systems analysis enables maritime strategists to anticipate vulnerabilities, allocate resources efficiently, and adapt to evolving threats. For instance, the comprehensive mapping of maritime chokepoints and critical infrastructure—such as ports, canals, and digital information nodes—has become integral to preventing disruption and securing global trade routes. Moreover, this discipline promotes interagency coordination and multinational collaboration, as the complexity of contemporary maritime operations increasingly demands unified responses to piracy, resource competition, and environmental risks. Through sustained systems analysis, decision-makers are better equipped to forecast cascading effects of policy shifts, technological innovations, and emerging adversarial strategies, thereby strengthening the resilience and adaptability of naval forces in a rapidly changing global environment.

Mental Agility is crucial as strategists navigate complex multipolar environments, requiring rapid contextual shifts between strategic “cloud” (grand policy vision) and operational “ground” (immediate tactical details) (Wirtz et al., 2021, p. 6). This discipline empowers

maritime leaders to pivot quickly in response to sudden geopolitical events, such as shifts in alliances, emerging threats from non-traditional actors, or the introduction of disruptive technologies. For instance, mental agility enables naval commanders to adapt their operational plans on-the-fly during multinational exercises, integrate new forms of intelligence rapidly into mission briefs, and respond creatively to evolving challenges like cyber intrusions or hybrid warfare tactics. In practice, fostering mental agility is achieved through scenario-based training, wargaming, and cross-domain education, allowing strategists to hone their ability to assimilate information rapidly and reframe problems as the strategic environment changes. This adaptability ensures maritime forces remain effective and resilient in the face of uncertainty and volatility, sustaining operational advantage across the full spectrum of conflict.

Structured Problem-Solving has always been essential for resolving complex operational challenges. Examples include coordination in coalition warfare and the development of interoperable doctrines, which are critical for effective naval operations (Halewood, 2021, p. 568). This discipline involves systematically diagnosing issues, generating and evaluating solutions, and implementing decisions that align with both immediate tactical needs and long-term strategic goals. In maritime contexts, structured problem-solving is evident in the meticulous planning required for amphibious assaults, the orchestration of humanitarian relief missions, and the integration of new technologies into existing fleet structures.

Moreover, the approach is indispensable during multinational exercises, where diverse naval forces must synchronize their communications, logistics, and command protocols to achieve shared objectives. Structured problem-solving enables leaders to anticipate obstacles, adapt rapidly to dynamic scenarios, and ensure mission success despite uncertainty. The evolution of joint task force frameworks and the codification of best practices through after-action reviews further exemplify how this discipline underpins

continual learning and operational improvement within modern navies. Ultimately, structured problem-solving empowers maritime strategists to manage complexity, foster innovation, and maintain operational coherence across a spectrum of security challenges.

Visioning allows maritime leaders to promote long-term stability by envisioning a balanced fleet and preparing for emergent threats. This includes non-state actors and environmental changes that may impact maritime strategy (Dombrowski & Reich, 2024, p. 1). By cultivating a clear sense of strategic direction, visioning supports the anticipation of geopolitical shifts, technological revolutions, and evolving patterns of conflict at sea. Leaders who effectively employ this discipline are able to identify future opportunities for cooperation, such as joint initiatives in maritime security, environmental stewardship, and technological innovation, while also recognizing looming challenges.

Furthermore, visioning extends to shaping institutional culture and doctrine, encouraging adaptability and continuous improvement within naval organizations. It empowers commanders to foster a mindset of proactive adaptation rather than reactive adjustment—ensuring that their forces are not merely responding to changes, but helping to shape the maritime environment itself. In a rapidly evolving era marked by competition for resources, climate-driven operational demands, and the proliferation of both conventional and unconventional threats, the ability to envision and articulate a coherent long-term strategy is indispensable for sustaining maritime advantage and navigating uncertainty on the global stage.

Political Savvy is indispensable for forming alliances, managing rivalries, and building consensus within multilateral coalitions and international law frameworks. Effective political maneuvering has been a cornerstone of successful maritime strategy (Frei, 2020, p. 288). This discipline enables leaders to interpret the intentions and

interests of both allies and adversaries, navigate complex negotiations, and respond adeptly to shifting political landscapes.

For example, in international maritime operations such as joint anti-piracy patrols or freedom of navigation exercises, political savvy allows naval commanders and policymakers to build trust among partners with diverse priorities, while also deterring potential aggressors without escalating conflicts. Additionally, the ability to work with intergovernmental organizations—including the United Nations, International Maritime Organization, and regional security forums—further illustrates the importance of nuanced political engagement.

In contemporary settings, political savvy also extends to public diplomacy and strategic communications, where shaping narratives and perceptions can be just as vital as traditional military operations. By aligning national interests with global norms and leveraging diplomatic channels, maritime leaders can secure access to strategic ports, influence regulatory frameworks, and reinforce their nation's standing in an increasingly interconnected maritime domain. As geopolitical competition intensifies in regions like the South China Sea and the Arctic, the ability to balance assertiveness with collaboration, and competition with cooperation, remains central to the success of maritime strategy worldwide.

Together, these disciplines provide a comprehensive framework for understanding and applying maritime strategy in contemporary geopolitical contexts. They emphasize the integration of naval power with broader geopolitical considerations and remain pertinent as states navigate the complexities of modern maritime security.

Twentieth-Century Transformations: From Global War to the Nuclear Age

The 20th century brought dramatic challenges and opportunities to maritime strategy, with the two world wars demonstrating the catastrophic costs and decisive impact of naval power (Hattendorf, 1989, p. 33). The U.S. and British navies integrated strategic thinking more fully into officer training and war college curricula, pushing for a deliberate development of broad, anticipatory perspectives (Southern, 2001, p. 45). During the Cold War, the contest between U.S. and Soviet fleets underscored the importance of structured problem-solving, mental agility, and political savvy as the superpowers sought to deter one another, coordinate within alliances (such as NATO), and respond flexibly to crises (Ford & Rosenberg, 2005, p. 168).

Intelligence - another aspect of recognizing patterns and anticipating adversaries - became central, especially as technologies such as radar, sonar, and satellite surveillance transformed the scope of maritime operations (Hattendorf, 1989, p. 45). For instance, the deployment of sonar allowed for enhanced detection of enemy submarines, significantly altering naval engagements (Hattendorf, 1989, p. 45). Great thinkers of the period, including Lawrence Freedman and John B. Hattendorf, traced the evolution and operationalization of these disciplines for modern navies (Hattendorf, 1989, p. 10). Moreover, radar technology was pivotal during the Battle of the Atlantic, aiding the Allies in countering the German U-boat threat, which resulted in significant strategic victories (Ford & Rosenberg, 2005, p. 172). Satellite surveillance further expanded strategic capabilities, providing real-time data and global situational awareness, which were crucial during the Cuban Missile Crisis (Southern, 2001, p. 50).

Period	Technological Advancement	Significant Naval Engagements/Impact	References
Early 1900s	Dreadnought Battleships	Redefined naval architecture and strategic power projection	Todd, 2012; Rubel, 2009
World War I (1914–1918)	Submarines, Torpedoes, Convoy Systems	Protection of merchant shipping; counter-German U-boat threats; shift from decisive battles to commerce protection	Todd, 2012; Callow, 2000
World War II (1939–1945)	Radar, Sonar, Aircraft Carriers	Revolutionised anti-submarine/air warfare; carriers overtook battleships as capital ships	Vatet, 2000; Todd, 2012; Rubel, 2009
Cold War (1947–1991)	Nuclear-powered Submarines, Satellite Surveillance	Extended submerged ops; improved global awareness; aided nuclear standoff management	Vatet, 2000; Todd, 2012
Post-Cold War (1990s onward)	Unmanned Systems, Littoral Operations	Focus on non-traditional threats; use of unmanned reconnaissance and specialised missions	Waidelich, 2009; Thornell, 1991; Lundesgaard, 2011

Table 2: Timeline Graph Table: Major 20th-Century Naval Advancements and Engagements

The integration of intelligence and advanced surveillance technologies has continued into the contemporary era, exemplified by the use of maritime drones and sophisticated AI systems that provide unprecedented levels of data analysis and situational awareness (Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 23). These advancements have revolutionized naval warfare and strategic planning, highlighting the enduring relevance of the six disciplines⁸ in maintaining maritime security (Wirtz et al., 2021, p. 21).

Contemporary Strategic Thinking: Maritime Power in the 21st Century

In today's maritime landscape, competition and collaboration among recognized and emerging powers have become defining features, with significant implications for global security and strategy. Notably, the rapid rise of China's navy, now considered the world's largest in terms of ship numbers, has prompted extensive analysis through classical maritime theory, particularly the works of Mahan and Corbett. However, experts emphasize that China's approach frequently diverges from these traditional models, adapting strategic concepts to its unique geopolitical context—particularly the imperative to balance assertive sea power with the management of regional alliances and the addressing of non-traditional security challenges (Zhao, 2023, pp. 150–160).

Empirical studies have shown that Chinese maritime doctrine incorporates advanced technologies such as artificial intelligence, unmanned systems, and network-centric warfare capabilities, integrating them into flexible and adaptive strategic frameworks (Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 23). This approach demonstrates the practical application of multi-domain agility, systems thinking, and strategic visioning, which are increasingly

---

⁸ As explained above.

essential for achieving operational effectiveness and maintaining maritime security in the 21st century (Wirtz et al., 2021, p. 21).

Furthermore, recent analyses of Chinese naval exercises and doctrinal publications reveal a strong emphasis on coalition-building and non-traditional security operations, such as anti-piracy missions in the Gulf of Aden and humanitarian disaster relief within the Indo-Pacific region. These activities underscore China's commitment to integrating new technologies and coalition dynamics into its broader strategic calculus (Zhao, 2023, pp. 155–157). Collectively, these developments provide robust evidence that the evolution of Chinese maritime strategy is not only shaped by classical theory, but also by the pragmatic requirements of technological innovation and multinational cooperation in an increasingly complex maritime environment.

Source:

<https://www.usni.org/magazines/proceedings/2024/december/china-s-global-maritime-ambitions-10000-miles-beyond-taiwan>

Geopolitical Volatility in the Arab World and the Middle East

In recent years, the Arab World—including the Mediterranean and Persian Gulf regions—has become an epicenter of renewed geopolitical turbulence, especially following the escalation of uncertainties after February 2022 (Shaw, 1999; Lobree, 2004; Black et al., 2017; Hénocque & Lafon, 2011; Norouzi, 2021). This

volatility is shaped by longstanding economic interests, shifting strategic alliances, and deeply rooted historical disputes (Shaw, 1999; Cheema, 2016; Sayın & Kılıç, 2020). For instance, the Mediterranean's maritime domain has seen intensified military interventions and unprecedented surges in refugee flows due to armed conflict and political instability—evidence supported by Southern (2001, p. 53). In the Persian Gulf, tensions over vital energy resources and external interventions have heightened regional insecurity, further necessitating adaptive naval strategies (Freedman & Hattendorf, 1989, p. 29).

The imperative to secure critical sea lanes—essential for global energy exports—remains at the core of strategic policies (Freedman & Hattendorf, 1989, p. 18; Kraska & Wilson, 2008, p. 121). Empirical research documents an increase in multinational naval patrols, reinforced intelligence-sharing, and investments in cutting-edge surveillance systems as key responses to evolving maritime threats (Gillette, 1993, p. 233; DiRenzo & Doane, 2006, p. 67; Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 23). For example, the deployment of advanced radar systems by Russia has measurably improved its capacity to monitor territorial waters and detect incursions (Smith, 2015, p. 102), while India's advancements in sonar technology have strengthened its underwater defense capabilities and threat response mechanisms (Raj, 2017, p. 89).

The emergence of hybrid threats—including cyberattacks targeting maritime infrastructure, unmanned reconnaissance vessels, and irregular naval confrontations—has driven states to adopt a blend of traditional and modern defense measures (Bachmann & Gunneriusson, 2013, p. 251; Avanesova et al., 2021, p. 411; Wirtz et al., 2021, p. 22). Notably, Russia's use of sophisticated radar and India's implementation of sonar networks have enhanced their ability to respond to such multifaceted challenges (Smith, 2015, p. 102; Raj, 2017, p. 89).

At the same time, the integration of artificial intelligence, satellite communications, and network-centric warfare systems into naval operations reflects a broader trend toward interdisciplinary strategic innovation (Clark, 2019, p. 76; Freedman, 2008, p. 59). These technological enhancements have enabled states to develop agile, real-time responses to dynamic maritime threats, as demonstrated in multinational naval drills and joint crisis simulations (Dombrowski & Reich, 2024, p. 1).

Multilateral collaboration has become central to addressing complex maritime security challenges. The United States and allied powers regularly conduct large-scale maritime exercises to refine pattern recognition, scenario planning, and interoperability, reinforcing coalition resilience amidst strategic competition (Dombrowski & Reich, 2024, p. 1). Humanitarian operations, such as coordinated responses to migration crises in the Mediterranean, further illustrate the operational benefits of shared intelligence and resources (Dombrowski & Reich, 2024, p. 14).

Collectively, these developments highlight the need for adaptive maritime policies that balance national interests with regional and global cooperation. The convergence of historical lessons and technological progress is vital for sustaining maritime order and navigating the mounting unpredictability of the contemporary geopolitical landscape (Freedman & Hattendorf, 1989, p. 38; Wirtz et al., 2021, p. 22).

Case Studies and Strategic Implications in the 21st Century

In the past decade, maritime domains have come under intense focus—the balance of land and sea power is again in contention, grappling alongside emerging disruptive technologies and environmental threats to traditional understandings of naval and maritime strategy. The present analysis offers insights into contemporary developments by surveying the concepts and contours of state-level maritime strategy among selected actors. China's

pursuit of a maritime Silk Road under the Belt and Road Initiative (BRI) is considered first. The U.S. Navy's adaptation from the anti-submarine and amphibious operations of the Cold War to the present-day strategic competition scenario comes next. The 2022 Russia-Ukraine naval war, with its innovatory asymmetric tactics and weapons, is analysed third. Finally, a comparative evaluation considers the various responses of state actors in an overarching assessment (N. Murphy & Bruns, 2018, p. 29).

A) China's Maritime Silk Road

China launched the Belt and Road Initiative (BRI) in 2013, although its core elements had been established by 2010 (Mao & McAleer, 2017, p. 14). As a global development strategy, the BRI involves infrastructure development and investments in nearly eighty countries and international organizations in Asia, Europe, the Middle East, Africa, and Latin America. Given its economic underpinning, the BRI's strategic aspect merits closer attention.

BRI comprises two main components. The land-based Silk Road Economic Belt links China by rail to Central Asia, Russia, and Europe, while the Maritime Silk Road connects China's coast through Southeast and South Asia to Africa, the Middle East, and Europe. Collectively, the BRI's ambitions extend beyond the Belt and Road themselves (Styan, 2020, p. 56).

The economic rationale underlying both components centers on China's need to sustain its growth. By the early 2010s, China had amassed the financial wherewithal to undertake such a program. The manner of its execution appears deliberately calibrated to bolster other grand strategic goals.

China's strategy, therefore, encompasses economic, maritime, and diplomatic objectives. With the Maritime Silk Road as a delivery mechanism, the emphasis can vary among the three elements. This mosaic best encapsulates the initiative's scope.

Through the BRI, China seeks to destabilize the existing U.S.-dominated maritime order. Initiated before the launch of the Third Plenum reforms, the maritime component offers insights into the BRI's trajectory. It also highlights Beijing's approach to the sea and its strategic priorities (Colin, 2016, p. 112).

B) U.S. Navy's Strategic Shifts

While the U.S. Navy's pre-1990 posture prioritized the Soviet Union's maritime threat and on-the-ground allied assistance, the emerging People's Liberation Army Navy (PLAN) presents a less tangible ambiguity in both character and scale.

Competition with China requires nuanced policy optics with Asia-Pacific partners. To illustrate, renewed emphasis on sea control stimulates Sino-U.S. rivalry and regional apprehension. The PLAN fundamentally represents a continental power projecting seaborne influence economically, politically, and militarily, whereas the U.S. approach highlights expeditionary power projection ashore, employed coercively or in support of unilaterally established outcomes (Till, 2018, p. 74; C. Rubel, 2018, p. 101).

Assisting military and national leaders to confront this phenomenon is the principal task of strategic guidance. Strategic theory enables companies to test current strategies or pursue strategic novelty through enhanced situational understanding and competitive evaluation of alternative maritime futures. The U.S. naval community has struggled to implement maritime strategy coherently, conformably, and at scale. All three hallmarks inadvertently deteriorated and remain partial despite abundant external assistance.

Following the Obama administration's "Pivot to Asia," the United States appears to have altered its maritime strategy, yet the major elements persist—a wide-ranging global presence; sea control; power projection; alliance interoperability; regional access; and a collective defence framework (Holmes & Yoshihara, 2018, p. 88).

C) Russia-Ukraine War and Maritime Strategy

The Russo-Ukrainian War and the ensuing blockade of Ukrainian ports by Russia has had consequences for maritime strategy that offer insight into future naval conflicts. Russia's attempts to blockade Ukrainian grain shipments necessitated the deployment of unconventional naval assets to support land-based forces. This required a departure from the massive conventional forces that have dominated naval strategy for decades.

Moscow's initial attempts to seize control of the Black Sea through conventional naval supremacy in 2022-23 collapsed, revealing the tenuousness of its putative command of local waters. The Kremlin nonetheless continues to employ innovative asymmetric approaches to confront the U.S.-backed Kyiv government: clandestine sabotage operations against offshore platforms, missile strikes on commercial shipping, deployment of swarming unmanned surface vessels (USVs), deep-sea mines, and the covert integration of mercenaries into the coastal defense network (Murphy, 2012, p. 37; Tam & Jones, 2019, p. 145).

The conflict highlights the rapid introduction of novel tactics and technologies, such as the use of Bayraktar TB2 unmanned aerial vehicles to locate and help destroy Black Sea Fleet amphibious vessels. These asymmetric clashes have led to strategic effects for the littorals of the Black Sea (Tsantoulis, 2008, p. 201).

D) Comparative Analysis of Maritime Strategies

China and the United States have dramatically different maritime strategies. China's grand strategy is designed to secure BRI lines of communication and challenge U.S. primacy in Indo-Pacific contested maritime spaces (Murphy & Bruns, 2018, p. 29). The America-first, hyper forward, and competition missions continue to drive the U.S. Navy's force-structure, investment, and operational models (A. Jr. Field, 2018, p. 112).

The maritime dimension of the 2022 Russian invasion of Ukraine elevated asymmetric and hybrid tactics to prominence, illustrating the power of innovation and adaptability in contemporary naval conflicts. The conflict underscores that neither traditional sea control nor persistent power projection alone guarantees dominance—rather, the balance of strategy, technology, and adaptability is crucial (Murphy, 2012, p. 39).

State/Actor	Strategic Objective	Core Methods	Technological Focus	Key Challenges	References
China (BRI/PLAN)	Secure economic corridors, expand maritime influence, challenge US primacy	Infrastructure building, overseas port development, diplomatic expansion	Shipbuilding, undersea cables, R&D base, dual-use ports	Regional suspicion, alliance counter-formation, resource sustainability	Mao & McAleer, 2017, p. 14; Styan, 2020, p. 56
United States (US Navy)	Global sea control, power projection, alliance security	Forward deployment, joint exercises, alliance-building, PGII initiative	Carrier groups, enterprise-wide strategic planning, surveillance tech	Strategic overstretch, budget constraints, rising peer competition	Till, 2018, p. 74; Holmes & Yoshihara, 2018, p. 88
Russia (Black Sea)	Deny adversary sea	Blockade, asymmetric	Swarm UAVs, unmanned	Limited resources, technology	Murphy, 2012, p. 37; Tam

	control, project power regionally	warfare, unmanned systems, missile strikes	surface vessels, electronic warfare	ical lag, international sanctions	& Jones, 2019, p. 145
Ukraine	Survive and disrupt adversary operations, maintain trade flow	Asymmetric tactics, innovative use of drones, coastal defense	Maritime drones, real-time surveillance, precision strike munitions	Resource limitations, dependency on allies, contested access	Tsantoulis, 2008, p. 201; Murphy, 2012, p. 39

Table 3: Comparative Table of Key Maritime Strategies

The evolving dynamics of maritime strategy in the 21st century reveal that no single power holds a monopoly over the sea. China's BRI strategy leverages economic and maritime expansion to enhance its global influence, while the U.S. Navy pivots towards enterprise-wide approaches that balance sea control with forward presence (Mao & McAleer, 2017, p. 17; Till, 2018, p. 74). The Russia-Ukraine war demonstrates how asymmetric tactics and emerging technologies can undermine conventional dominance and reshape the maritime battlespace (Murphy, 2012, p. 39; Tam & Jones, 2019, p. 147). Ultimately, comparative analysis emphasizes the necessity for adaptation, innovation, and integrated strategies in the pursuit of maritime security and national objectives.

The Maritime Strategic Outlook for 2025 and Beyond

Looking toward 2030, the challenges and demands of maritime strategy are expected to become increasingly critical (Zhao, 2023, p. 165). The emergence and integration of artificial intelligence technologies, autonomous ships, hybrid warfare strategies, and the

imperative for environmental sustainability heighten the need for rapid pattern recognition, robust systems analysis, mental agility to manage technological surprises, and political sophistication to handle alliances in a competitive and fragmented world⁹ (Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 12).

It could be said that states and alliances systematically weave the six strategic disciplines into the fabric of their maritime strategies are those most likely to maintain order, navigate complexity, and respond nimbly to emerging threats in the maritime domain (Wirtz et al., 2021, p. 21; Hattendorf, 1989, p. 45). The evidence across contemporary naval operations and doctrinal evolution consistently affirms that adaptation, integration, and innovation, which are chosen by a multidisciplinary approach—are indispensable for thriving amidst the uncertainties of modern maritime security.

The strategic importance of the Black Sea has been underscored by the recent conflict in Ukraine. The presence of Russian naval forces in the region has exerted considerable pressure on NATO and its allies, necessitating a reevaluation of maritime strategies to counterbalance Russian influence and ensure the security of maritime trade routes (Dombrowski & Reich, 2024, p. 12). The use

---

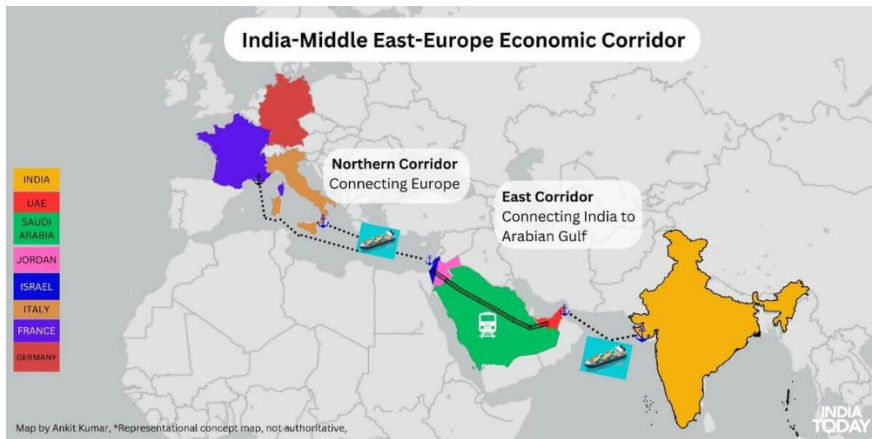
⁹ The global geopolitical landscape is undergoing significant transformation, characterized by increasing competition and fragmentation among major powers such as the United States, China, and Russia. This shift is further influenced by critical events including the COVID-19 pandemic, the conflict in Ukraine, and the ongoing rivalry between the U.S. and China. Recent developments, such as those occurring on October 7th, the intensifying conflict between Israel and Gaza, and the escalation of hostilities between Israel and Iran, have added new layers of complexity and volatility to international relations (Smith, 2024, p. 15). Additionally, the rise of nationalism and protectionism is impacting global trade routes, carbon emissions, cyber security, energy, and food security. Consequently, international cooperation on pressing issues such as climate change is becoming more challenging (Johnson & Lee, 2023, p. 42). Middle powers are navigating these heightened tensions to safeguard their domestic interests, making economic growth increasingly unpredictable and susceptible to external shocks (Davis, 2024, p. 88).

of maritime drones and advanced surveillance technologies has become crucial in monitoring and responding to threats in the Black Sea, demonstrating the impact of technological advancements on modern naval warfare (Ford & Rosenberg, 2005, p. 178). Indeed, these technological advancements, particularly in the realm of maritime drones and AI-driven surveillance systems, have had tangible impacts on recent conflicts. For example, Ukraine's innovative use of maritime drones against the Russian Black Sea Fleet has demonstrated the operational effectiveness and strategic leverage such technologies can provide (Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 23). These unmanned systems have allowed Ukrainian forces to conduct precision strikes and gather real-time intelligence with minimal risk to personnel, underscoring how AI-enhanced platforms are reshaping the dynamics of naval engagements (Wirtz et al., 2021, p. 21). Moreover, the ability to integrate vast quantities of data from various sensors and sources has improved situational awareness and decision-making speed, providing a critical advantage in high-tempo maritime operations (Hattendorf, 1989, p. 45). The success of these systems in the Black Sea not only exemplifies the practical value of emerging technologies, but also signals a broader shift in naval doctrine and strategic planning among both established and rising powers (Zhao, 2023, pp. 155-160). As advanced surveillance and autonomous capabilities become increasingly central to maritime security, their impact—evidenced by real-world application—reinforces the necessity for navies to adapt, innovate, and adopt multidisciplinary approaches (Freedman & Hattendorf, 1989, p. 38).

Similarly, heightened tensions in the Red Sea due to ongoing conflicts in the Middle East have emphasized the strategic significance of the Bab-el-Mandeb Strait, a chokepoint connecting the Red Sea to the Gulf of Aden and into the Indian Ocean which is vital for global maritime trade. The presence of various military forces and the threat of piracy have necessitated international

cooperation and the deployment of advanced maritime technologies to ensure the safety and security of vessels transiting the region (Freedman & Hattendorf, 1989, p. 18). The integration of artificial intelligence and autonomous systems has enhanced the capabilities of naval forces operating in the Red Sea, providing real-time data and improving decision-making processes in complex and dynamic environments (Fuentes-Penna & Espinoza Saucedo, 2025, p. 23).

The aftermath of ongoing conflicts in Europe and the Middle East has far-reaching implications for maritime strategy. In Europe, the conflict in Ukraine has led to an increased NATO presence in the Black Sea, underscoring the necessity for robust maritime defenses and the incorporation of advanced technologies to counter potential threats (Dombrowski & Reich, 2024, p. 14). The collaboration among NATO allies in conducting joint naval exercises and sharing intelligence has bolstered regional security, highlighting the critical role of alliances in maintaining maritime order (Southern, 2001, p. 53).

Source: <https://eitherview.com/can-the-india-middle-east-europe-economic-corridor-imec-take-on-chinas-bri/>

In the Arab World & the Middle East, securing critical maritime chokepoints such as the Bab-el-Mandeb Strait and the Strait of Hormuz remains paramount. The presence of international naval

forces and the utilization of advanced surveillance and detection technologies have been fundamental in mitigating threats and ensuring the free flow of maritime trade (Freedman, 1989, p. 29). The adoption of hybrid warfare strategies and the application of artificial intelligence in decision-making processes underscore the ongoing need for continuous adaptation and innovation in maritime strategy (Wirtz et al., 2021, p. 22).

The Global Legacy: Strategic Thinkers Across Cultures and Eras

Throughout history, strategic thinkers from various cultures and eras have contributed significantly to the development of maritime strategy. From Roman and Persian fleet commanders to modern theorists, their collective insights have shaped a discipline that is both methodical and creative, analytic and visionary (Southern, 2001, p. 45; Frei, 2020, p. 272; Zhao, 2023, p. 150). These contributions continue to be foundational to understanding, constructing, and adapting maritime strategy in uncertain times (Dombrowski & Reich, 2024, p. 1; Hattendorf, 1989, p. 45). For instance, Southern (2001) highlights that ancient naval tactics employed by the Persian fleet during the Greco-Persian Wars laid early groundwork for strategic maneuvers still relevant today (p. 45).

Intelligence has become central to maritime operations, especially with the emergence of technologies such as radar, sonar, and satellite surveillance. The strategic evolution and operationalization of these disciplines have been extensively documented by thinkers like Lawrence Freedman and John B. Hattendorf (Hattendorf, 1989, p. 10). In the 21st century, the maritime domain is characterized by intense competition and cooperation among established and emerging powers, as exemplified by China's naval expansion and modernization efforts and its adaptation of traditional maritime theories to its unique geostrategic situation (Zhao, 2023, p. 150-160). According to Hattendorf (1989), the incorporation of advanced

surveillance technologies has transformed naval engagements and enhanced strategic capabilities (p. 45).

In conclusion, the enduring legacy of strategic thinkers across cultures and eras underscores the importance of continuous adaptation and innovation in maritime strategy. Their insights provide a roadmap for modern navies to effectively respond to emerging threats and maintain maritime order in an increasingly complex global landscape. As noted by Dombrowski and Reich (2024), modern multilateral maritime exercises are designed to refine cross-national pattern recognition, scenario planning, and political communication, thereby bolstering coalition resilience and reinforcing maritime dominance. These doctrines and exercises exemplify the critical role of alliances in maintaining maritime order.

Looking beyond the present, the future of maritime strategy will hinge not only on technological innovation but also on the ability to synthesize lessons from history with real-time data and intelligence. The integration of artificial intelligence, autonomous platforms, and advanced surveillance will continue to transform how maritime forces detect, assess, and respond to threats. However, technology alone is insufficient—successful maritime strategy demands collaboration across disciplines, robust international partnerships, and a deep understanding of the political, economic, and cultural contexts influencing maritime domains.

Furthermore, as global trade routes become more contested and new maritime chokepoints emerge, the balance between national interests and collective security will become more delicate. Nations will need to invest in education and the training of strategic leaders capable of anticipating rapid changes and orchestrating effective, agile responses. The enduring principles contributed by past and present maritime strategists will remain central, but they must be continually refined to address the novel challenges of each era.

Conclusion

Over the centuries, maritime strategy has undergone a profound evolution, tracing its lineage from the naval practices of ancient Rome and Persia, through the era of European imperial dominance, and into the present day, where global competition and collaboration define the maritime domain. This evolution has been marked by an increasing integration of economic, political, military, and technological dimensions—each weaving together to shape the discipline into one that is not only historically grounded, but also dynamically adaptive.

Contemporary maritime strategy now faces a landscape fundamentally altered by the convergence of new challenges. Cyberwarfare, environmental transformations, and the rise of multipolar rivalries have expanded the domain of maritime competition beyond traditional engagements. Regions such as the Persian Gulf and the Mediterranean stand as focal points where volatility and strategic interests intersect, highlighting the urgent need for adaptive, multidisciplinary approaches. Strategic frameworks, once based solely on the maneuver of fleets and the securing of trade routes, now demand the seamless fusion of classical doctrines with emerging disciplines—pattern recognition, systems analysis, mental agility, and advanced technology integration.

Today, the safeguarding of maritime interests and the maintenance of global stability hinge upon the capacity of nations to synthesize lessons drawn from centuries of experience with real-time intelligence and innovation. As artificial intelligence, autonomous platforms, and advanced surveillance systems become integral to naval operations, the balance between technological advancement and the enduring principles of strategic thought becomes ever more delicate.

Ultimately, maritime strategy must remain dynamic and continually informed by both the weight of history and the demands of an unpredictable future. The resilience of strategic vision, the relentless pursuit of innovation, and the commitment to collective security will be vital as nations navigate an era marked by contested trade routes, environmental uncertainty, and shifting alliances. By grounding contemporary responses in classical strategic disciplines—while embracing the new realities of cyber, environmental, and geopolitical complexity, leaders and policymakers can better secure the maritime domain and sustain peace, prosperity, and order through 2030 and beyond.

References

- Abu-Lughod, J. L. (1991). **Before European hegemony: The world system A.D. 1250-1350**. Oxford University Press.
- Cohen, S. (2003). *Geopolitics: The geography of international relations*. Rowman & Littlefield.
- Colin, J. (2016). *Strategic maritime developments*. Cambridge University Press.
- Corbett, J. (2008). *Some principles of maritime strategy* (Original work published 1911). Routledge.
- Corbett's maritime strategy theories and the United States since 1945. (2025). TNSR. <https://tnsr.org/2025/03/expanding-the-margins-for-success-corbetts-maritime-strategy-theories-and-the-united-states-since-1945/>
- Corbett's relevance to the modern strategic thinker. (2018, August 21). The Strategy Bridge. <https://thestrategybridge.org/the-bridge/2018/8/21/corbetts-relevance-to-the-modern-strategic-thinker>
- Dombrowski, P., & Reich, S. (2024). *Maritime security in the 21st century*. Routledge.
- Dombrowski, P., & Reich, S. (2024). Multilateral maritime exercises, grand strategy, and strategic change: The American case and beyond. *Journal of Global Security Studies*, 13(2), 1–20.
- Exploring the importance of strategic thinking to strategic planning. (2021). *Journal of Business and Management Sciences*, 9(2), 12–19. <https://pubs.sciepub.com/jbms/9/2/2/index.html>
- Finkel, C. (2007). *Osman's dream: The history of the Ottoman Empire*. Basic Books.
- Ford, C. A., & Rosenberg, D. (2005). The naval intelligence underpinnings of Reagan's maritime strategy. *Journal of Strategic Studies*, 28(2), 157–180.
- Freedman, L. (1989). The evolution of maritime strategy. *Naval War College Review*, 43, 10–35.
- Frei, G. A. (2020). *Great Britain, international law, and the evolution of maritime strategic thought, 1856–1914*. Oxford University Press.
- Fuentes-Penna, A., & Espinoza Saucedo, A. (2025). Maritime technology from the 16th century to artificial intelligence. *International Journal of Combinatorial Optimization Problems and Informatics*, 15(1), 12–19.
- Fuentes-Penna, G., & Espinoza Saucedo, M. (2025). *Analyzing maritime power*. Cambridge University Press.

- Goitein, S. D. (1967). *A Mediterranean society: The Jewish communities of the Arab world as portrayed in the documents of the Cairo Geniza*. University of California Press.
- Gray, C. S. (1992). *The leverage of sea power*. The Free Press.
- Hattendorf, J. B. (1989). The evolution of the maritime strategy: 1977 to 1987. *Naval War College Review*, 43, 10–35.
- Haynes, P. (2013). American naval thinking in the post-Cold War era: The U.S. Navy and the emergence of a maritime strategy, 1989–2007. *Journal of Strategic Studies*, 36(1), 70–95.
- Hess, A. C. (1970). The evolution of the Ottoman seaborne empire. *The American Historical Review*, 75(7), 1892–1919.
- Holmes, J. R., & Yoshihara, T. (2007). *Chinese naval strategy in the 21st century*. Routledge.
- Holmes, J., & Yoshihara, T. (2018). The pivot to Asia and naval strategy. *Naval War College Review*, 71(4), 87–109.
- Hourani, G. F. (1995). *Arab seafaring in the Indian Ocean in ancient and early medieval times*. Princeton University Press.
- Hu, B., & Liu, H. (2016). *China's maritime security strategy*. China Ocean Press.
- Key elements of strategic thinking business leaders should know. (2025, February 10). CMOE. <https://cmoe.com/blog/5-key-elements-strategic-thinking-examples/>
- Levathes, L. (1994). *When China ruled the seas: The treasure fleet of the Dragon Throne, 1405-1433*. Oxford University Press.
- Mahan, A. T. (2020). *The influence of sea power upon history, 1660–1783* (Original work published 1890). Little, Brown and Company.
- Mao, Y., & McAleer, M. (2017). The Belt and Road Initiative: Maritime Silk Road. *Journal of Asian Economics*, 52, 14–17.
- Murphy, N., & Bruns, G. (2018). *Maritime competition in contemporary strategy*. Routledge.
- Murphy, R. (2012). *Asymmetric warfare at sea*. Naval Institute Press.
- Navies and the blue economy: Strategic thinking at Indian Ocean. (2023, May 15). Bueger.info. <https://bueger.info/navies-and-blue-economy/>
- Rahman, M., & Sudirman, F. (2024). Maritime strategic conceptualizations in the Islamic Golden Age. *Journal of Maritime Studies*, 12(3), 45–68.

- Rational of maritime strategic thinking for small states. (2023, November 5). Defence.lk. https://www.defence.lk/Article/view_article/27636
- Samsó, J. (2018). Maritime trade and cultural networks during the Islamic Golden Age. *Journal of Islamic History*, 6(2), 125–146.
- Soucek, S. (1996). *Piri Reis and Turkish mapmaking after Columbus*. British Library.
- Southern, P. (2001). *The Roman Empire from Severus to Constantine*. Routledge.
- Spykman, N. J. (1944). *The geography of the peace*. Harcourt, Brace.
- Strategic thinking: Your roadmap to achieving leadership goals. (2024, March 12). EMS1. <https://www.ems1.com/elements-leadership/strategic-thinking-your-roadmap-to-achieving-leadership-goals>
- Styan, D. (2020). Global maritime infrastructure and the BRI. *International Affairs*, 96(2), 451–474.
- Tam, J., & Jones, R. (2019). Evolving naval tactics in the Black Sea. *Defense Studies*, 19(2), 145–167.
- The 6 qualities of great strategic thinkers, according to a leadership expert. (2024, January 18). Next Big Idea Club. <https://nextbigideaclub.com/magazine/6-qualities-great-strategic-thinkers-according-leadership-expert-bookbite/48191/>
- The need for maritime thinking and sea power. (2017, October 12). Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA). <https://csbaonline.org/about/news/the-need-for-maritime-thinking-and-sea-power>
- The top characteristics of strategic thinking for success. (2025, January 15). The Knowledge Academy. <https://www.theknowledgeacademy.com/blog/characteristics-of-strategic-thinking/>
- Tibbetts, G. R. (1971). *Arab navigation in the Indian Ocean before the coming of the Portuguese*. Royal Asiatic Society.
- Till, G. (2018). *Seapower: A guide for the twenty-first century* (4th ed.). Routledge.
- Tsantoulis, Y. (2008). Black Sea maritime dynamics. *Geopolitics*, 13(2), 198–210.
- Watkins, M. (2021). *The six disciplines of strategic thinking*. Harvard Business Review Press.
- What is strategic thinking? (2023). CMOE. <https://cmoe.com/glossary/strategic-thinking/>

- Wirtz, J., Kline, J. C., Pournelle, P., & Augier, M. (2021). The maritime strategic imperative. *The RUSI Journal*, 166(3), 6–21.
- Zhao, P. W. (2023). China's 21st century maritime strategy: An analysis of strategic thought and implementation. *European Journal of East Asian Studies*, 22(2), 150–172.

**From Humanitarian
Intervention to
Responsibility to Protect:
Between Ethics and
Realpolitik**

Article Submission Date: 04.06.2025
Accepted: 13.06.2025

Doğaçhan DAĞI^a

Abstract

This article examines the evolution of humanitarian intervention into the doctrine of Responsibility to Protect (R2P) by focusing on its ethical foundations and political realities that surround its implementation. While post-Cold War optimism anticipated a more peaceful international order, the persistence of mass atrocity crimes challenged the global community to respond and gave rise to the contested practices of humanitarian intervention, triggering the search for a new normative ground in the form of R2P. Based on the just war tradition, the article analyzes core ethical principles as applied to R2P, which include just cause, right intention, legitimate authority, proportionality, last resort, and reasonable prospect of success. Demonstrating how moral imperatives may often collide with geopolitical interests, the article concludes that R2P represents a significant innovation in the international normative order, but, in practice, when confronted with the interests of powerful states, its ethical foundations become fragile.

Keywords: *Intervention, Ethics, Humanitarian intervention, Responsibility to Protect.*

---

^a Dr., Adjunct Lecturer, Department of Political Science and International Relations, Başkent Üniversitesi. ORCID: 0000-0002-0870-477X

İnsani Müdahaleden Koruma Sorumluluğuna: Etik ile Gerçekçilik Arasında Özet

Bu makale, insani müdahaleden Koruma Sorumluluğu (R2P) doktrinine evrimi, etik temellerine ve uygulanmasını çevreleyen real-politik ortama odaklanarak incelemektedir. Soğuk Savaş sonrası iyimserlik daha barışçıl bir uluslararası düzen öngörürken, kitlesel vahşet suçlarının devam etmesi küresel toplumu buna bir karşılık üretmeye zorlamış ve sonuçta insani müdahalenin tartışmalı uygulamalarına yol açarak R2P biçimine evrilen bir normatif zemin arayışını tetiklemiştir. Makale, adil savaş geleneğine dayanarak, R2P’de uygulanan temel etik ilkeleri, yani meşru neden, doğru niyet, meşru otorite, orantılılık, son çare ve başarı için makul beklenti ilkelerini analiz etmektedir. Ahlaki zorunlulukların genellikle jeopolitik çıkarlarla çelişebileceğini gösteren makale, R2P’nin uluslararası normatif düzende önemli bir yeniliği temsil ettiğini tespit etmekte, ancak uygulamada, güçlü devletlerin çıkarlarıyla karşılaştığında etik temellerinin kırılgan hale geldiği sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Müdahale, Etik, İnsani Müdahale, Koruma Sorumluluğu.*

Introduction

In the immediate post-Cold War era, while there was great optimism for a more prosperous, free, democratic, and peaceful world, the period was instead marked by intra-state conflicts, crimes against humanity, and genocides that called for international action. In a unipolar world order, dominated by Western powers who had the will and capacity to intervene in the name of “saving strangers,” the question of humanitarian intervention has become one of the central issues in international relations (Wheeler, 2000). While there was no disagreement on condemning mass atrocity crimes and attributing responsibility to the international community to protect vulnerable populations from severe human rights violations, there were significant divergences in practice. In an effort to bridge differences by constructing a solid legal basis for humanitarian interventions, the concept of “responsibility to protect” (R2P) was put forward, which has evolved into an “emerging norm” and gained widespread international recognition in a remarkably short time. It wasn’t until the UN Security Council Resolution 1973 responding to the humanitarian crisis in Libya that R2P was explicitly referred to in a legal document as a justification for the use of force (United Nations Security Council, 2011). This was the first and the last UN-sanctioned use of force referring to R2P, which marked the end of global consent amid the accusations made by Russia and China that intervening Western forces overstepped the UN Security Council mandate. Such a collapse of global consensus has led not only to debates over the legality of R2P but also to questions about its ethical foundations. This article, after examining humanitarian intervention and R2P in general terms, will discuss the ethical foundations of both concepts with reference to just cause, right intention, legitimate authority, proportionality, last resort, and the prospect for success.

Humanitarian intervention: A contested concept and practice

Intervention has been a constant feature of international relations. It is defined as “dictatorial or coercive interference by an outside party or parties in the sphere of jurisdiction of a sovereign state” (Bull, 1984: 1). The essential components of intervention are the aim, that is, to change the behaviour of the target state, and the means, that is, the use or threat to use force. As such, it does not involve any form of self-defense, and, therefore, its legality and legitimacy cannot be claimed. Yet, in response to massive humanitarian crises, inspired by just war theories, it is often asked if intervention can be used for humanitarian purposes (Prat & Saxon 2015). Fusing intervention with humanitarianism, Knudsen views humanitarian intervention as “a dictatorial or coercive interference in the sphere of jurisdiction of a sovereign state motivated or legitimated by humanitarian concern” (Knudsen, 1997: 146). Similarly, Welsh defines humanitarian intervention as a “coercive interference in the internal affairs of a state, involving the use of armed forces, with the purpose of addressing massive human rights violations or preventing widespread human suffering” (Welsh, 2004: 3). Here, both scholars add another component to the definition of intervention, that is, humanitarian motivation. For a humanitarian intervention to claim legitimacy, or a reasonable justification to practice the “right to intervene,” the intervening parties should have no other considerations (i.e., economic, political, strategic, etc.) other than saving lives in grave danger.

Yet, the introduction and first utilization of the concept of humanitarian intervention as a just cause by European great powers throughout the 19th century contradicts the conventional wisdom that the only motivation for a humanitarian intervention must be to “save strangers” (Weiss & Collins, 1996: 17). The first such example of justifying military intervention with humanitarian considerations was towards the Ottoman Empire, which European powers accused of actively persecuting its Christian minority (Rodogno, 2012). The

European powers were highly selective about what constituted a violation of the “right to life,” and humanitarian interventions did not occur unless they coincided with their perceived national interests.

Despite its contentious nature and the controversial practices of states from the 19th century onwards, many legal scholars argue that humanitarian intervention is part of international customary law. For them, Article 56 of the United Nations Charter calls for joint and collective action to protect universal respect for human rights, and Chapter VII of the Charter should also be invoked in cases of humanitarian catastrophes (Murphy, 1996). The opponents, however, point to Article 2(4) and 2(7) of the UN Charter, asserting that they explicitly prohibit humanitarian intervention and establish sovereignty as the governing norm of international relations. Due to legal and political controversies surrounding humanitarian intervention, the concept remained highly contested. Yet, the emergence of humanitarian crises in the post-Cold War era constituted pressing issues to be addressed by the international community. This was emphasized by Jackson:

Today, for the first time in history, how a sovereign state treats its own citizens is no longer a matter for its own exclusive determination, but a matter of legitimate concern for all states and their inhabitants (Jackson, 1990: 26).

In the immediate aftermath of the Cold War, the international community reacted to humanitarian crises in Iraq, Bosnia, Haiti, Rwanda, and Kosovo, where ethnic, religious, and political clashes led to massive human rights violations, even massacres, and genocides. The UNSC, with the consent of non-Western great powers like China and Russia, defined various humanitarian situations as “a threat to international peace and security,” and

authorized the use of force in some instances, like Somalia in 1992 (United Nations Security Council, 1992). In these cases of humanitarian interventions, three conditions appeared: an existing or potential humanitarian catastrophe, a definition of this humanitarian crisis as a threat to international peace and security by the UNSC, and an explicit authorization to use force by the UNSC. A humanitarian intervention sanctioned by the UNSC was considered legitimate and legal; however, the problem was that it required the consensus of the council, especially that of its permanent members. Thus, humanitarian intervention requiring the consent of great powers is obviously open to political negotiations; as such, its moral ground would be debatable because the consent among great powers does not necessarily rule out the possibility of the abuse of humanitarian intervention.

Contention about humanitarian intervention reached a new high with the 1999 NATO bombing of Yugoslavia as a response to the attempts at ethnic cleansing of the Albanian population in Kosovo. Since the military intervention took place without a UN Security Council mandate, its legality and legitimacy, regardless of the moral arguments put forward by NATO, attracted a heated debate. The ex-post justification of a report published by a group of prominent legal scholars was that, while as a result of the lack of UNSC approval the intervention was clearly “illegal,” due to the ethical aspect of the intervention, namely saving a vulnerable population from crimes against humanity, it was also legitimate (Independent International Commission on Kosovo, 2000). Such justifications could not end the contentious nature of humanitarian intervention both as a norm and a practice.

Responsibility to protect: An attempt at consent building

The pressing problem of the legality of humanitarian interventions, even in situations where a population is at serious risk of being victims of atrocity crimes, prompted a search for a consented

mechanism to use. In this context, Kofi Annan, the then UN Secretary General, addressed the General Assembly in 2000, asking:

If humanitarian interventions are, indeed, an unacceptable assault on sovereignty, how should we respond to a Rwanda, to a Srebrenica—to gross and systematic violations of human rights that offend every aspect of our common humanity? (United Nations, 2000: 48).

Following the Secretary-General's speech, an international commission was established, comprising high-profile international experts. The commission issued its report in 2001, proposing the concept of responsibility to protect (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001). It was an attempt to build an international consensus on how to respond to massive violations of human rights that shock the human conscience. The doctrine of R2P, thus, cannot be separated from the concept of humanitarian intervention. In fact, R2P has been described not only as a reincarnation of humanitarian intervention but also as the most comprehensive interpretation of it (Pattison, 2010).

R2P represents a shift from sovereignty as authority to sovereignty as responsibility, with the belief that the sovereignty of the state binds the sovereign itself and is no superior to the rights of its citizens (Evans, 2015; Hehir, 2024). Thus, according to the doctrine of R2P, it is the state that is primarily responsible for protecting its populations from mass atrocities. If the state is unable or unwilling to protect its citizens, the responsibility passes on to the international community. The effort of the international community to protect populations, even if by using force, cannot be interpreted as a breach of the sovereign rights of the target state, since sovereignty becomes void when the state fails to protect its citizens. This led the British historian Martin Gilbert to describe R2P as “the most significant adjustment to national sovereignty in 360 years” (Gilbert, 2007: 4).

R2P, in fact, offered three new ideas. First of all, the character of intervention changed from “right to intervene” to “responsibility to protect.” Secondly, the agency has been pluralized, specifically emphasizing the duty of all states to prevent mass atrocities. Lastly, the range of likely responses has been broadened, making military intervention only one among many. They include three sets of actions: responsibility to prevent, responsibility to react, which involves, on occasions, the use of force, and responsibility to rebuild. When it comes to the coercive mechanism of R2P, which can still be viewed as a form of humanitarian intervention, it must proceed with a UN Security Council (UNSC) resolution. However, in order to be regarded as ‘legitimate,’ the coercive component first requires determining that the threat must involve mass atrocity crimes like *genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity*. Second, the purpose of the intervention must be to stop mass atrocity crimes. Third, military intervention must be adopted as a last resort and be proportionate to the threat. And finally, it must also be ensured that the intervention leads to less harm than inaction.

By 2004, R2P was already being referred to as an “emerging norm” (United Nations, 2004). At the 2005 United Nations World Summit, R2P was adopted unanimously by the heads of state and government. The World Summit Outcome Document narrowed down the responsibility of national governments, specifically speaking of the protection of populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity. The international community was tasked with assisting sovereign states in fulfilling their responsibilities. Moreover, the Outcome Document underlined that the international community will take proper action in a case where a sovereign state “manifestly fails” to fulfil its responsibility to protect its population from genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity. After all peaceful means in accordance with the UN Charter, Chapters VI and VIII, are exhausted, the international community, through the Security Council, will take

collective action in line with Chapter VII under the mandate of maintaining international peace and security. Doyle describes the approval of Outcome Document 2005 as a turning point for the emerging doctrine, stating that: “R2P could not claim clear legality, but it could claim legitimacy after the 2005 World Summit Outcome” (Doyle, 2011: 77). Furthermore, in 2005, the UN Security Council, reflecting an emerging consensus on R2P, reaffirmed the World Summit Document in its Resolution 1674 (United Nations Security Council, 2006). Until the coercive element of R2P was implemented during the 2011 Libyan intervention, a broad international agreement on R2P appeared to exist, despite the uneasiness of Russia, China, and certain countries of the global South (United Nations Security Council, 2011).

Overall, humanitarian intervention and R2P as concepts and policy practices have emerged as attempts to address the question of how to respond to mass atrocities. However, they differ significantly in their legal foundations, legitimacy, and operational mechanisms. While both claim to be concerned with ending gross human rights violations, R2P stands as an attempt to legalize and constrain what had previously been an ad hoc and often controversial practice (Crossley, 2018). Humanitarian intervention has often lacked a clear legal basis, as was the case with the Indian intervention in Bangladesh in 1977 and the Cambodian intervention in Vietnam in 1979. Such cases often caused great controversies raising the issues of selectivity, misuse, and the pursuit of geopolitical interests while using humanitarian concerns as pretexts (Hehir, 2024). The resulting ambiguity surrounding its legitimacy, if not its moral ground, has made humanitarian intervention a contentious concept in international relations.

R2P, having attained the endorsement of the UN General Assembly and Security Council, on the other hand, presents a more structured and legally grounded approach. It narrows the conditions for intervention to specific crimes such as genocide, war crimes, ethnic

cleansing, and crimes against humanity. This narrowed scope of R2P aims to eliminate the ambiguities of gross human rights violations as the ground for intervention, which shock the human conscience, and anchor intervention in a more precise legal and moral framework (Hehir, 2024). Moreover, the use of force under the doctrine of R2P requires UN Security Council authorization, making multilateral consensus a central pillar of its legitimacy. Thus, implementation of R2P is not left to the unilateral decisions of states but envisions a multilateral effort to build consensus in order to enhance the legitimacy of intervention and reduce international controversy. This goes against the often unilateral notion of humanitarian intervention, which aims to strengthen its legal foundation and reflect the consent of the international community. However, as explained, in cases of political divisions within the Security Council, R2P can become ineffective, and in some instances, it may become a tool of great power bargaining among the veto powers in the Security Council.

The ethics of responsibility to protect

It is morally inconceivable to defend mass atrocities committed by a state or a non-state actor. But, how is one to respond to them? Should states do something concrete and even coercive to prevent and stop such atrocities that take place in foreign countries? Or, should they only condemn such acts taking place in foreign countries and remain inactive?

R2P arises from these morally pressing questions. The key normative principle of R2P, in accordance with the UN Charter and the Genocide Convention of 1948, is to prevent mass atrocity crimes from taking place, and stop them if already being committed (Doyle, 2011). As such, R2P provides answers to the question of “how states should act when confronted by atrocities such as genocide, war crimes, crimes against humanity, and ethnic cleansing?” Mirroring humanitarian intervention, R2P is essentially built upon the tenets of the 5th-century just war theory of St. Augustine, which established

the basis of the just war theory as regards just cause, right intention, legitimate authority, proportionality, and a reasonable prospect for success (Walzer, 2006). Each of these components has ethical aspects in its essence. During the 19th century, influenced by Hugo Grotius' work on the newly emerging international law, European powers introduced the concept of humanitarian intervention as a just cause for using force against a sovereign state that was persecuting its subjects (Rodogno, 2012). Similarly, John Stuart Mill, contemplating the dilemma of human security versus state sovereignty, argued that while intervention in another “civilized state” is not legitimate, intervention in “barbarous nations” with an illiberal government that inflicts violence on its population is justifiable (Pattison, 2010).

Just cause

R2P permits the use of force as part of the responsibility to react in “extreme and exceptional cases.” But what is an extreme and exceptional case? The International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS) defines this as “cases of violence which so genuinely ‘shock the conscience of mankind’” (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001: 32). “Large-scale loss of life” and “large-scale ethnic cleansing” were referred to as warranting intervention for human protection purposes. Lesser violations did not count as constituting just cause for military action. In fact, the ICISS made it clear that “military intervention for human protection purposes should be restricted exclusively... to those situations where large-scale loss of civilian life or ethnic cleansing is threatened or taking place” (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001: 32). This does not quantify the number, but refers to the severity of the situation. Based on this view, the Outcome Document of 2005 specified such cases of mass atrocities like genocide, war crimes, crimes against humanity, and ethnic cleansing as just causes to wage war (United Nations, 2004).

Anyone with a sound conscience would not defend or excuse such crimes since they are outrageous and morally indefensible. Yet definitional problems about “large scale” or specific atrocities like ethnic cleansing are likely to generate legal and moral debates when a particular case is being assessed. This is particularly the case regarding the claims of the just cause *threshold*. What acts will be considered a crime against humanity, triggering forceful intervention? Walzer argues that the threshold of mass atrocities should be kept at the highest possible level and only acts that “shock the moral conscience of mankind” warrant international military intervention (Walzer, 2006: 107). But what are they? How many murders need to be committed in order to shock human conscience? Moreover, there are questions about the authority that decides that the threshold of mass atrocities has been breached. Who are they? What is the basis of their entitlement to determine when an atrocity triggers humanitarian intervention?

According to the Outcome Document, the UNSC can decide whether the just cause threshold has been breached (United Nations, 2004). Does the Security Council represent the international conscience? Given the status of five permanent members with veto powers and the practice of political bargaining among great powers, the Security Council can hardly claim to be the supreme moral authority to pass a determinative judgment on such issues. Should the ethics of stopping mass atrocities depend on the consent of five states, each in pursuit of their own self-perceived national interest? Being powerful does not make one virtuous or moral. Besides, the four atrocity crimes that trigger intervention as a just cause may fall short of some massive human rights violations. One can argue that these four atrocities explicitly referred to have significantly narrowed down the moral ground of R2P, leaving tyrannical regimes with a free hand to do all lesser atrocities at home. In some cases, violations may not fall within the category of the four, yet they shock the human conscience, or at least the conscience of some people.

Right intention

The primary purpose of the intervening state/s must be to “halt or avert human suffering” (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001: 35). R2P, thus, puts special emphasis on right intention, which is the will to stop human suffering, terminate armed conflict, and protect the safety of vulnerable populations. How can it be determined that the primary purpose of the intervening state is the protection of people from mass atrocities? In order to ensure the right intention of the intervener, R2P prefers multilateral operations and cooperation of regional countries. The support of the victims on the ground is considered another way of keeping the right intention of the intervening state/s checked.

However, even in such cases, is it realistic to expect states to forget their interests, gains, and losses when they claim to act for humanitarian purposes? States are responsible for providing for the welfare and security of their citizens. The ICISS report, in fact, realizes the possibility of the intervening state having mixed interests seeking economic and strategic gains (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001). This makes a complex case for the defense of R2P operations on the altruistic ethics of saving strangers. If an intervention for human protection purposes, as claimed, is not motivated by humanitarian concerns but by power politics or economic considerations, the moral base will be shaky. Moreover, if morality is upheld so long as it serves the ‘national interest’ of a state, then it lacks a categorical/universal value.

The R2P idealists presume that states will act decisively in situations where they don’t have anything to gain strategically, but only to “save foreigners” (Wheeler, 2000). Instead of expecting sovereign states to act without taking into account their national interests, the R2P realists suggest that states can reformulate their national interests with a broader perspective to conform to the norms of R2P. That is to say that it is in the interest of states not to engage in mass atrocity crimes, and act decisively to prevent and avert them in

foreign countries for the sake of maintaining their sovereignty and securing peace and security, even if this means not complying with universal moral principles. Thus, in this way, R2P offers a convergence of morality and interest for states by redefining sovereignty, peace, and security in moral terms (Ralph, 2018).

Legitimate Authority

R2P stresses that interventions for human protection purposes must be conducted through a legitimate authority. The R2P's sole authority is the UN Security Council. R2P, warning the UN member states not to use force unilaterally, envisions that intervention on humanitarian grounds invoking R2P must acquire UNSC approval. In fact, the Outcome Document of the UN renders the use of coercive means under R2P conditional on UNSC approval, a move aimed at securing the support of non-Western veto powers in the Council, namely China and Russia (United Nations, 2004).

On what moral grounds can the UNSC be the ultimate legitimizer of R2P interventions? From a political and moral perspective, granting the UNSC ultimate power to decide on such humanitarian issues is problematic. Some would reject the UNSC as claiming to reflect an international consensus, given the presence of the permanent five (P5) with veto power (Ziegler, 2016). Moreover, the ICISS report pleads with the permanent five not to use their veto power to obstruct Security Council resolution authorizing use of force for human protection purposes when "their vital state interests are not involved" (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001: 37). What about when their vital state interests are involved? This clearly admits that the Security Council, in fact, the entire R2P mechanism, is held hostage to the national interests of the P5 states, which weakens the moral standing of UNSC-sanctioned R2P actions or non-action in some cases.

It is recognized that unilateral intervention is a divisive issue, and thus, an intervention for human protection purposes must obtain the

approval of the Security Council. But if there is no consensus in the SC? And if there are willing states to intervene unilaterally to stop mass atrocities? It can be inferred that the use of force should be permissible, morally if not legally, within the logic of R2P, which entails a responsibility to all and each state. Indeed, R2P makes it clear that in cases where a sovereign state cannot fulfil its responsibility to protect its people, the responsibility shifts to the international community as a whole, not to Western or powerful states. The debate on who is to intervene is inevitably linked to the power and motivations of the interveners, on which the legitimacy of intervention can be established (Pattison, 2010).

Proportionality and Last Resort

When intervening, R2P underlines the importance of observing the principle of proportionality. The military response to a state that manifestly endangers the safety of a population should be proportional, enough to protect the people, and not more than that. “The scale, duration, and intensity” of intervention should be minimal to achieve the humanitarian objective. The means must also be in accordance with the sought objective of protecting civilians (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001).

R2P with coercive elements should be employed only as a last resort. Responsibility to react cannot be justified if the responsibility to prevent has not been applied. Every diplomatic and non-military option must have been exhausted before a coercive action is taken. Otherwise, there is no doubt that measures other than military did not have a proper ground. Only after good faith attempts and negotiations fail to address the crisis and non-military coercive mechanisms are proved ineffective can the use of force for human protection purposes be legitimately used. How can one measure that intervention is the last resort and that all other means have failed? Substantiating this is not an easy task and always invites political and moral counterarguments (Weiss, 2007).

More Good Than Harm

Intervention should be undertaken only if it stands a “reasonable chance of success” to stop or avert atrocities or human suffering (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001: 37). Military intervention should not inflict more harm on the people than good. In other words, the outcome of the intervention should not be worse than that of non-intervention. Otherwise, there could be no moral justification for the use of force for human protection purposes (Daalder & Stavridis, 2012). The very *raison d’être* of intervention is to secure the protection of civilians.

If the humanitarian action triggers a more significant conflict, it cannot be justified. An unacceptably high human cost on the part of the interveners, or a risk to peace and security, does not justify R2P. The point is that R2P should not broaden the conflict and expand human suffering. On this ground, the ICISS report openly states that military action against P5 and other major powers would be precluded, even if all the other conditions for intervention were met (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001). This is to admit that R2P, with its coercive component, could only be employed by the powerful against the weak. What is worse is that this is acknowledged as such by the initiators of R2P, who accept it as a reality of international life without questioning its ethical basis.

Conclusion

Humanitarian intervention is primarily grounded in moral considerations in response to atrocities committed against vulnerable populations. Its legal/normative basis, however, remains controversial. R2P, on the other hand, has claimed to establish a consensual and normative basis on how to respond to mass atrocities by securing the endorsement of the UN General Assembly and Security Council. Instead of unilateral decisions by sovereign states, R2P requires Security Council authorization for any coercive

measures in an attempt to emphasize multilateralism and legitimacy. Yet, none of these have freed R2P from the moral and political shortcomings of the concept and practice of humanitarian intervention, though it has emerged as a normative response to the moral and political failures of humanitarian intervention in the post–Cold War era. Being heavily embedded in the ethical consideration of protecting populations from mass atrocities, R2P was welcomed with unprecedented hope and hailed as an “emerging norm” that anchored humanitarian intervention within a framework of legal legitimacy, ethical justification, and multilateral consensus. It attempted to bridge international law with international humanitarian principles based on a general consensus that the international community cannot remain indifferent to crimes that shock human conscience. However, this normative and political consensus was rather short-lived. The way in which R2P was implemented in Libya by Western powers, going beyond the mandate of the UNSC, generated significant contention (Falk, 2011; Pattison, 2011; Dagi, 2021). As Falk rightly observed, “NATO may have destroyed the prospects for future uses of the principle of responsibility to protect” (Falk, 2011: 5), a prediction that proved correct in the case of the Syrian civil war. It has exposed the fragile boundaries between principle and power, as well as between ethics and realpolitik, undermining the likelihood of a moral and political consensus on the use of R2P in future cases. All these raise the issue that R2P is not immune to the shortcomings of humanitarian intervention as it has been implemented in the past. Ethical principles underpinning R2P, such as just cause, right intention, legitimate authority, proportionality, last resort, and the prospect for success, are conceptually robust; however, their application remains politically selective and morally inconsistent (Ziegler, 2016). Thus, when it comes to the use of force, the ethics of R2P are not stronger than those of older forms of humanitarian intervention. Non-coercive elements of R2P, such as the responsibility to prevent and rebuild, are less complicated morally and carry fewer risks of

hazardous outcomes. But, then, the question remains: how to respond to mass atrocities that shock human conscience?

References

- Bull, H. (1984). Introduction. In H. Bull (Ed.), *Intervention in world politics*. Oxford University Press.
- Crossley, N. (2018). Is R2P still controversial? Continuity and change in the debate on 'humanitarian intervention'. *Cambridge Review of International Affairs*, 31(5), 415-436.
- Daalder, I. H., & Stavridis, J. (2012). NATO's victory in Libya: The right way to run an intervention. *Foreign Affairs*, 91(2), 2-7.
- Dagi, D. (2021). Revisiting the Libya Intervention and the Idea(l) of responsibility to protect. *Turkish Policy Quarterly*, 20(2), 127-135.
- Doyle, M. W. (2011). International ethics and the responsibility to protect. *International Studies Review*, 13(1), 72-84.
- Evans, G. (2015). The limits of sovereignty: The case of mass atrocity crimes. *PRISM*, 5(3), 73-87.
- Falk, R. (2011, October 26). Libya after Qaddafi. *The Nation*. <https://www.thenation.com/article/libya-after-qaddafi/>
- Gilbert, M. (2007, January 31). The terrible 20th century. *The Globe and Mail*. <https://www.theglobeandmail.com/opinion/the-terrible-20th-century/article17990016/>
- Hehir, A. (2024). The responsibility to protect debate: an enduring black hole. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 18(2), 205-210.
- International Commission on Intervention and State Sovereignty. (2001). *The responsibility to protect*. International Development Research Centre.
- Jackson, R. (1990). *Quasi-states: Sovereignty, international relations and the Third World*. Cambridge University Press.
- Knudsen, T. B. (1997). Humanitarian intervention revisited: Post-Cold War responses to classical problems. In M. Pugh (Ed.), *The UN, peace and force* (pp. 146-165). Frank Cass.
- Murphy, S. D. (1996). *Humanitarian intervention: The United Nations in an evolving world order*. University of Pennsylvania Press.
- Pattison, J. (2010). *Humanitarian intervention and the responsibility to protect: Who should intervene?* Oxford University Press.
- Pattison, J. (2011). The ethics of humanitarian intervention in Libya. *Ethics & International Affairs*, 25(3), 271-277. <https://doi.org/10.1017/S0892679411000283>
- Prat, L., & Saxon, Z. (2015). From cause to responsibility: R2P as a modern just war. *The University of Notre Dame Australia Law Review*, 17(1), 141-165.

- Ralph, J. (2018). What should be done? Pragmatic constructivist ethics and the responsibility to protect. *International Organization*, 72(1), 173–203. <https://doi.org/10.1017/S0020818317000470>
- Rodogno, D. (2012). *Against massacre: Humanitarian interventions in the Ottoman Empire*. Princeton University Press.
- The Independent International Commission on Kosovo. (2000). *The Kosovo report*. Oxford University Press.
- United Nations. (2000). *We the peoples: The role of United Nations in the 21st century*. United Nations.
- United Nations. (2004). *A more secure world: Our shared responsibility*. United Nations.
- United Nations Security Council. (1992). Resolution 794. United Nations.
- United Nations Security Council. (2006). Resolution 1674. United Nations.
- United Nations Security Council. (2011). Resolution 1973. United Nations.
- Walzer, M. (2006). *Just and unjust wars: A moral argument with historical illustrations* (3rd ed.). Basic Books.
- Weiss, T. G. (2007). *Humanitarian intervention*. Polity Press.
- Weiss, T. G., & Collins, C. (1996). *Humanitarian challenges and intervention: World politics and dilemmas of help*. Westview Press.
- Welsh, J. M. (Ed.). (2004). “Introduction.” *Humanitarian intervention and international relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Wheeler, N. J. (2000). *Saving strangers: Humanitarian intervention in international society*. Oxford University Press.
- Ziegler, C. E. (2016). Contesting the responsibility to protect. *International Studies Perspectives*, 17(1), 75–97. <https://doi.org/10.1093/isp/ekv008>

The Origins of Current Political Divisions in the United States: Five Policy Areas from the Obama-Trump Eras to the Present

Article Submission Date:
22.07.2025
Accepted: 26.08.2025

Oğuzhan Manioğlu^a

Abstract

Presidential terms in American politics reflect not only individual leadership differences but also the ideological polarization of the country. The terms of Barack Obama (2009–2017) and Donald Trump (2017–2021) are two periods in which this tension was most clearly observed. The aim of this study is to compare the Obama and Trump administrations in five key policy areas (minority rights, economic policies, social welfare programs, Islamophobia, and the role of religion in social and political life). The scope of the research includes the strategies implemented in the areas of domestic policy, economy, immigration, social rights, and foreign policy during the periods in question. The significance of this study lies in revealing how Democratic and Republican ideologies translate into different policy preferences and how this contributes to structural polarization in American politics. The findings show that partisan identities and cultural values are decisive factors in the policy-making process. Methodologically, the study is based on a comparative politics approach and qualitative document analysis methods.

Keywords: *The US, US Politics, Obama Era, Trump Era, Political Division.*

---

^a Research Assistant, Istanbul Kent University, oguzhan.manioglu@kent.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9475-2307

ABD’de Güncel Politik Bölünmelerin Kökeni: Obama-Trump Dönemlerinden Bugüne Beş Politika Alanı

Özet

Amerikan siyasetinde başkanlık dönemleri, yalnızca bireysel liderlik farklılıklarını değil, aynı zamanda ülkenin ideolojik kutuplaşmasını da yansıtmaktadır. Özellikle Barack Obama (2009-2017) ve Donald Trump (2017-2021) dönemleri, bu gerilimin en belirgin şekilde gözlemlendiği iki dönemdir. Bu çalışmanın amacı, Obama ve Trump yönetimlerini beş temel politika alanı (Azınlık hakları, ekonomi politikaları, sosyal devlet uygulamaları, İslamofobi, dinin toplumsal ve siyasal yaşamdaki yeri) üzerinden karşılaştırmalı olarak incelemektir. Araştırmanın kapsamı, söz konusu dönemlerde iç politika, ekonomi, göç, sosyal haklar ve dış politika alanlarında yürütülen stratejileri içermektedir. Çalışmanın önemi, Demokrat ve Cumhuriyetçi ideolojilerin farklı politik tercihlere nasıl dönüştüğünü ve bunun Amerikan siyasetinde yapısal kutuplaşmaya nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymasında yatmaktadır. Bulgular, partizan kimliklerin ve kültürel değerlerin, politika yapım sürecinde belirleyici faktörler olduğunu göstermektedir. Metodolojik olarak çalışma, karşılaştırmalı siyaset yaklaşımı ve nitel doküman analizi yöntemlerine dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *ABD, ABD Siyaseti, Obama Dönemi, Trump Dönemi, Politik Bölünme.*

Giriş

Siyasal kutuplaşma, 21. yüzyıl Amerikan demokrasisinin en belirleyici sosyopolitik dinamiklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle son yirmi yılda, partizan kimliklerin yalnızca seçim tercihlerini değil, bireylerin toplumsal aidiyetlerini, ekonomik beklentilerini ve kültürel değerlerini de şekillendiren bir unsur haline geldiği gözlemlenmektedir (Pew Research Center, 2014; Mason, 2018). Kutuplaşmanın kökenleri, Soğuk Savaş sonrası dönemde partilerin ideolojik yeniden konumlanmasına ve medyanın artan etkisine kadar uzansa da, 2000’li yıllarla birlikte bu süreç daha da hızlanmıştır. 11 Eylül saldırıları, 2008 ekonomik krizi, göç dalgaları ve kimlik politikalarının yükselişi gibi kritik dönemeçler, ABD’deki siyasi ayrışmayı derinleştirmiştir.

Bu bağlamda Barack Obama ve Donald Trump yönetimleri, Amerikan siyasetindeki kutuplaşmanın zirveye ulaştığı iki farklı dönemi temsil etmektedir. Obama’nın (2009-2017) çoğulculuk, sosyal adalet ve devlet destekli refah politikalarıyla şekillenen yaklaşımı, Trump’ın (2017-2021) milliyetçi söylemleri, göçmen karşıtı politikaları ve serbest piyasa odaklı ekonomik anlayışıyla keskin bir karşıtlık oluşturmuştur. Bu ideolojik farklılıklar yalnızca siyasi söylemler düzeyinde kalmamış; toplumsal yaşam, ekonomik eşitsizlikler ve kimlik politikaları üzerinde dönüştürücü bir etki yaratmıştır.

Bu çalışma, iki yönetimi beş temel politika (azınlık hakları, ekonomi politikaları, sosyal devlet uygulamaları, İslamofobi, dinin toplumsal ve siyasal yaşamdaki yeri) ekseninde karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu kategoriler, yalnızca başkanların bireysel tercihlerini değil, aynı zamanda Amerikan toplumundaki derin kimliksel, sınıfsal ve kültürel bölünmeleri de yansıtmaktadır (Tesler, 2016). Örneğin, Obama döneminde genişletilen sağlık reformları (ACA) ve azınlık haklarına yönelik adımlar, Trump yönetiminde yerini göçmen karşıtı politikalar ve vergi indirimleri

gibi neoliberal uygulamalara bırakmıştır. Bu radikal değişim, partizan kimliğin bireylerin gündelik yaşamlarını nasıl şekillendirdiğine dair çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır (Mason, 2018).

Çalışmanın argümanı, söz konusu politikaların geçici siyasi tercihlerden ziyade, ABD'nin yapısal kutuplaşmasının bir sonucu olduğudur. Dolayısıyla bu araştırma, günümüz Amerikan siyasetindeki ayrışmaların tarihsel ve toplumsal kökenlerine ışık tutmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda hipotez, Obama ve Trump yönetimlerinin politika tercihleri arasındaki belirgin farkların yalnızca ideolojik yönelimlerden değil, aynı zamanda Amerikan toplumunda giderek derinleşen yapısal kutuplaşmanın siyasal tezahürlerinden kaynaklandığıdır. Ayrıca, beş politika ekseninde gözlemlenen kırılmaların, kutuplaşmanın yalnızca siyasi elitler düzeyinde değil, tabanda da kurumsallaştığını ortaya koyması beklenmektedir.

Metodoloji

Bu çalışma, karşılaştırmalı siyaset yaklaşımına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında Obama (2009–2017) ve Trump (2017–2021) dönemleri, azınlık hakları, ekonomi politikaları, sosyal devlet uygulamaları, İslamofobi ve dinin toplumsal-siyasal yaşamdaki yeri olmak üzere beş politika alanı üzerinden incelenmiştir.

Yöntem olarak nitel doküman analizi benimsenmiş; başkanlık konuşmaları, resmî belgeler, yasa ve düzenlemeler ile ilgili raporlar değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım sayesinde, iki dönem arasındaki benzerlikler ve farklılıklar sistematik biçimde ortaya konmuş; politikaların içerik ve uygulama biçimleri derinlemesine analiz edilmiştir. Ayrıca, tarihsel bağlam da dikkate alınarak 11 Eylül sonrası güvenlik paradigması, 2008 ekonomik krizi, göç dalgaları ve kimlik tartışmaları analizin tamamlayıcı unsurları olarak ele alınmıştır.

Bu metodolojik çerçeve, yalnızca dönemsel politikaları karşılaştırmakla kalmamış; aynı zamanda siyasal kutuplaşmayı besleyen toplumsal ve ideolojik dinamiklerin daha net bir biçimde görünür olmasını sağlamıştır.

Literatür Taraması

Amerikan siyasetinde kutuplaşma, 21. yüzyılın en belirgin sosyopolitik olgularından biri olarak akademik ilginin odağında yer almıştır. Yapılan çalışmalar, partizan kimliklerin yalnızca seçim tercihlerini değil, toplumsal aidiyetleri, kültürel değerleri ve gündelik yaşam pratiklerini de şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Obama dönemi üzerine odaklanan literatür, sosyal devlet uygulamalarının genişletilmesi ve azınlık haklarının desteklenmesinin liberal değerlerin kurumsallaşmasına katkı sağladığını vurgulamaktadır. Trump dönemi çalışmaları ise göçmen karşıtı politikalar, İslamofobi ve milliyetçi söylemlerin siyasal ve toplumsal kutuplaşmayı derinleştirdiğini göstermektedir.

Mevcut araştırmalar çoğunlukla tekil politika alanlarına odaklanmış olup, dönemler arası bütüncül bir karşılaştırmaya daha az yer vermektedir. Bu makale ise beş temel politika alanı üzerinden Obama ve Trump yönetimlerini birlikte değerlendirerek, kutuplaşmanın yapısal kökenlerine ilişkin bütüncül bir analiz sunmayı amaçlamaktadır.

Literatürde medyanın kutuplaşmayı derinleştiren bir faktör olarak oynadığı rol sıklıkla vurgulanmaktadır. Özellikle kablolu televizyon kanalları (Fox News, CNN, MSNBC) ve dijital medya platformları, seçmenleri ideolojik yankı odalarına yönlendirerek kutuplaşmayı beslemektedir (Sunstein, 2009; Prior, 2013). Sosyal medyanın algoritmik yapısı, kullanıcıların benzer görüşlerle karşılaşmasını artırarak partizan kimliklerin sertleşmesine yol açmıştır (Tucker vd., 2018). Bu durum, yalnızca siyasi liderlerin söylemlerinin yayılımını hızlandırmakla kalmamış, aynı zamanda tabandaki ayrışmaları da kurumsallaştırmıştır. Dolayısıyla medya, Obama ve Trump

dönemlerinde izlenen politikaların toplumsal yankısını şekillendiren en önemli araçlardan biri haline gelmiştir.

Azınlık Hakları

İnsan haklarının korunması ulus devlet seviyesinde ele alınması gereken bir konudur (Özer, 2018, ss. 351-352). Barack Obama döneminde (2009-2017), azınlık hakları konusunda önemli adımlar atılmıştır. Obama, 7 Kasım 2012'de yaptığı konuşmada; "Amerika'daki etnik çeşitlilik onu diğer devletlerden ayırmakta ve bu etnik zenginlik ülkeyi bir arada tutmaktadır" (Empowerment Through Diversity, t.y.) ifadesini kullanmıştır. 2011 yılında imzaladığı İcra Emri (Executive Order 13583, t.y.) ile federal işgücünde çeşitliliği teşvik etmiştir.

Buna karşılık Donald Trump döneminde (2017-2021) basın özgürlüğüne yönelik tehditler artmış, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği 2017'de bu durumu eleştirmiştir (Cobus, 2020). Müslümanlara yönelik seyahat yasağı kararnamesi, BM uzmanları tarafından "ABD'nin insan hakları yükümlülüklerini ihlal etmektedir" şeklinde değerlendirilmiştir. Engelli muhabir Serge Kovalski'yi alaya alması ve Sıfır Tolerans Politikası kapsamında göçmen çocukların ailelerinden ayrılması (Esen & Türk, 2018) önemli eleştirilere neden olmuştur. Trump'ın "ABD bir göçmen kampı olmayacak" (Gambino & Lartey, 2018) açıklaması, göçmen karşıtı politikalarını yansıtmaktadır.

Bu iki dönem arasındaki farklılıklar, Amerikan siyasetindeki derin kutuplaşmanın yansımasıdır. Obama'nın çoğulcu ve kapsayıcı yaklaşımı ile Trump'ın dışlayıcı politikaları, azınlık hakları konusunda iki farklı vizyonu temsil etmektedir.

Ekonomi Politikaları

Demokrat Parti, ekonomi politikalarını "herkesin bir ailesini geçindirecek ve onurlu bir hayat sürecektir gelire sahip olduğu, tam istihdam hedefli bir ekonomi" oluşturma yönündeki kararlılığıyla

tanımlamaktadır (Jobs and the Economy). Parti, ekonomik büyümeden tüm vatandaşların toplumsal statü fark etmeksizin yararlanması gerektiğine inanmaktadır. Bu doğrultuda altyapı yatırımları, temiz enerji teknolojilerine destek ve istihdam yaratıcı adımlar öncelikli politika alanları arasında yer almaktadır.

Demokrat Başkan Barack Obama, 2009 yılında Küresel Ekonomik Kriz'in (Great Recession) etkileriyle derin bir durgunluk yaşayan ABD ekonomisinin başına geçmiştir. Finans kuruluşlarının çöküşüyle birlikte milyonlarca kişi işsiz ve evsiz kalmış; Obama bu krize çözüm üretme amacıyla Ekonomiye Canlandırma Programı'nı hayata geçirmiştir (Amadeo, 2020). Bu çerçevede, George W. Bush döneminde başlatılan banka ve otomotiv sektörüne yönelik kurtarma planları devam ettirilmiş, 2009'da çıkarılan Amerikan Kurtarma ve Yeniden Yatırım Yasası ile ek harcamalar, vergi indirimleri ve teşvik paketleri uygulanarak yeni istihdam olanakları sağlanmıştır.

Obama yönetimi, aynı zamanda sağlık sisteminde de kapsamlı bir reform gerçekleştirmiştir. 2010'da çıkarılan Hasta Koruma ve Ekonomik Bakım Yasası ile sağlık sigortasının kapsayıcılığı artırılmıştır. Büyük Durgunluk'un etkilerini azaltmak için uygulanan politikaların bir sonucu olarak Medicare ve Medicaid gibi sosyal sağlık programlarına yapılan harcamalar artmış, bu durum ise federal bütçede açıkların büyümesine neden olmuştur (Amadeo, 2020; Davis, 2020).

Finansal sistemdeki istikrarı sağlamak amacıyla, Obama yönetimi Dodd-Frank Wall Street Reformu ve Tüketiciyi Koruma Yasası'nı (2010) yürürlüğe koymuş ve bu sayede büyük bankaların kamu kaynaklarıyla kurtarılmasını engelleyecek düzenlemeler getirmiştir. Yasa kapsamında türev piyasaları, riskli işlemler ve üst düzey yöneticilere verilen primler sıkı denetime alınmıştır. Bu reformlar, Amerikan finans sisteminin daha şeffaf ve denetlenebilir bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır.

Obama ayrıca gelir eşitsizliği ile mücadeleye de odaklanmış, 2012 yılında Amerikan Vergi Mükellefleri Yardım Yasası'nı imzalayarak yüksek gelir gruplarına Bush döneminde tanınan vergi indirimlerini sona erdirmiştir (Casselman, 2016). Enerji alanında ise Obama, dışa bağımlılığı azaltma hedefiyle yerli petrol üretimini artırmış ve 2008 itibarıyla hidrolik çatlatma ile yatay sondaj tekniklerinin kullanımı yaygınlaşmıştır.

Ticaret politikalarında ise birçok ülke ile serbest ticaret anlaşmalar yapılmış; ancak Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) ve Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) Kongre'den geçmemiştir. Vergi reformları kapsamında ise sermaye gelirlerine yönelik vergilerin artırılması ve yurt dışı gelirlerin daha sıkı denetim altına alınması hedeflenmiş, ancak bu reformların çoğu sınırlı ölçüde hayata geçirilmiştir (Historical Background and Development of Social Security, t.y.).

Cumhuriyetçi Parti ise Donald Trump döneminde ekonomi politikalarını büyüme, milliyetçilik ve vergi indirimi ekseninde şekillendirmiştir. Trump yönetimi, ABD ekonomisinin yeniden canlandığını, borsanın rekor seviyelere ulaştığını ve iş piyasasının genişlediğini savunmuştur (Economy & Jobs, t.y.). İş gücüne yönelik politikalar kapsamında çıraklık programları ve iş başında eğitim uygulamaları yaygınlaştırılmıştır.

Trump'ın "Önce Amerika" (America First) yaklaşımı özellikle enerji politikalarında belirgin hale gelmiştir. 1 Haziran 2017'de Paris İklim Anlaşması'ndan çekilerek küresel iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir geri adım atılmıştır. Trump ayrıca İklim Eylem Planı'nı ve su kaynakları koruma düzenlemelerini iptal etmiş, Temiz Güç Planı'nı yürürlükten kaldırarak karbon emisyon sınırlarını gevşetmiştir. Bu politikalar, "temiz kömür" enerji vizyonunun bir parçası olarak sunulmuştur. Ayrıca 2018'de yakıt verimliliği hedefleri düşürülmüş, bu da sera gazı salımında artışa neden olmuştur (Amadeo, 2020).

Ticaret politikalarında ise Trump, merkantilist bir yaklaşım benimseyerek Amerikan sanayisini dış rekabete karşı korumayı ve ticaret açığını azaltmayı amaçlamıştır (Amadeo, 2020). Güney Kore ile olan ticaret anlaşmasının iptal edilmesi yönünde adımlar atılmış, NAFTA ise yeniden müzakereye açılmıştır (Wingrove & Mayeda, 2017). Çin ile olan ekonomik ilişkilerde karşılıklı tarife uygulamaları ile başlayan gerilim, sınırlı ölçüde yapılan tavizlerle hafifletilmiştir. Ancak bu süreçte ticaret savaşı riski gündeme gelmiştir. Öte yandan, Trump yönetimi İran Nükleer Anlaşması'ndan da çekilerek (DiChristopher, 2018) uluslararası ekonomik ve diplomatik dengeleri yeniden şekillendirmiştir.

Sağlık politikalarında Başkan Trump, Obamacare'i zayıflatmak ve sigorta maliyetlerini azaltmak amacıyla bir dizi önlem almıştır. Sigorta şirketlerine yapılan geri ödemeler durdurulmuş, bireysel sigorta zorunluluğuna ilişkin cezalar kaldırılmış ve Medicaid'e çalışma şartı getirilmiştir (Armour, 2019). 4 Mayıs 2018'de açıklanan Önce Amerikan Hastaları Planı ile ilaç fiyatlarının şeffaflaştırılması ve düşürülmesi hedeflenmiştir.

Trump'ın 2016 kampanyasında öne çıkan vaatlerinden biri olan ulusal borcun sekiz yıl içinde sıfırlanması ise gerçekleşmemiştir. İlk başta ekonomide %6 büyüme hedefi konulsa da, bu oran daha sonra %2–3 aralığına revize edilmiştir. Trump, sosyal medya ve mitingler aracılığıyla seçim kampanya maliyetlerini azaltmayı hedeflemiş, ancak göreve geldikten sonra federal borçta düzenli bir artış gözlemlenmiştir. Özellikle COVID-19 pandemisi sonrası ekonomik görünüm, Trump yönetiminin başarısına yönelik değerlendirmeleri tartışmalı hale getirmiştir (Amadeo, 2020).

Sosyal Devlet Uygulamaları

Demokrat Parti, sosyal devlet anlayışında liberal bir çizgide ilerleyerek toplumsal eşitliği ve fırsat eşitliğini temel alan politikaları desteklemektedir. Bu doğrultuda LGBT+ hakları, etnik ve ırksal azınlıkların korunması, oy hakkı, ırksal eşitlik ve benzeri

hak temelli alanlarda ilerici politikalar benimsenmektedir. Parti, ayrımcılığı ilk kez hukuken yasaklayan 1964 tarihli Sivil Haklar Yasası'nın savunucusu olmuş ve bu yasa doğrultusunda geliştirilen sosyal politikaları desteklemiştir.

Seçim süreçlerinde şeffaflığı önceleyen Demokratlar, 1965 tarihli Oy Hakları Yasası'nı güçlü biçimde destekleyerek ırksal temelli oylama ayrımcılığına karşı duruş sergilemektedir. Kadınların kürtaj hakkı konusunda ise bu hakkı yasal ve bireysel bir özgürlük alanı olarak görmektedirler. Ancak bu konuda, kimi bireyler arasında kürtajın "yaşam hakkına müdahale" olduğu görüşü de Demokrat seçmen kitlesinde yer bulmaktadır.

ABD'de sosyal devlet politikalarının önemli bir boyutu da göçmenlere yönelik yaklaşımlardır. Demokratlar, göçmenlerin vatandaşlığa geçişlerini kolaylaştıracak yasal reformları savunmakta ve eşit fırsatlara erişimlerini desteklemektedir. Bu bağlamda, 2013 yılında kabul edilen Sınır Güvenliği, Ekonomik Fırsat ve Göç Modernizasyonu Yasası, partinin göçmen hakları konusundaki reformist yaklaşımını yansıtmaktadır.

LGBT+ topluluğuna yönelik hakların genişletilmesi de Demokrat Parti'nin öncelikli sosyal politikaları arasındadır. Özellikle eşcinsel evlilik konusunda kamuoyu desteği büyük ölçüde Demokrat çevrelerden gelmiştir. Ayrıca nefret suçları yasalarının kapsamının genişletilmesi ve iş yaşamında LGBT bireylere karşı ayrımcılığın önlenmesine yönelik yasal girişimler de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Ordudaki eşcinsel bireylerin varlığına yönelik olarak Demokrat Başkan Bill Clinton döneminde yürürlüğe giren ve askerlerin cinsel yönelimlerini açıklamalarını engelleyen "Don't Ask, Don't Tell" (DADT) politikası, 2011 yılında Başkan Barack Obama tarafından kaldırılmıştır (Don't Ask, Don't Tell, 2019; Holan, 2011). Obama, 2012 yılında eşcinsel evliliği desteklediğini açıkça beyan eden ilk ABD başkanıdır (MacAskill & Gabbatt, 2012).

Gelir eşitsizliği hususunda Demokratlar, bu durumun sadece bireyler için değil aynı zamanda ekonominin genel dengesi açısından da tehdit oluşturduğunu savunmaktadır. Her ne kadar orta sınıfın güçlendirilmesi yönünde çeşitli girişimlerde bulunulmuş olsa da Obama döneminde gelir adaletsizliği oranları yüksek seviyelere ulaşmıştır (Casselman, 2016). Bununla birlikte, Obama yönetiminde LGBT bireylere yönelik yasal eşitlik sağlanmış, göçmenlik sisteminde reformlar yapılmış, engelli bireyler için çalışma alanları artırılmış ve gençlik şiddetiyle mücadele kapsamında çeşitli programlar hayata geçirilmiştir (Department of Justice, 2014). Silah şiddetini azaltmak için arka plan kontrollerinin sıkılaştırılması ve ruhsat zorunluluğu gibi önlemler alınmış; evsizlikle mücadeleye yönelik yerel programlar geliştirilmiş, kıdemli bireylerin hizmetlere erişimi iyileştirilmiş ve genel olarak yoksulluk oranlarında düşüş sağlanmıştır.

Cumhuriyetçi Parti'nin sosyal devlet anlayışı ise muhafazakâr bir zemine oturmaktadır. Parti içindeki farklı eğilimlere karşın, genel hatlarıyla geleneksel aile yapısını ve bireysel özgürlükleri önceleyen bir ideolojiye sahiptir. Cumhuriyetçiler, kürtaj, eşcinsel evlilik ve esrar kullanımı gibi konularda genellikle kısıtlayıcı bir tutum benimsemektedir. Özellikle kürtaj konusunda, 2012 yılı itibarıyla parti programında herhangi bir istisna tanımadan kürtaja karşı çıkılmıştır.

Silahlanma hakkı, Cumhuriyetçi Parti'nin bireysel özgürlük anlayışının temel taşlarından biridir. Bu hak, bireyin kendini ve ailesini koruma özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmekte ve sınırlamalara karşı çıkmaktadır. Göçmenlik konusunda ise parti, göçü bir güvenlik sorunu olarak ele almakta; yasa dışı göçün uyuşturucu, kaçakçılık ve suç oranlarını artırdığı görüşünü savunmaktadır. Bu yaklaşım, Demokratların vatandaşlığa geçişi kolaylaştıran politikalarının tam tersi bir pozisyona işaret etmektedir. Özellikle Başkan Donald Trump, göçmenleri nitelikli olanlar

haricinde tehdit unsuru olarak görmüş ve bu çerçevede sert sınır politikaları izlemiştir.

LGBT+ hakları konusunda Cumhuriyetçi Parti'nin genel yaklaşımı daha mesafeli olmakla birlikte, Donald Trump başkanlığı sürecinde bu alanda bazı farklı tutumlar sergilenmiştir. Trump, Onur Ayı'nı tanıyan ilk Cumhuriyetçi başkan olmuş ve ayrımcılıkla mücadeleye yönelik bazı yasal düzenlemelere destek vermiştir. Matthew Shepard Nefret Suçları Yasası'nın uygulanmasına da destek verdiğini belirtmiş; ancak başkan seçildikten sonra federal kurumların web sitelerinden LGBT ibarelerinin kaldırılması gibi uygulamalarla önceki söylemleriyle çelişmiştir.

İnsan hakları ve azınlık hakları konusunda Trump yönetimi döneminde çeşitli ihlallerin yaşandığına yönelik eleştiriler mevcuttur. Örneğin, Müslüman ülkelerden gelen yolculara yönelik seyahat yasakları, çocuk yaşta bireylerin yetişkin gibi yargılanması, siyahi vatandaşlara yönelik yapısal ayrımcılık iddiaları bu bağlamda sıklıkla gündeme gelmiştir. Cumhuriyetçilerin sağlık ve eğitim gibi alanlarda devlet müdahalesine mesafeli yaklaşımı, sosyal devletin kapsamını Demokratlara kıyasla daha dar tutmalarına neden olmaktadır. Buna karşın Demokratlar, sosyal devlet uygulamalarını daha kapsayıcı biçimde ele almakta ve devletin sosyal sorumluluklarını genişletmeyi hedeflemektedir.

İslâmofobi

İslamofobi, genellikle “Müslüman bireylere ve İslam dinine yönelik korku, önyargı ve düşmanlık içeren tutumlar bütünü” olarak tanımlanmaktadır. Bu tür bir algı, toplum içerisinde Müslümanlara karşı ayrımcılık yapılmasına ve bu bireylerin toplumsal dışlanmayla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. İslam karşıtı politikaların, aynı zamanda ırkçılık kategorisi içerisinde değerlendirilmesi mümkündür. Bu durum, özellikle ABD gibi çokkültürlü yapıya sahip ülkelerde daha belirgin hale gelmektedir.

Demokrat Parti'den Başkan seçilen Barack Obama'nın dahi, babasının Müslüman kökenli olması ve taşıdığı "Hussein" ismi nedeniyle Cumhuriyetçi çevrelerden yoğun eleştirilere ve şüpheli yaklaşımlara maruz kaldığı görülmektedir. Obama'nın 2 Şubat 2016 tarihinde gerçekleştirdiği ve ABD tarihinde bir başkan tarafından yapılan ilk cami ziyareti olan Baltimore İslam Toplumu Camii gezisi (Fritze & Duncan, 2016), İslamofobiye karşı verilen sembolik bir yanıt olarak yorumlanmıştır. Bu ziyaret, Amerikan-İslam Konseyi Basın Sözcüsü İbrahim Hooper tarafından "ABD'de artan İslamofobiye yönelik bir karşı duruş" olarak değerlendirilmiş ve Başkan'ın bu ziyareti ile güçlü bir mesaj verdiği belirtilmiştir (Obama ilk cami ziyaretini Baltimore İslam Toplumu Camisi'ne yapacak 2016). Benzer şekilde, Baltimore İslam Toplumu Başkan Yardımcısı Muhammed Cemil de, Obama'nın doğru bir üslup kullanarak ve topluma güçlü mesajlar ileterek yönetimin İslam karşıtı eğilimlere mesafesini açık biçimde gösterdiğini vurgulamıştır.

Söz konusu ziyaret esnasında, basına kapalı bir toplantı gerçekleştiren Obama, Amerikalı Müslümanların yaşadığı sorunları dinlemiş ve yaptığı konuşmada Müslümanların ABD toplumunun ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Müslümanlara yönelik bağnazlığa karşı olduğunu vurgulamış, terör örgütlerinin Müslüman kimliğini istismar ettiğini belirterek güçlü bir karşı duruş sergilemiştir. Obama, Amerikalıların Müslümanları yeterince tanımadığını, onların isimleriyle daha çok medya aracılığıyla, özellikle de terör eylemleri bağlamında karşılaştıklarını ifade etmiştir. Bu bağlamda, 11 Eylül saldırıları ile Fransa'daki terör eylemleri sonrasında gelişen siyasi retoriğin ABD'nin demokratik değerleriyle bağdaşmadığını belirtmiş ve konuşmasının bazı bölümlerinde Kur'an ayetlerine ve hadislere atıfta bulunmuştur ('Obama'nın cami ziyareti, İslam karşıtı retoriği çürütüyor' 2016).

Obama'nın cami ziyareti ve bu bağlamda yaptığı açıklamalar, 11 Eylül saldırılarının hemen ardından Başkan George W. Bush'un

Washington'daki İslam Kültür Merkezi'ni ziyaretini andıran bir sembolik değer taşımaktadır. Obama, özellikle hoşgörü, eşitlik ve birlik mesajları vermiş; ABD'deki Müslümanlara yönelik önyargıların kırılmasının önemini vurgulamıştır. Bu yaklaşım, Demokrat Parti'nin sosyal politikalarında sıklıkla dile getirdiği fırsat eşitliği ve ayrımcılık karşıtı söylemin bir uzantısı olarak değerlendirilebilir.

Diğer yandan, Cumhuriyetçi Başkan Donald Trump'ın göçmen politikaları ve azınlık gruplarına dair görüşleri, İslamofobik eğilimleri güçlendiren bir siyasal zemin yaratmıştır. Trump, başkanlık görevine başladığı ilk günden itibaren, Meksika sınırına duvar inşa etme planı gibi sert göç politikalarının yanı sıra, Müslüman çoğunluklu ülkelerden gelen bireylerin ülkeye girişini yasaklamayı da gündeme taşımıştır (Ulutaş, 2017). 2016 yılında Anderson Cooper'a verdiği bir röportajda, “İslam bizden nefret ediyor” (Schleifer, 2016) şeklindeki ifadesi, Trump yönetiminin İslamofobiye yönelik sistematik bir yaklaşım geliştireceğinin habercisi olmuştur.

Trump'ın seçim kampanyası döneminde dile getirdiği “Müslümanların ABD'ye girişinin tamamen yasaklanması” (Hilal, 2017) vaadi, kısa sürede uygulamaya geçirilmiş; Irak, Suriye, İran, Libya, Somali, Sudan ve Yemen gibi ülkelere gelen bireylerin ABD'ye girişleri yasaklanmıştır (Lister, 2017). Yasağın ikinci aşamasında Irak listeden çıkarılmış; üçüncü aşamada ise Venezuela ve Kuzey Kore listeye dahil edilerek bu politikaların yalnızca Müslümanlara yönelik olmadığı yönünde bir görüntü oluşturulmak istenmiştir (Gerstein & Lin, 2018).

Trump yönetimi ayrıca, aşırıcılıkla mücadele konseptini “radikal İslami terörizmle mücadele” olarak yeniden tanımlamış; bu yaklaşım Müslümanları doğrudan bir tehdit unsuru olarak konumlandırmıştır. Bu süreçte sadece bireyler değil, İslam hukuku da (şeriat) radikalizmle ilişkilendirilerek zarar görmüştür. İç

politikadaki söylemler kadar, dış politikadaki müdahaleler de Müslüman coğrafyaları hedef almıştır. Irak, Afganistan ve Pakistan'da teröre karşı yürütülen askeri operasyonlarda yüz binlerce insan yaşamını yitirmiş, binlercesi işkenceye maruz kalmış veya göçe zorlanmıştır. Ebu Gureyb Cezaevi'nde yaşanan işkenceler bu durumun sembolü haline gelmiştir (Hall, 2019). Ayrıca Guantanamo Askeri Üssü'nde Müslümanların, terörle ilişkili oldukları iddiasıyla alıkonularak sistematik işkencelere maruz kaldığı bilinmektedir.

Tüm bu uygulamalar, yalnızca toplumsal kutuplaşmayı artırmakla kalmamış; aynı zamanda radikalleşmenin yeni biçimlerinin oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Trump döneminde İslamofobi, bireysel önyargıların ötesinde kurumsallaşmış bir siyasal söylem ve politika haline gelmiş; bu süreçte atılan adımlar, radikal eğilimleri bertaraf etmekten çok, yeni radikalleşmelerin önünü açmıştır.

Dinin Toplumsal ve Siyasal Yaşamdaki Yeri

Amerikan Anayasası'nda yapılan "İlk Değişiklik" (First Amendment), kilise ile devleti birbirinden ayırmış ve dinin siyasal alandan uzak tutulmasını amaçlamıştır. Ancak bu anayasal düzenleme her ne kadar teoride laiklik ilkesine dayansa da, pratikte dinin siyasetten tamamen yalıtılması mümkün olmamıştır. Din, etkili bir toplumsal kurum olarak hem Amerikan siyasi kültürünün oluşumunda hem de sivil toplum yapısının şekillenmesinde belirleyici bir rol üstlenmiştir. Ayrıca, ABD'nin iç ve dış politikasında dini referansların etkisi açık şekilde gözlemlenmektedir. Anayasa'nın ilgili maddesi, Amerikan hükümetinin herhangi bir dini destekleyen ya da dini uygulamaları sınırlayan yasalar yapmasını açıkça yasaklamaktadır (İmga, 2010, s. 170). Bu düzenlemeyle dinin kamu alanından dışlanması ve böylece siyasetin dini etkilerden korunması hedeflenmiştir. Ancak yaratıcıya olan inancın toplumsal düzeyde oldukça güçlü olduğu bir toplumda, dinle ilgili düzenlemelerin siyasi ve toplumsal yansımalarından

tamamen muaf olması neredeyse imkânsızdır. Bu da din ile siyasetin hem yönetim kademelerinde hem de halk düzeyinde iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır.

ABD'nin siyasi geleneği, Avrupa kıtasıyla kıyaslandığında daha sınırlı bir tarihsel derinliğe sahiptir. Avrupa, siyasi geleneğini Hristiyanlıkla birlikte Yunan, Roma, Helenistik kültürler ile Rönesans, Reform ve Aydınlanma hareketlerinden besleyerek inşa etmiştir. Buna karşılık, Amerika'nın siyasi düşünce birikimi, daha çok kurucu babaların entelektüel arka planına ve Püritenlerin (The Puritans, 2019) dini mirasına dayanmaktadır (Çaha, 2008, s. 142-143). Bu eksikliği telafi etme amacıyla din, kamusal alanda daha fazla görünür kılınmış ve siyasetin şekillenmesinde etkin bir unsur haline gelmiştir. Örneğin, 1850'li yıllarda Alexis de Tocqueville, Amerikan demokrasisinin inşa sürecinde dini grupların temel dinamiklerden biri olduğunu savunmuştur (Çaha, 2008, s. 92). Özellikle Püritenler, nüfusun önemli bir bölümünü oluşturmuş ve öğretilerinde yer alan sözleşme teolojisi, insanın günahkârlığı vurgusu ve "seçilmiş halk" anlayışı ile Amerikan siyasi kültürünün şekillenmesine katkı sağlamışlardır (Wald & Brown, 2014). Bu öğretiler, daha sonraki nesiller tarafından da siyasal hayata uyarlanmıştır. Sözleşme teolojisi, yönetime hangi koşullar altında itaat edilmesi gerektiğine işaret ederken; insanın günahkârlığı, güçlü bir hükümetin gerekliliğini vurgulamış ve "seçilmiş halk" kavramı, Amerikalılara kutsal bir misyon atfetmiştir.

Bu bağlamda, ABD'de yer alan New York'taki Özgürlük Anıtı (Statue of Liberty), dinin kamusal alandaki varlığına sembolik bir örnek olarak değerlendirilmektedir. Anıtın başındaki yedi sivri uçlu taç yedi kıta ve yedi denizi, elindeki meşale dünyayı aydınlatan ışığı, diğer elindeki kitap ise bazı yorumlara göre Kitab-ı Mukaddes'i sembolize etmektedir.

Amerikan "sivil dini"nin en fazla görünür olduğu alan, kiliselerden ziyade siyasal arenadır (Şahin, 2009, s. 187). ABD'nin kurucu

liderleri, ülkede farklı inanç gruplarının bir arada bulunmasından dolayı belirli bir dini merkeze almak yerine, Amerikalılığa özgü bir dini yaklaşımın geliştirilmesini uygun görmüştür. Kilise-devlet ayrımı bu anlayış doğrultusunda politik bir hedef olarak benimsenmiş; böylece devletin tüm dinlere eşit mesafede durması ve dini tarafsızlık ilkesi tesis edilmeye çalışılmıştır (Laçiner, 2005). Resmî bir devlet dininin kabul edilmemesi, dini inançların toplum nezdinde kurumsallaşmasına zemin hazırlamıştır. Bu noktada dinin, bireylerin ve toplumun gelişiminde temel bir unsur olduğu kabul edilmiştir. İlk Amerikan Başkanı George Washington da din ve ahlaki sivil toplumun vazgeçilmez değerleri olarak tanımlamıştır (Arslan & Arı, 2004; Şahin, 2009, s. 183). Demokratik sistemin ayrılmaz unsurlarından olan sivil toplum ve katılımcı siyasal kültür, dini grupların aktif çalışmaları ile biçimlenmiş; kilise toplantılarına katılım, siyasal sürece dâhil olma konusunda bireyleri motive etmiştir (Fowler vd., 1994, s. 160).

Amerika'daki pek çok dini grup içerisinde Protestanlar, Katolikler ve Yahudiler en etkili olanlardır (Şahin, 2009, s. 189). Özellikle Evanjelik Protestanlar, siyasal alanda önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin, Richard Nixon döneminde Evanjelik politikalar pratikte uygulanmaya başlamıştır (Arslan & Arı, 2004). Katolikler ise, gerek kilise liderleri gerekse lobi faaliyetleri aracılığıyla siyaseti etkileyebilen bir diğer güçlü dini gruptur. “Hristiyan Sağ” hareketinin, Ronald Reagan’ın başkanlık seçimlerindeki başarısında etkili olduğu düşünülmektedir (Çaha, 2008, ss. 131-132). Bu tür örgütlü dini yapılar, iş birliği içerisinde siyasal güce dönüşen etkiler yaratabilmektedir. Benzer şekilde, 2012 başkanlık seçimlerinde “Hristiyan Koalisyonu” eski lideri Ralph Reed’in kurduğu “İnanç ve Özgürlük Koalisyonu” ile Evanjelik seçmenin oyunu Cumhuriyetçi aday Mitt Romney’e kanalize etmeye çalışması bu duruma örnek teşkil etmektedir (Wald vd., 2014, s. 143).

21.yüzyıla gelindiğinde, Pew Araştırma Merkezi’nin 2019 yılı verilerine göre Amerikalıların çoğunluğu, dinin kamusal yaşam

üzerindeki etkisinin azaldığını düşünmektedir. Bu durum, bazı kesimler tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilirken, bazıları tarafından ise dinin toplumsal yaşam üzerindeki etkisinin zayıflamasına dair endişe verici bir gelişme olarak görülmektedir (Lipka, 2019). Araştırma aynı zamanda dini kurumların siyasete olan etkisini de ele almıştır. Katılımcıların %54'ü Cumhuriyetçi Parti'nin dini değerlere yakın olduğunu belirtirken, Trump yönetiminin bu değerlere uyumlu olduğunu düşünenlerin oranı %47'dir. Demokrat Parti'ye yönelik değerlendirmelerde ise %19'luk bir kesim partiyi dine yakın bulurken, %48'lik kesim tarafsız olarak tanımlamaktadır.

Bulguların Genel Analiz ve Karşılaştırılması

İncelenen beş politika alanı (azınlık hakları, ekonomi politikaları, sosyal devlet, İslamofobi ve dinin toplumsal-siyasal yaşamdaki yeri) birlikte değerlendirildiğinde, Amerikan siyasetindeki kutuplaşmanın yalnızca tercih farklılıkları değil, yapısal bir ayrışma olduğu ortaya çıkmaktadır. Obama ve Trump dönemleri arasındaki farklar, politika alanlarının her birinde farklı boyutlarda tezahür etse de, ortak bir çerçeve olarak kimlik, sınıf ve kültür eksenlerindeki derin bölünmelerin politika tasarımına doğrudan yansıdığı görülmektedir.

Obama dönemi, kapsayıcılığı artırmaya ve devletin düzenleyici/koruyucu rolünü genişletmeye odaklanırken; Trump dönemi, sınırlama, geri alma ve piyasalaşma eksenli tercihlerle öne çıkmıştır. Ancak bu keskin farklara rağmen, bazı politika alanlarında (örneğin sağlık sigortası) tamamen geri dönüşün mümkün olmadığı; politika geri-besleme süreçlerinin yeni çıkar koalisyonları yaratarak kısmi süreklilik sağladığı gözlemlenmiştir.

Beş politika alanının kesişiminde üç önemli dinamik öne çıkmaktadır:

1. **Politika salınımı:** Yürütme ağırlıklı araçlara (kararnameler, idari düzenlemeler) artan bağımlılık, iktidar değişimlerinde

ani yön değişiklikleri doğurmakta, bu da kurumsal öngörülebilirliği zayıflatmaktadır.

2. **Kutuplaşma–politika etkileşimi:** Kutuplaşma politikaları şekillendirdiği gibi, politikaların dağıtımsal ve kimliksel sonuçları da kutuplaşmayı yeniden üretmektedir.
3. **Elit–taban eşzamanlılığı:** Elit düzeyindeki stratejik ayrışma, medya ve eyalet düzeyi ağlar aracılığıyla tabana taşınmakta; eyaletler arası farklılaşma ve “iki ayrı politika evreni”ne doğru bir bölünme eğilimi ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla beş politika alanının ayrı ayrı incelenmesinden öte, bunların birbirini besleyen ve ABD siyasal sistemindeki kurumsal eşikler (federalizm, yargı denetimi, Kongre’deki veto noktaları) ile etkileşim içinde şekillenen bütünsel bir kutuplaşma dinamiğinin parçası olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Barack Obama (2009–2017) ve Donald Trump (2017–2021) dönemlerinde azınlık hakları, ekonomi politikaları, sosyal devlet, İslamofobi ve dinin toplumsal–siyasal yaşamdaki yeri olmak üzere beş politika alanını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Bulgular, ABD’de siyasal ayrışmanın geçici tercih farklılıklarının ötesine geçerek yapısal bir kutuplaşma niteliği kazandığını; politika içeriklerini, uygulama biçimlerini ve sürekliliği belirgin şekilde şekillendirdiğini göstermektedir.

Obama döneminde azınlık hakları ve sosyal devlet alanında kapsayıcı adımlar öne çıkarken, Trump döneminde bu kazanımların sınırlandırılması ve geri alınması yönünde eğilimler güçlenmiştir. Ekonomi politikalarında kriz sonrası regülasyon ve eşitsizlikle mücadele anlayışı, Trump döneminde vergi indirimleri ve

piyasalaşma odaklı büyüme ile yer değiştirmiş; bu da farklı toplumsal gruplar açısından kazanç ve kayıpların yeniden dağılımına yol açmıştır. Sosyal politika alanında ise özellikle sağlık sigortası gibi reformların tümüyle geri çevrilememesi, politika geri-besleme (policy feedback) etkisiyle yeni çıkar koalisyonlarının oluştuğunu göstermiştir. İslamofobi bağlamında güvenlik söylemi ve kimlik temelli tehdit algıları dışlayıcı politikaların zeminini oluşturmuş, söylemdeki sertleşme toplumsal algıyı kalıcı biçimde beslemiştir. Dinin siyasal karar süreçlerindeki görünürlüğü de özellikle yargı ve yürütme kanalları üzerinden kurumsallaşarak, değer temelli ayrışmayı belirli politika başlıklarında (eğitim, aile, beden politikaları) belirginleştirmiştir.

Analizler, politika yapımında yürütme ağırlıklı araçlara artan bağımlılığın iktidar değişimlerinde keskin yön değişimlerine yol açtığını, bunun da öngörülebilirlik ve kurumsal süreklilik üzerinde baskı yarattığını ortaya koymaktadır. Kutuplaşma yalnızca politikaları belirlememekte, aynı zamanda ortaya çıkan politikalar da aidiyet temelli partizanlığı besleyerek kutuplaşmayı yeniden üretmektedir. Elit düzeyindeki stratejik ayrışmalar, medya ekosistemi ve eyalet düzeyi ağlar aracılığıyla toplumsal tabana taşınmakta; eyaletler arası farklılaşma ve “iki ayrı politika evreni”ne bölünme eğilimini güçlendirmektedir. Federalizm, yargı denetimi ve Kongre’deki veto noktaları ise kapsamlı reformları sınırlarken artımsal, koalisyon-temelli değişimleri daha olası kılmaktadır.

Bu bulgular, çalışmanın başlangıçta belirtilen hipotezi desteklemektedir: dönemler arası farklılıklar salt ideolojik tercihlerden değil, derinleşen yapısal ayrışmanın siyasal tezahürlerinden kaynaklanmaktadır. Böylece kutuplaşma, seçmen davranışıyla sınırlı bir olgu değil; politika döngüsünün tamamını etkileyen kurumsal ve sosyolojik bir dinamik olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırma, yalnızca iki başkanlık dönemi ve beş politika alanı ile sınırlı olduğundan, eyalet düzeyi karşılaştırmalar ve nicel veri setleriyle desteklenecek ileri çalışmalar bulguların genellenebilirliğini artırabilir. Ayrıca medya ekosistemi ve dijital ağların nedensel etkisini ayırtmak, ilerideki araştırmalar için önemlidir.

Politika düzeyinde ise haklar ve sosyal politikalar alanında partiler-üstü uzlaşmaya dayalı asgari koruma standartlarının belirlenmesi, dönemsel salınımları sınırlayabilir. Yürütme–yasama–yargı arasındaki öngörülebilirliği artıracak süreç reformları da (bağımsız etki analizleri, gecikmeli yürürlük, çapraz-parti komisyonlar) politika volatilitelerini azaltabilir. Biden dönemi ve eyalet farklılıklarını içeren karma yöntemli çalışmalar ise kutuplaşmanın dinamiklerini daha kapsamlı biçimde test edebilir.

Biden yönetimi (2021–2025) ise Obama ve Trump dönemleri arasındaki keskin salınımları kısmen dengeleyen bir geçiş dönemi olarak değerlendirilebilir. Paris İklim Anlaşması'na geri dönüş, ACA'nın korunması, göçmenlik reformuna dair girişimler ve çok taraflı diplomasiye dönüş sinyalleri, Biden döneminde Demokrat çizginin yeniden güçlendiğini göstermektedir. Ancak, Senato'daki tıkanmalar, Yüksek Mahkeme kararları ve eyaletler arası farklılaşma, Biden'ın da kutuplaşmayı azaltma kapasitesini sınırlamaktadır. Bu nedenle Biden dönemi, kutuplaşmanın yapısal karakterini değiştirmekten ziyade, mevcut fay hatları içinde kısmi restorasyon çabalarıyla öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak Obama ve Trump dönemlerinin karşılaştırması, güncel Amerikan siyasetinde ideolojik ayrışmaların tarihsel ve sosyolojik kökenli olduğunu; bu ayrışmanın politika içeriklerini, uygulama biçimlerini ve kurumsal sürekliliği belirleyen temel eksen haline geldiğini göstermektedir. Dolayısıyla ABD'de siyasal kutuplaşmayı anlamak, yalnızca seçim davranışını değil, kurumlar–kimlikler–

politikalar üçgenindeki etkileşimi birlikte ele almayı zorunlu kılmaktadır.

Tablo 1: Obama-Trump Dönemi Karşılaştırması

POLİTİKA ALANI	OBAMA DÖNEMİ (2009- 2017)	TRUMP DÖNEMİ (2017-2021)
AZINLIK HAKLARI	Çeşitliliğin teşviki, LGBT+ ve göçmen haklarının genişletilmesi	Göçmen karşıtı politikalar, seyahat yasakları ve azınlıklara yönelik sınırlamalar
EKONOMİ POLİTİKALARI	Kriz sonrası regülasyonlar, ACA, Dodd-Frank vergi adaleti	Vergi indirimleri, deregülasyon, Paris Anlaşması'ndan çekilme
SOSYAL DEVLET	Sosyal programların genişletilmesi, sağlık sigortası reformu	Sosyal devletin daraltılması, Medicaid kısıtlamaları
İSLAMOFOBİ	Müslüman topluluklarla diyalog, kapsayıcı söylem	Müslüman ülkelerden giriş yasağı, radikal İslam söylemi
DİN VE SİYASET	Pluralist yaklaşım, dinin toplumsal uyuma katkısı	Evanjelik etkiler, Hristiyan muhafazakar söylemin güçlenmesi

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kaynakça

- Arslan, O. & Arı, S.* (2004). Amerika Özgürlük Havarisi mi? Yoksa Günah Keçisi mi? Ankara: Platin.
- Amadeo, K* (2020), Obama's Health Care Reform Plan, the balance, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.thebalance.com/obama-s-health-care-reform-plan-3305753>>.
- American Patients First(t.y.)*, The U.S. Department of Helath & Human Services, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.hhs.gov/sites/default/files/AmericanPatientsFirst.pdf>>.
- American Recovery and Reinvestment Act of 2009(t.y.)*, National Telecommunications and Information Administration, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.ntia.doc.gov/page/2011/american-recovery-and-reinvestment-act-2009>>.
- Armour, S* (2019), How Trump Administration Has Undermined Health Law, WSJ, Erişim Tarihi:18 Nisan 2020, <<https://www.wsj.com/articles/trump-administration-has-taken-many-steps-to-undermine-health-law-11547775725>>.
- Brown, A.C. & Wald, K.D.* (2014). Religion and Politics in the United States, Plymouth: Rowman & Littlefield.
- Çaha, Ö.* (2008). Bitmeyen Beraberlik Modern Dünyada Din ve Devlet. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Casselman, B* (2016), The Income Gap Began To Narrow Under Obama, FiveThirtyEight, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://fivethirtyeight.com/features/the-income-gap-began-to-narrow-under-obama/>>.
- Cobus, P* (2020), Trump Attacks on Press Effective, New Study Finds, VOA, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.voanews.com/press-freedom/trump-attacks-press-effective-new-study-finds>>.
- Davis, E* (2020), The Difference Between Medicaid and Obamacare, verywell, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.verywellhealth.com/whats-the-difference-between-medicaid-obamacare-1738843>>.
- DiChristopher, T* (2018), Trump announces he will withdraw US from Iran nuclear deal and restore sanctions, CNBC, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.cnbc.com/2018/05/08/trump-to-announce-he-will-withdraw-us-from-iran-nuclear-deal.html>>.

- Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act(t.y.)*, congress, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.congress.gov/111/plaws/publ203/PLAW-111publ203.pdf>>.
- Donald Trump mocks reporter with disability- video(t.y.)*, The Guardian, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.theguardian.com/us-news/video/2015/nov/26/donald-trump-appears-to-mock-disabled-reporter-video>>.
- Empowerment Through Diversity(t.y.)*, Obama White House, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/civil-rights/empowerment>>.
- Equal Pay Act of 1963 and Lilly Ledbetter Fair Pay Act of 2009(t.y.)*, U.S. Equal Employment Opportunity Commission, Erişim Tarihi: 3 Nisan 2020, <<https://www.eeoc.gov/laws/guidance/equal-pay-act-1963-and-lilly-ledbetter-fair-pay-act-2009>>.
- Esen, R & Türk HB (2018)*, Trump’ın Tek Başına Yürüttüğü Göç Stratejisi Kaos ve Kargaşayla Sonuçlandı, TESAD, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.tesadernegi.org/trumpin-tek-basina-yuruttuğu-goc-stratejisi-kaos-ve-kargasayla-sonuclandi.html>>.
- Executive Order 13583—Establishing a Coordinated Government-wide Initiative to Promote Diversity and Inclusion in the Federal Workforce(t.y.)*, Obama White House, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press->
- Fritze, J & Duncan, I 2016*, President Obama at Maryland mosque: ‘You fit in here’(t.y.), The Baltimore Sun, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.baltimoresun.com/politics/bs-md-obama-mosque-visit-20160203-story.html>>.
- Gambino, L & Lartey J (2018)*, Trump says US will not be a ‘migrant camp’, The Guardian, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.theguardian.com/us-news/2018/jun/18/donald-trump-us-migrant-camp-border-separation>>.
- Gerstein, J & Lin JCF (2018)*, Why these 7 countries are listed on Trump’s travel ban, Politico, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.politico.com/interactives/2018/trump-travel-ban-supreme-court-decision-countries-map/>>.
- GOP Platform Anti-Abortion Language Includes No Exceptions For Rape(t.y.)*, Incest, npr, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.npr.org/sections/itsallpolitics/2012/08/21/159587120/gop-platform-anti-abortion-language-includes-no-exceptions-for-rape-incest>>.

- Greshko, M & Parker, L & Howard(t.y.), BC & Stone, D & Borunda, A & Gibbens, S 2019, *A running list of how President Trump is changing environmental policy*, National Geographic, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.nationalgeographic.com/news/2017/03/how-trump-is-changing-science-environment/>>.
- Hall, R (2019), *'It never really left me': Abu Ghraib torture survivors finally get their day in court*, Independent, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iraq-war-abu-ghraib-prison-court-torture-scandal-soldiers-a8831881.html>>.
- Hilal, M (2017), *Trump's Year in Islamophobia*, Institute for Policy Studies, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://ips-dc.org/trumps-year-islamophobia/>>.
- Historical Background and Develeopment of Social Security*(t.y.), Social Security, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.ssa.gov/history/briefhistory3.html>>.
- History.com editors* 2020, *Great Recession Timeline*, History, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.history.com/topics/21st-century/great-recession-timeline>>.
- History.com Editors* (2020), *Civil Rights Act of 1964*, A&E Television Networks, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.history.com/topics/black-history/civil-rights-act>>.
- History.com Editors* (2019), *The Puritans*, A&E Television Networks, Erişim Tarihi: 20 Nisan 2020, <<https://www.history.com/topics/colonial-america/puritanism>>.
- Holan, AD (2011), *Repeal "Don't Ask, Don't Tell" policy*, Politifact, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.politifact.com/truth-o-meter/promises/obameter/promise/293/call-for-repeal-of-dont-ask-dont-tell-policy/>>.
- İmga, O. (2010). *Amerika'da Din ve Devlet: Tarihi ve Felsefi Temeller*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Jobs and the Economy*(t.y.), Democrats, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://democrats.org/where-we-stand/the-issues/jobs-and-the-economy/>>.
- John Locke: Political Phliosophy*, Internet Encyclopedia of Philosophy(t.y.), Erişim Tarihi: 6 Mart 2020, <<https://www.iep.utm.edu/locke-po/>>.
- Laçiner, S. (2005). "Amerika ve İngiltere'de 11 Eylül Sonrası Din ve Siyaset İlişkisi", *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, Cilt. 1 sayı. 1, s. 105.

- Lipka, M* (2019), Republicans and Democrats agree religion's influence is waning, but differ in their reaction, Pew Research Center, Erişim Tarihi: 20 Nisan 2020, <<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/11/15/republicans-and-democrats-agree-religions-influence-is-waning-but-differ-in-their-reactions/>>.
- Lister, T* (2017), The US ban: Why these seven?, CNN, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://edition.cnn.com/2017/01/30/middleeast/the-us-ban-why-these-seven/index.html>>.
- MacAskill, E & Gabbatt(t.y.), A* 2012, Barack Obama speaks out and declares support for same-sex marriage, The Guardian, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.theguardian.com/world/2012/may/09/barack-obama-supports-gay-marriage>>.
- Mack, D* (2019), Trump Is The First Republican President To Acknowledge LGBT Pride Month, And Yet, BuzzFeed, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.buzzfeednews.com/article/davidmack/trump-pride-month-tweet-anti-lgbt-record>>.
- Obama'nın cami ziyareti, İslâm karşıtı retorığı çürütüyor'(t.y.)*, AA, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/obama-nin-cami-ziyareti-islam-karsiti-retorigi-curutuyor/515091>>.
- Obama ilk cami ziyaretini Baltimore İslâm Toplumu Camisi'ne yapacak(t.y.)*, AA, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/obama-ilk-cami-ziyaretini-baltimore-islam-toplumu-camisine-yapacak/514355#!>>.
- Özer, D.K.* (2018). Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Paris climate deal: Trump pulls US out of 2015 accord*, BBC(t.y.), Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-40127326>>.
- Remarks by President Trump at Signing of H.R. 1(t.y.), Tax Cuts and Jobs Bill Act, and H.R. 1370*, White House, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-signing-h-r-1-tax-cuts-jobs-bill-act-h-r-1370/>>.
- Remembering Seneca Falls(t.y.)*, Selma And Stonewall, npr, viewed Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.npr.org/2013/01/22/169993044/remembering-seneca-falls-selma-and-stonewall>>.
- Schleifer, T* (2016), Donald Trump: 'I think Islam hates us', CNN, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://edition.cnn.com/2016/03/09/politics/donald-trump-islam-hates-us/index.html>>.

Şahin, M. (2009). Din-Dış Politika İlişkisi: ABD Örneği. Ankara: Barış Platin Kitabevi.

Trump Administration to Terminate Obama's Climate Plan(t.y.), NBC, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/epa-chief-says-administration-will-abandon-clean-power-plan-n808986>>.

Trump hints at withdrawal from US-South Korea free trade deal(t.y.), The Financial Express, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://thefinancialexpress.com.bd/trade/trump-hints-at-withdrawal-from-us-south-korea-free-trade-deal-1504422218>>.

Universal Declaration of Human Rights, United Nations(t.y.), Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>>.

Ulutaş, U (2017), Trump Döneminde Müslüman Olmak, SETA, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.setav.org/trump-doneminde-musulman-olmak/>>.

US travel ban: "New policy breaches Washington's human rights obligation" – UN experts(t.y.), United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21136&LangID=E>>.

Voting Rights Act (1965), Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=false&doc=100>>.

Q&A: Trump Administration's "Zero-Tolerance" Immigration Policy(t.y.), HRW, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.hrw.org/news/2018/08/16/qa-trump-administrations-zero-tolerance-immigration-policy>>.

What is the Americans with Disabilities Act (ADA)? (t.y.), National Network, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2020, <<https://adata.org/learn-about-ada>>.

Wingrove, J & Mayeda, A (2017), Trump Reveals Start to Nafta Talks as Canada, Mexico Huddle, Bloomberg, Erişim Tarihi: 18 Nisan 2020, <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-07-19/date-for-nafta-talks-is-said-to-be-released-as-soon-as-wednesday>>.

China in the Global World System

Article Submission Date: 16.07.2025
Accepted: 12.08.2025

Ata Demirus^a

Abstract

China's position in the capitalist system is something rule-changer in the sense that it may be reached to a certain point that the system itself no longer solely dominated by the Western dominance particularly by the United States (US). Indeed, what that meant still remains to be seen, however, the data showed that China in the past two decades advanced on industry, manufacture and other innovative sectors. By this way, it shares a significant role in the global division of labor, but indeed, the point is how China managed to adapt and integrate itself to current system. Therefore, this article will try to offer a clear explanation to that question.

Keywords: *China, Capitalist System, Cycles of Hegemony, Globalization*

---

^a PhD Student, Izmir University of Economics, demirusata@gmail.com, ORCID: 0009-0006-4430-9271

Küresel Dünya Sisteminde Çin Görünürlüğü

Özet

Çin'in kapitalist sistemdeki konumu, mevcut sistemin artık Batı'nın, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) hegemonyası altında olmadığı bir noktaya ulaşabileceği bağlamında kural değiştirici bir durum olarak tanımlanabilir. Bunun ne anlama geldiği henüz tam olarak anlaşılmamış olsa da, elde edilen bulgular, Çin'in son yirmi yıl içinde, sanayi, imalat ve diğer yenilikçi sektörlerde önemli ilerlemeler kaydettiğini açıkça göstermektedir. Bu gelişmeler sayesinde Çin küresel ekonomide önemli bir pay sahibi olmayı gerçekleştirmiştir. Ancak burada dikkate edilmesi gereken esas mesele, Çin'in kapitalist sisteme uyum sağlamayı ve entegre olmayı nasıl başararakla doğrudan ilgilidir. Bu makalede bahsi geçen mevcut soruya net bir cevap ve açıklama sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler *Çin, Kapitalist Sistem, Hegemonya Döngüleri, Küreselleşme*

1. Introduction

The People's Republic of China's (PRC) position in the capitalist system attracts so many attention from the many analyst, because, it is a country that utilizes elements of the open market system but at the same time keeps its one-party system steady. Indeed, this caused by different factors such as, technological innovation, high economic growth and so forth, but the crucial point is its emergence as rival towards the US-led liberal order. Indeed, to evaluate these aspects, a unit of analysis was used.

The reason is that in international political economy, the focus point on actors does not just contain one actor. The focus point is ranged from citizens, Non-governmental organizations (NGO), Multi-National Corporations (MNC) and states (Balaam and Dillman, 2014). For this research, a state level of analysis was chosen, however, while doing that, this article will touch upon the China's global division of labor, sectoral specialization, relation between capital-labor state (namely within the world systems [Wallerstein, 1974]), its incorporation with the international market system, and crises that it faced and how it managed to overcome the them. These figures will be analyzed respectively to analyze the political framework that China follows.

1.1. Methodology

The research question that tried to be answered looks on how China adapts itself to capitalist system to become an alternative core to the system. Because, thinkers like Max Weber argued only the West has the ability to conduct progressive line of history regarding the state structure and managing a successful capitalism (Weber, 2005). Indeed, this argument is relevant to its original time of publication, but currently China has a difference and in this article, the main hypothesis is that the PRC through its own state-capitalism model, technological innovation that boosted the economic growth helped its efforts to have a strong voice in the current system.

In the work, the focus is on the era between late 1990s and 2025 to critically analyze the Chinese model with respect to actors, sectors and role of state arguments of important thinkers on Capitalism such as Karl Polanyi, Giovanni Arrighi and etc. were used to give more analytical approach to the issue.

2. The PRC's Incorporation to International Markets

Although the openness began as early as 1978, the real restructuring of the economy occurred in the late 1990s. Around 85% of the local-government-owned industrial firms experienced a process of restructuring between 1997 and 2003. Basically, the firms were taken from the ministries and given to State-owned Asset Supervision and Administration Commission (SACAC) in 2003 (Pearson, Rithmire, and Tsai, 2023)

These developments were not coincidence since China had been accepted to the World Trade Organization (WTO) in 2001. The integration to global market in real sense began. Because, in the era between 1978 and 2001 international investor's access to Chinese stocks was very limited and restricted (Cortina, Peria, Schumukler, Xiao, 2023). Indeed, the membership to the WTO is a significant because, it is the forum for trade negotiations, has responsibility to handle the trade disputes (Dispute Settlement Panels), monitors national trade policies, providing technical assistance and training for developing countries and cooperation with other international organization (Balaam and Dill, 2014).

In short, The WTO has much stronger enforcement in terms of arranging policies of states and even punish and membership of the PRC therefore is crucial for its engagement with the international market.

After the PRC's WTO membership, China established a Qualified Foreign Institutional Investor (FII) which basically gave foreign investors to limited access for purchasing shares issued in Shanghai and Shenzhen stock markets. The year 2012, however was the point

where internationalization process gained acceleration since the Chinese authorities lifted the restrictions on buying shares in Chinese firms. In 2014 and 2016 China connected its equity markets in Shanghai and Shenzhen respectively with Hong Kong Special Administrative Region (SAR)'s. Through Stock Connect Programs, not only institutional investors were allowed to access, but also foreign retail investors were permitted to reach to Chinese equity markets. In 2018, the Chinese shares were incorporated in the MSCI Emerging Market Index. This is how the China's market became open to global capitalist system, but there is also other side of the coin with respect to how the Chinese businesses take step in the global market.

Basically, when looking at some arguments of the Mandel, he divides the capitalism into eras (Mandel, 1976), there was early capitalist era that marked with capital's national concentration, free market capitalism era during which limited internationalization occurred due to mobility of the capital, this also the era that witnessed the early colonialism in the Americas and Asia, which also one of the reasons behind limited mobility of capital; There was classical imperialist era during which colonialism/imperialism became a widespread phenomenon to control areas that highly depended on the raw material production to exploit them through use of cheap labor (plantation capitalism); Today's era is late capitalism (Mandel, 1976). This era began with indeed end of World War II that witnessed the emerging gap between center and periphery states, and decolonization of Third World, namely their independence on the paper, but their dependence on their former colonizers. Indeed, it is related to current situation regarding the importance of MNCs that led to international concentration and centralization of the capital (Mandel, 1976). So, this is system's incorporation to capitalism, in fact Karl Marx made a similar assessment which he believed everyone will become proletariat.

When these arguments applied to the Chinese case, the late capitalism's era that based on international centralization based on MNCs may contain related insights. Because China does not only conducting competitive export of its goods, but also investing in other countries and their markets, setting up local subsidiaries (HSBC, 2024). This might have global consequences since as a world's second largest economy tries to develop a strong presence in the global market. Fundamentally, *"For Chinese companies, going overseas adds another growth driver, while the countries receiving investment enjoy benefits such as domestic employment as well as locally produced at a low price"* (HSBC, 2024: n.p.). So, although the Chinese companies enjoys government sponsor and high level of employment in their domestic market, going abroad would be add another benefit for them.

Currently Chinese companies still at early stages of their international journey, only around 10.3% of revenue of companies in the CSI 300¹⁰ Index comes from overseas. This is kind of low compared to export-dependent countries such as German and Japan. However, there are some MNCs.

Mindray Bio-Medical Electronics for instance is a medical equipment and solution supplier which started its journey in the global 20 years ago, it is operating in 190 countries and regions, has 18,000 employment from 30 nationalities. The Shenzhen-based company's 39% of the revenues come from overseas (HBS, 2024).

The other company that can be given as example is Lens Technology, a one-stop original design manufacturer (ODM) established in 2003, producing appearance parts, structural parts, functional modules and also dealing with manufacture of consumer electronics, the company's clients basically composed of internationally renowned brands which in turn led to company to pursue a internationalization from the beginning. The Lens Technology has subsidiaries in South

---

¹⁰ China Securities Index Company, Ltd.

Korea, Japan and the US and there is also a manufacturing plant in Vietnam. Just established in 2017, this plant currently holds 5,500, and has an effort to create local jobs and high-end industries there.

However, problems still exist against the expansion of the Chinese MNCs, such as, geopolitics which range from Trump's protectionist tariffs, anti-dumping investigation to disruption in supply chain. As well as the cultural difference between the home country and the new market where, the companies operates in a way comes as obstacle to their overseas operations.

Therefore, an issue arises, regarding the role of the Chinese state and free market economy. Because, neoclassical economics holds the idea that Market has a rationality and stability (equilibrium) which composes the universality of the global market, market for everyone on an equal basis (Gilpin, 2001) The state or the private actors by this logic do not have an impact on the market. The *ceteris paribus* formula for economic development where the other factors kept unchanged and equal suggest that developing nations can catch the developed nations. However, this is misleading since in current circumstances, the role of the state still keeps its importance and the economic development does not based on a single universal method, rather depends on the cultural, social and historical factors. Robert Gilpin critically pays attention to powerful actor's control over economic policies, and the capitalist world economy shaped by the hegemonic actors and the state is not outsider it is within the system while keeping its autonomy (Gilpin, 2014). Gilpin actually touches upon the importance of technology by his proposition of new economic theories, new industries, start-ups and local firms open new ways of economic development. In Chinese case, there is connection that give hints to this argument, as mentioned above, MNCs has an emerging role and the state still plays an important role in the background.

3. China's Global Division of Labor

When looking at the history of hegemons who invented and developed the capitalist system, Arrighi mentions four cycles of Capital Accumulation. These are indeed systemic cycles, first began with Genoa Italian city state with the discovery of new trade routes which connects Asia to Europe thanks to also their good banking system, control over market, they established colonies in the Black Sea and Mediterranean and dominated the market until the fracture of the Mongol Empire which endangered the safety of trade routes and confiscation of their colonies by the Ottomans (Arrighi, 2010).

Second capital accumulation done by United Provinces the Dutch in the age of Enlightenment, and rise of the Westphalian interstate system, they expanded their influence through colonization and piracy however, their weak state system did not allow them to control the system that created (Arrighi, 2010). This would be done by the British through universal idea of progress, industry. And the last capital accumulation achieved by the USA by using MNCs, creating alternative colonial empire through satellite states (Arrighi, 2010). Of course these are the process of rise and fall of hegemony, systems were formed and collapse and while collapse a hegemonic crisis and breakdown occur until emergence of new one (Arrighi, 2010).

In the Chinese context, similar trend is considered to happen against the US hegemony. When looking at its global division of labor China represents 44% in Agriculture, 1% in Mining 17% in Industry 12% in Construction, 4% in Transport and telecom, 21% in services and 1% in Finance and Offices (Sánchez et al., 2021). So, basically there is emergence of shares particularly in the areas of industry and services.

In terms of export and import figures, the US and the EU are the net importers of working time and rely more on work performed outside of their boundaries as explained by Sánchez et al. *“50% and 54% respectively of their consumption was satisfied with embodied work*

in imports. More specifically, 10.5% and 6.8 % of the embodied work in their consumption was Chinese” (Sánchez et al., 2021: 5). Unlike the West however, the PRC demonstrated a much larger self-sufficiency; 91% of its consumption was local and importers from the EU and the US only contain 0.4 % (Sánchez et al., 2021).

This; represent a change of balance in global division of labor. When looking at arguments of Balaam and Dillmann, the global division of labor contains countries with traditional economies that sells raw materials and basic resource, whereas advanced capitalist states has greater part of service sector and management, which also refers to global inequality both at national level and individual level (Balaam and Dillmann, 2010). This is indeed related to the World System’s approach where inequality between states divided between center-semi-periphery and periphery, and dependency theory which stated that advanced countries making the states in third world dependent on them by selling them the old technologies (Arrighi, 2010; Mandel, 1976; Wallerstein, 1974). China is trying to break that dependency and in fact making the US and the EU a kind of dependent. When looking at the statistical data, the EU have imports of agriculture, fishing, industry, mining and quarry, that represent 75%, for the context it was around 87%, whereas for China these imports were only 10% (Sánchez et al., 2021).

With respect to industry, China demonstrated self-sufficiency and larger exports per capital; even some called it China the nickname of “factory of the world” (Sánchez et al., 2021). So, this is the reasons that a trend in the US under Trump demonstrates a hard-line approach towards China to reduce the dependency.

4. Sectoral Specialization of China

When looking at the sectors in more detail, it is first appropriate to look at growth rate of China. According to data by Filiperco *“China’s economy has grown at an extraordinary rate of more than 9% every year for about 30 consecutive years which, by 2010, had*

already made it one of the biggest world” (Filiperco, 2024: n.p.). Indeed, these values may be misleading since Gross Domestic Product (GDP) does not necessarily give appropriate for giving the real development level of country, in fact, Thomas Piketty mentions the problem of annual growth which for him does not necessarily significant in the long-term (Piketty, 2014). It could create new forms of inequality. For such social problems, Gini coefficient (0 to 100 scale used, as number grew, so the inequality) is used. According to a data in 2023, China reached a score of 46.5 points in Gini coefficient (Textor, 2024); medium point but still gives some warning signs. As a matter of fact, even the GDP rate of China has slowed in recent years which are around 3 to 4% (Filliperco, 2024).

In any case, GDP distribution among Chinese economic sectors contains these figures: The service and industrial sectors consisted for 54.6%. China’s GDP including the agricultural sector, as of 2023 is around 17 trillion USD (Filiperco, 2024).

Sectoral specialization of China firstly contains the service sector which is 54.6% of China’s GDP which is the nation’s largest sector. It includes sub-areas of healthcare, entertainment.

The other significant sector is industry and manufacturing sector that account more than 38% of country’s GDP, the nation’s second largest sectors. In one measurement, *“The country’s industrial output significantly output increasing by 6.1% year on year”* (Filipero, 2024: n.p.).

Currently, the Chinese companies are getting away from the labor-intensive industry (textiles and apparel) and instead prioritizing value-driven production. In addition, they began to focus on domestic market, and the state plays a significant role on industry’s development through tax incentives and other such encouraging measures for the industry. And apparently development in manufacturing and industrial sectors would play an important role in years to come.

Third largest sector is agriculture that is around 7% of the GDP. The PRC is producer, exporter and importer of agricultural goods. This sector's market is expected to reach 1,682 billion USD (United States Dollar) in 2028 registering an annual growth between 2024 and 2028 around 5.95%

When looking at the real estate sector, it is also significant of China's economic growth in recent decades. 20% of nation's output comes from this sector thanks to developments come from large-scale construction and infrastructure.

In terms of clean energy sector, China has invested on 890 billion USD, as of today, this sector played a significant impact on country's economic development around 1.6 trillion USD to the country's GDP. Currently, China is the largest producer and market for battery electric vehicles (BEV) and 40% of BEVs are exported to the EU (Filipero, 2024).

Lastly, China has made significant investments in the technology sector such as artificial intelligence (AI) robotics which have had positive effect on service, industry and industrial sectors. Indeed, these are still questionable how much development they committed to GDP per capital since there is the problem of Gini coefficient.

However, real effective growth in the economy does not come from consumption based growth which based on borrowing (crediting) but domestic production that come from large sectors such as industry, manufacture, technology (Piketty, 2014).

When looking at the relation between capital and labor state, as mentioned above, the Chinese companies are moving away from labor-intensive industry. The labor-intensive industry was evident right after the PRC's accession to World Trade organization in 2001. In the last two decades however, it began to be able to compete with the capital-abundant countries through advancing on manufacturing products like electronics, machinery and vehicles. Alternatively, China has trend name products such as Huawei in its competition

against the capital-abundant countries. According to a research: *“Our findings suggest that capital deepening, labor-biased productivity growth, and trade costs have played significant roles in reshaping China’s production and trade patterns”* (Huang, Ju and Yie, 2024: n.p.). The exposure of the world towards Chinese product has increased significantly since the PRC’s capital accumulation and productivity growth outpaced the world.

Indeed, this is related to arguments of long-term growth stability through production based economic growth (Piketty, 2014). The capital accumulation switches from the US to Asia, and Trump is trying to put an end to this not by production that could trigger exports but rather protectionist tariff measures, which might have the opposite results.

In order to break the effects of the US’ trade war against China, the Chinese President Xi Jinping has aimed to create international production chains, and prevent supply cutoffs for China. By this way, China hoped to create a lose-it all kind of trade partnerships with the rest of the world in case of any sanctions such as trade war tariffs.

So, China’s efforts to build new agreements and blocs for world trade have increased, taking lessons from the US’ former role in promoting free trade via General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) North American Free Trade Agreement (NAFTA), and WTO. To put a stop to China’s such goal, the US under first Trump administration initiated the Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP) in 2018. Their members were included the traditional US allies, its neighbors and regional Pacific partners, namely Australia, Brunei, Canada, Chile, Japan, Malaysia, Mexico, New Zealand, Peru Singapore and Vietnam (Örmeci, Kısacık and Helvacıköylü, 2024). Meanwhile, China also managed to counter this move by including the major Asian economies in the foundation of Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). The RCEP

is the largest trade bloc in the world which includes one-third of the global GDP (Örmeci et al., 2024).

In addition, China officially applied the US-lead CPTPP, which will become another major challenge for US's trade wars, as well as the EU-China Comprehensive Agreement on Investment that aims to increase foreign direct investment opportunities with the EU. The One Belt and Road Initiative (BRI) would be utilized to build a network of transportation and communication across Central Asia and Europe (Örmeci et al., 2024).

In short, the findings suggest that the PRC's economic reach has already surpassed the US thanks to advancements in different sectors and building partnerships with developing nations.

Indeed, Trump protectionist trade wars have unleashed a geopolitical challenge for the global system. Therefore, a question arises regarding how the PRC endure the current global crisis and what is the role of the state?

5. The PRC's Handling of Political and Economic Crises

The political and economic crisis of the capitalist market may have logical explanation in the words of Polanyi. The criticism of Polanyi here is the idea of self-regulating market is an illusion; the free market leads to economic crisis (Polanyi, 1967). As a consequence, an intervention by the state institutions may be needed (Polanyi, 1967). So, similarly the state, the central government of China is strong and from the perspective of Ha-Joon Chang and Ilene Grabel, although it cooperated with the international market, it refused to follow Anglo-Saxon model but rather its own protectionist regulatory for the economy by taking socio-economic circumstances within the country (Chang and Grabel, 2004). When it comes to crisis management, the most recent economic crisis is the COVID-19 which at the same time has important political consequences. Basically, the crisis for Liu and Christensen *"COVID-19 revealed both strengths and challenges in the Chinese emergency*

management system” (Liu and Christensen, 2021: 2). The limited knowledge about the virus itself, the initial cover-up and disputes within the government system prevented adequate response, however, starting with January 2020, a series of actions were taken to prevent the spreading such as, national calls for mobilization, strong draconic regulatory measures also known as the Zero-COVID policy, and cross-provincial collaboration/coproduction, these measures were taken based on the previous experiences from the SARS crisis, but the COVID-19 still revealed some vulnerabilities:

First one is centralization and politicization of the emergency management. There was contradiction on centralization and decentralization such as disputes on the jurisdiction between Wuhan local government and central health department (Liu and Christensen, 2021).

Second is the new Ministry of Emergency Management’s lack of legitimacy to coordinate with the other older Ministries (Liu and Christensen, 2021).

There were both strengths and challenges in this crisis, but at the political level, draconian management of the crisis through zero-COVID policy led the political consequence of the Chinese President Xi Jinping’s personalization of the rule by taking advantage of the Zero-COVID policy, however, in the November 2022, there were protests towards the lockdowns. According to an interview with Anne Stevenson-Yang, who is an expert on China

A whole of signature Xi policies were immediately reversed. As you saw, the Zero-Covid policy was simply dropped. The same goes for policies on loans concerning stalled property projects and policies on tech companies. All of a sudden the government started to make positive noises about private companies (Gisiger, 2023: n.p.).

The aim is basically to sustain the flow of investments coming from the China and keep the growth of the Chinese economy steady amid the absence of the US hegemony, as well as to keep the political credibility of the international opinion, because as mentioned by Arrighi, the US-led system entered into a hegemonic crisis, where interstate rivalries and emergence of new power is a reality (Arrighi, 2010). And under this environment, the PRC has to act as the new core. If this assumption has relevance, the era of today is hegemonic breakdown and regression, where systemic chaos is prevalent and new models such as the PRC's appear as alternative to US's former hegemony, but Beijing does not remain without challenges

So, to make the logical sense for this argument, it is also worth to emphasize that China is dependent on energy resources caused by years of rapid growth, and the energy routes are flowing through Middle East, Taiwan, South China Sea and Strait of Malacca where constant crises are occurring. Due to this, Beijing experiences strategic vulnerabilities. So, under the BRI, China prioritized securing energy resources by incorporating countries such as Iran, Pakistan several in the Middle East region. (Bayri and Kısacık, 2024). Notably, Pakistan's Gwadar Port is being on the process of development as a strategic energy transfer hub. Additionally, the route passing through Türkiye, a vital bridge between Asia and Europe and it is expected that the BRI will benefit regional economies and employment. From the Chinese view, it is also

expected that trade flows between eastern and western Türkiye will foster the cultural diversity and regional prosperity

Basically, there are three aims for doing that: addressing the issue of overcapacity by transferring surplus production, particularly value added goods, to other countries; converting excess production and capital into profitable investment; increasing domestic employment rates (Bayri and Kısacık, 2024).

Apart from the energy security, the PRC in March 2025 commissioned the People's Bank of China to connect the national currency RMB (People's currency or Yuan) to digital payment system to 10 Association of South East Asian Nations (ASEAN) and 6 Middle Eastern states. That basically means, bypassing the SWIFT system which many considered as the "Bretton Woods 2.0" (Ekonomim, 2025). This move is not just about making alternative to the digital payment system, but also a part of the BRI. So, from railway projects in Asia to Arctic maritime trade digital RMB began to be used which for the first time put the USD in a systemic retreat. So, China in the background built a digital payment network that encompasses 200 countries.

So apparently, under the current crisis, the PRC showed itself as more durable than the US. Beijing basically since 2018 proved itself as more durable. The findings also confirm this claim:

According to Moody's, the trade war had adverse consequences for the US economy, leading to approximately 300.000 job losses as of September 2019. Studies by Colombia University and the Federal Reserve also highlighted that US companies suffered a \$1.7 trillion loss in stock market value during this period (Bayri and Kısacık, 2024: 76).

The data basically confirms tariffs imposed by Trump administrations led to the opposite effect. Unemployment rates have risen and American companies are in difficult position. Whereas, China has the ability to leverage its growing population and low-cost advantage, allowing many countries to produce their goods inside China with very low costs.

The trade war also triggered another side effect: microchip production. In January 2021, the US government began to adopt unprecedented restrictive measures against China-based companies that works on microchip production. Beijing to counter this filed a case at the WTO against fresh US export intended to constrain its skill to produce high-end semiconductor chips that are benefited for military drives (Örmeci et al., 2024). For Chinese President Xi Jinping, China has no option other than to retreat from a market-grounded innovation, system to security-grounded nationwide innovation planning. Beijing has retaliated by barring the chips manufactured by the US Company named Micron from China's critical infrastructure projects. Although it is remain unclear who would get the technological supremacy against each other, the case revealed that China by officially filing a case at the WTO, the very place where the US had laid its foundation, has demonstrated its weight in there, a major crippling blow to the US' image, as well as demonstration of the Chinese economy as more advantageous to the developing nations across Asia, Middle and rest of the world. Those figures are crucial in terms detrimental in terms of who will control and be the hegemon of the current system.

6. Conclusion

As a conclusion, under the light of scholars like Polanyi, Arrighi and Gilpin, the question of how China operates within the capitalist system to become an alternative core was attempted to be answered. The PRC basically adapted itself to the US hegemonic system and now tries different mechanism to challenge; it is on the one hand,

interesting in the sense that thinkers like Weber believed the uniqueness of capitalism for the Western World (Weber, 2005). But China seems among eastern nations which broke that assumption. The point is the decline of one cycle coincides with the rise of the new and carries the elements of the old to new one (Arrighi, 2010). There might be a new beginning of system of capital system under Chinese hegemony, or recovery of the US from its decline and become a hegemon again. The limitation of this research is that it is still too early to make an assumption. The time will tell how the PRC would continue in this long crisis era.

References

- Arrighi, G. (2010), *The Long Twentieth Century*. Verso.
- Balaam, D. N. and Dillman, B. (2014), *Introduction to International Political Economy*. Pearson.
- Bayri, E. and Kısacık, S. (2024), the Economic-Based Fierce Competition between Chinese Dragon and American Eagle in the 21st Century: How Might It Evolve in the Forthcoming Terms. In B. Güneş and S. Ramazanova (Ed.), *Social Sciences in Theory and Practice?* (pp. 58-82). Duvar Yayınları.
- Cortina, J.J., Peria, M. S. M., and Schmukler, S. L. Xiao, J. (2023), “The Internationalization of China’s Equity Markets”, IMF eLibrary, 10. 02. 2023, Date of Accession: 29. 04. 2025 from <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/001/2023/026/article-A001-en.xml>
- Chang, H. J. and Grabel, I. (2004), “Reclaiming Development” Zed Books.
- Çin ABD’nin SWIT Sistemine Karşı Alternatifi devreye Soktu (2025), Ekonomim, 25. 03. 2025, Date of Accession: 02.04. 2025 from <https://www.ekonomim.com/finans/kripto-para/sessiz-finansal-devrim-cinden-abd-dolarina-dijital-alternatif-haberi-808128>
- Filiperco, D. (2024), “Top 5 Sectors Driving the Chinese Economy Today”, Development Aid, 24.05.2024, Date of Accession: 6.5.2025 from <https://www.developmentaid.org/news-stream/post/179737/5-sectors-driving-the-chinese-economy>
- Gilpin, R. (2001), *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*. Princeton University Press.
- Gisiger, C. (2023), “I Think There has been Some Kind of Quiet Internal Revolt Against Xi Jinping’s Personal Rule”, The Market, 03.01.2023, Date of Accession: 08.04.2025 from <https://themarket.ch/english/i-think-there-has-been-some-kind-of-quiet-internal-revolt-against-xi-jinpings-personal-rule-ld.8148>
- HSBS (2024), “China’s Going Global”, 02. 10. 2024, Date of Accession: 29.04.2025 from <https://www.gbm.hsbc.com/en-gb/insights/market-and-regulatory-insights/china-going-global>
- Huang, H., Ju, J., and Yue, V. (2024), “Understanding the Evolution of China’s Production and Trade Patterns”, VoxChina, 09.10.2024, Date of Accession: 02.05.2025 from <https://vochina.org/show-3-377.html#:~:text=After%20initially%20focusing%20on%20labor,machinery%2C%20electronics%2C%20and%20vehicles.>
- Liu, Y. and Christensen, T. (2021), The Long-Term Development of Crisis Management in China-Continuity, Institutional Punctuations and Reforms. *Review of Policy Research*, 39(3), 1-21.

- Mandel, E. (1976), *Late Capitalism*. Verso.
- Örmeci, O., Kısacık, S., and Helvacıköylü, G. (2024), U.S.-China Competition: A Power Transition Perspective. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 9(1), 1-25.
- Pearson, M. M., Rithmire, M., and Tsai, K. S. (2023), *The State and Capitalism in China*. Cambridge University Press.
- Piketty, T. (2014), *Capital in the Twenty-First Century*. The Belknap Press of Harvard University Press.
- Polanyi, K. (1967), *The Great transformation*. Beacon Press.
- Sánchez, P. L., Fernández, R. V., and Giampietro, M. (2021), The International Division of Labor and Embodied Working Time in Trade for the US, the EU and China. *Ecological Economics* 180, 1-10.
- Textor, C. (2024, June 23), “Inequality of Income Distribution Based on the Gini Coefficient in China from 2005 to 2023”, Statista, 23.05.2024, Date of Accession: 02.05.2025 from <https://www.statista.com/statistics/250400/inequality-of-income-distribution-in-china-based-on-the-gini-index/#:~:text=In%202023%2C%20China%20reached%20a,the%20greater%20is%20the%20inequality>.
- Wallerstein, I. (1974), *The Modern World System, Capitalist Agriculture and the Origins of European World Economy in the Sixteenth Century*. Academic Press.
- Weber, M. (2005), *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. Routledge.

**A Descriptive Study on
Istanbul's Nostalgic Public
Transportation Vehicle,
Tosun With Door Number
101**

Article Submission Date: 08.07.2025
Accepted: 28.08.2025

Serkan Aycil^a

Abstract

The aim of this study is to examine the historical development, technical transformation, and cultural significance of Tosun, Turkey's first domestically produced trolleybus, door number 101. Data for this study, conducted using qualitative research methods, was collected through document review. Prior to the research, the scope of the study was determined by reviewing newspaper clippings, personal and corporate websites, video recordings, documentaries, films, and social media content. Written data was obtained from magazines, books, and corporate publications, while visual data was obtained from academic and institutional databases. The findings are based on the analysis of seven images documenting the evolution of Tosun's design, technology, and operational processes between 1968 and 2017. The analyses reveal that Tosun underwent three major revisions: in 1968, 2013, and 2017. Following this revision, significant changes were made to key components, primarily the engine, but also the body, chassis, cockpit, and license plate. Accordingly, it has been observed that nostalgic vehicles modernized with hybrid projects make significant contributions to Istanbul's urban transportation system, and it has been concluded that electric vehicles can achieve a sustainable development momentum in urban transportation.

Keywords: *Trolleybus, Tosun door number 101, Tosun 101, nostalgic transportation.*

---

^a Independent Researcher, Istanbul PTT General Directorate, Accounting and Finance Department, sserkan.aycil@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3540-5548>

İstanbul'un Nostaljik Toplu Taşıma Aracı 101 Kapı Numaralı Tosun Üzerine Betimsel Bir İnceleme

Özet

Çalışmanın amacı, Türkiye'nin ürettiği ilk yerli trolleybüs olan 101 kapı numaralı Tosun'un tarihsel gelişimini, teknik dönüşümünü ve kültürel önemini incelemektir. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmanın verileri doküman incelemesiyle toplanmıştır. Araştırma öncesinde gazete kupürleri, kişisel ve kurumsal web siteleri, video kayıtları, belgeseller, filmler ve sosyal medya içerikleri gözden geçirilerek çalışmanın kapsamı belirlenmiştir. Buna bağlı olarak yazılı veriler; dergi, kitap ve kurumsal yayınlardan; görsel veriler ise akademik ve kurumsal veri tabanlarından temin edilmiştir. Bulgular, 1968-2017 yılları arasında Tosun'un tasarım, teknoloji ve işletme sürecine dair evrimini belgeleyen sekiz adet görselin analizine dayanmaktadır. Yapılan analizler, Tosun'un 1968, 2013 ve 2017 yıllarında olmak üzere üç temel revizyondan geçtiğini göstermektedir. Son revizyonun ardından motor aksamı başta olmak üzere karoser, şasi, kaptan kabini ve plaka gibi temel bileşenlerinde belirgin değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Buna bağlı olarak, hibrit projelerle modernize edilen nostaljik bir aracın İstanbul'un kent içi ulaşım sistemine anlamlı katkılar sağladığı görülmüş ve elektrikli araçların kentsel ulaşımında sürdürülebilir bir gelişim ivmesi yakalayabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Trolleybüs, 101 kapı numaralı Tosun, Tosun 101, nostaljik ulaşım.*

Giriş

Havai elektrik hattıyla iki noktadan temas kurarak ihtiyaç duyduğu enerjiyi sağlayan trolleybüsler lastik tekerlekli toplu taşıma araçları olarak ortaya çıkmıştır. Bu sistemin ilk örneği, 1882 yılında Berlin’de Ernst Werner von Siemens tarafından geliştirilen deneysel taşıt Electromote’dır (Acun ve Yalçiner Ercoşkun, 2020: 217-218). Raylı altyapı gerektirmeden çalışabilen trolleybüsler çevre dostu yapıları, düşük enerji tüketimleri ve modüler körüklü tasarımları sayesinde yüksek yolcu taşıma kapasitesine sahiptir. Çevresel sürdürülebilirlik ve operasyonel verimlilik açısından sağladıkları avantajlar sebebiyle 1960’lı yıllarda Avrupa genelinde yaygınlık kazanan trolleybüsler, benzer gerekçelerle farklı tarihlerde Türkiye’nin kent içi ulaşım altyapısına (Ankara 1947, İzmir 1954, İstanbul 1961, Malatya 2015 ve Şanlıurfa 2023) entegre edilmiştir (ESHOT, 2013: 37; Dikmen, 2017: 4; Kayserilioğlu, 2017: 26).

İzmir’in nüfusunun hızla arttığı ve hükûmetin otobüs ile trolleybüs ithalatını tamamen yasakladığı dönemde İzmir Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs ve Trolleybüs Genel Müdürlüğü (ESHOT), kendi olanaklarıyla 1964 yılından itibaren Güzelyalı Atölyeleri’nde montaj teknolojisinden faydalanarak Büssing şasi üzerine Brown Boveri ekipmanlarını kullanarak otobüs ve trolleybüs üretimine yönelik girişimlerde bulunmuştur. Bu doğrultuda ilk trolleybüslerin montajı 1966 yılında tamamlanmıştır. Aynı üretim süreciyle, 1968 yılı sonunda 12 adet, 1971 yılında ise 10 adet yokuş tipi trolleybüs üretilmiştir. Fakat ESHOT tarafından paylaşılan ve modifiye trolleybüslerin montaj aşamalarını belgeleyen fotoğraflar, 1968 yılına tarihlenmektedir (Berent, 2005; ESHOT, 2013: 40-41; Topal, 2019: 158).

İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri (İETT), 1955 yılında Fransa’dan 55 bin liraya (yaklaşık 19.554 USD) satın aldığı dört adet Latille-Floirat marka otobüsten birinin şasisinden faydalanarak, 13 yıl aradan sonra kendi atölyesinde bir trolleybüs üretmeye karar

vermiştir (İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü, 2023: 14; T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2025). Bu doğrultuda ilk Türk trolleybüsü olarak bilinen 101 kapı numaralı Tosun, Ağustos 1968 tarihinde Şişli Garajı'nda yaklaşık olarak beş aylık bir çalışmanın sonucunda yeniden geliştirilmiştir. Bu üretim sürecinde karoser başta olmak üzere ahşap iç döşemeler, kapı sistemleri ve dışı kahverengi deriyle kaplı sünger koltukları yerli imkânlarla üretilmiştir (Karayolu Ulaştırması Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1971: 59; Kurtoğlu ve Noyan, 2015: 63; T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2025).

İETT'nin işlettiği 16 farklı hatta denenilen araca geniş ve yuvarlak görünümü nedeniyle "Tosun" adı verilmiştir. Ön kaputuna İETT ifadesi eklendikten sonra, 34 KE 164 plakası ile ilk seferine çıkan Tosun'a, filonun 101. aracı olması nedeniyle 101 kapı numarası verilmiştir (T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2025). 1968 yılı itibarıyla 225 bin TL (yaklaşık 24.889 USD) harcanarak başarılı bir biçimde trolleybüse dönüştürülen bu araçtan sonra girişimin devamlılığı adına yeni bir üretime gidilmemiştir (Dikmen, 2017: 8; Orhon, 2022: 157; Pektaş, 2021: 64). 1966 model olan 101 kapı numaralı Tosun'un 57 yolcu taşıma kapasitesi (32'si koltukta, 25'i ayakta) bulunmaktaydı. Şasi uzunluğu 10,90 metre, genişliği ise 2,47 metre olan bu araç 174 beygir gücündeydi (Orhon, 2022: 157).

Yaklaşık 16 yıl boyunca ağırlıklı olarak 22C numaralı Bebek-Eminönü, 30 numaralı Ortaköy-Aksaray, 34 numaralı Edirnekapı-Beşiktaş ve 87 numaralı Edirnekapı-Taksim hatlarında hizmet sunan 101 kapı numaralı Tosun, trolleybüs uygulamasına son verilmesinin ardından, 16 Temmuz 1984 tarihinde hizmetten kaldırılarak diğer araçlarla birlikte Yedikule Gazhanesi'ndeki depo ve hurdalık alanına çekilmiştir (Kurtoğlu ve Noyan, 2015: 158; T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2025). 45 yıl aradan sonra, İETT'nin İkitelli Garajı Kaporta ve Boya Atölyesi'nde dört aylık bir çalışma sonucunda aslına uygun bir tasarımla 1986 model MAN SL-200 marka solo tipi bir otobüs şasi aksamı üzerine, elektrik enerjisi

yerine içten yanmalı motor yakıtlı olarak yeniden üretilen 101 kapı numaralı Tosun, Kasım 2013 tarihinde IV. Toplu Ulaşım Haftası etkinlikleri kapsamında düzenlenen fuar da sergilenmiştir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2024: 19). Bu sırada 101 kapı numaralı Tosun'un 57 olan yolcu taşıma kapasitesi 70'e (34'ü koltukta, 36'sı ayakta) çıkarılmıştır. Ardından, 2014 yılı başında alınan karara istinaden 87 sefer numarası ile sabah saat 09.10 ile akşam saat 15.30 aralığında Topkapı/Edirnekapı-Taksim güzergâhında aynı plaka ile hizmete başlamıştır (İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü, 2013: 28; Pektaş, 2021: 64-65). Nostaljik otobüslerle çevresel farkındalığı artırmayı hedefleyen İETT, 2017 yılında 101 kapı numaralı Tosun'u 1968 tarihli ilk tasarımındaki elektrikli araç altyapısına sadık kalarak %100 elektrikli araca dönüştürmüştür (Kültür İstanbul, 2014; JOURNAL.İST, 2019). Nostaljik müzik eşliğinde sefere çıkan 101 kapı numaralı Tosun, iki saatte tam şarj olmakta ve bu sayede yaklaşık olarak 150 km yol kat edebilmektedir (T.C. İstanbul Valiliği, 2019). Plakası 34 BEU 26 olarak değiştirilen 101 kapı numaralı Tosun son olarak 28T sefer numarası ile Topkapı-Beşiktaş güzergâhında hizmete başlamıştır. Bir dönemin popüler aracı olarak toplumun ilgisini çeken fakat toplu taşıma teknolojilerinde yaşanan hızlı dönüşüme ayak uyduramadığı için piyasadan toplatılarak hurdalığa kaldırılan trolleybüslerden biri bugün İstanbullulara hizmet sunmaktadır. Eskisine göre daha modern bir yapıda tasarlanan 101 kapı numaralı Tosun, yolcularına daha konforlu koşullarda seyahat imkânı sağlamaktadır.

İETT atölyelerinde üretilen 101 kapı numaralı Tosun, teknik bir araç olmaktan öte kentsel hafızanın bir parçası konumundadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar çoğunlukla kısa ve yüzeysel içerikler sunduğu için aracın teknik dönüşüm süreci ve dokümanlarla desteklenmiş tarihsel analizi noksan kalmaktadır. Bu çalışmayla birlikte 101 kapı numaralı Tosun'un teknik, tarihsel ve kültürel dönüşümü akademik düzeyde detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmanın hazırlanmasındaki motivasyon, 101 kapı numaralı

Tosun'un geçirdiği dönüşüm sürecini sistematik bir biçimde belgelemek, teknik özelliklerinin yanında nostaljik değerine atıfta bulunmak ve geçmişi gelecekle bütünleştiren sürdürülebilir bir ulaşım modeli ortaya koymaktır.

Bu çalışmada Türkiye'nin ilk yerli trolleybüsü olan 101 kapı numaralı Tosun'un 1968-2017 yılları arasındaki teknik altyapısı, kültürel dönüşümü ve yeniden tasarımı, aracı nostaljik bir simge olmanın ötesine taşıyıp sürdürülebilir kent içi ulaşım modeline dönüştürmüş müdür? Sorusuna cevap aranmaktadır.

Araştırmanın hedefi ise 101 kapı numaralı Tosun'un 1968-2017 yılları arasında geçirdiği teknik ve kültürel dönüşümü analiz etmek, betimsel içerik analizi yöntemiyle nostaljik yönünü ortaya koymak ve bu sayede çalışmayı sürdürülebilir kent içi ulaşım modelleri ile ilişkilendirmektir.

Tablo 1: Araştırma Basamaklarına İlişkin Verilerin Sunulması

Basamak	Açıklama
Literatür taraması	Trolleybüs sistemleri ve 101 kapı numaralı Tosun hakkındaki kaynakların araştırılması
Teknik inceleme	1968-2017 yılları arasında 101 kapı numaralı Tosun'un geçirdiği teknik ve kültürel dönüşümün belgelenmesi
Araştırma verilerinin toplanması	Akademik kaynak, popüler yayın, arşiv belgesi ve teknik rapor gibi yazılı ve görsel verilerin derlenmesi
Görsel analiz	Sekiz görsel üzerinden betimsel içerik analizi yapılması
Sonuç ve değerlendirme	Yazılı ve görsel veriler üzerinden araştırma sorusuna cevap aranması ve çıkarımda bulunulması

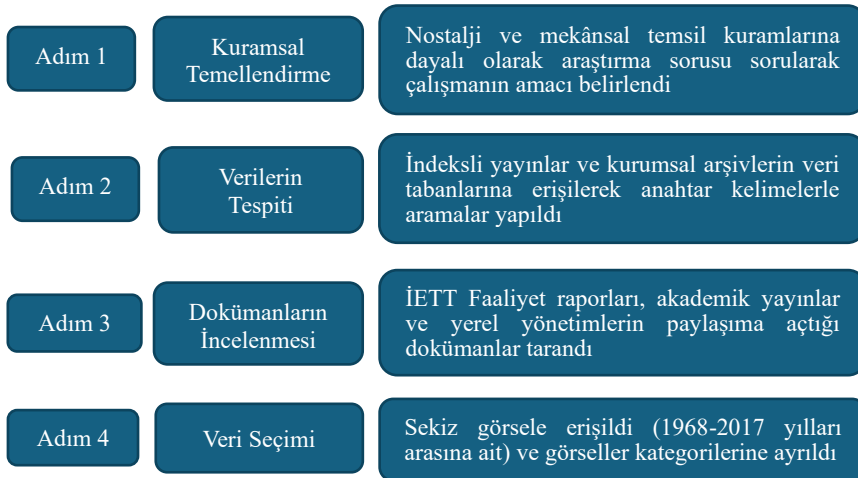
Yöntem

Çalışma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizinin temel amacı, hedef odaklı amaçların belirlenmesi olup kaynak tespiti, okuma ve değerlendirme süreçlerini kapsamaktadır (Deniz, Karaca ve Yurtcu, 2023: 180). Çalışma öncesinde veri toplamak amacıyla ulusal ve uluslararası yayın indeksleri (Araştırmaz, BookCites, Asos Index, Türkiye

Kaynakçası, Sobiad Atıf Dizini, Cambridge Scientific Abstracts, EBSCO, ERIH PLUS ve Open Academic Journal Index) üzerinden “troleybüs, 101 kapı numaralı Tosun, Tosun 101, nostaljik ulaşım” anahtar sözcükleri ile aramalar yapılmıştır. Yapılan aramalarda konuyla ilişkili sınırlı sayıda yayına ulaşılmış olsa da erişilen görsel ve dijital kayıtlar üzerinden çalışmanın ana hatları oluşturulmuştur.

Görsel verilerin çözümleme sürecinde betimsel içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. Betimleme, nitel analizin ilk aşamasını oluşturmakta olup kişi, nesne ve olay hakkındaki temel niteliklerin yazılı olarak ifade edilmesini sağlamaktadır. Buna göre betimsel içerik analizi, okuyucuya araştırılan konuyla ilgili betimsel ve gerçekçi görseller sunmayı amaçlamaktadır (Özdemir, 2010: 327-330). Çalışmada, 101 kapı numaralı Tosun’un 1968-2017 yılları arasında yayımlanmış sekiz adet görseli bir araya getirilerek, tarihsel süreç içerisindeki teknik ve tasarımsal evrimi ortaya konmuştur. Bu müdahaleyle birlikte yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan troleybüslerden birisi yeniden kent kültürüne kazandırılmış ve böylece toplumsal bellekte unutulmaya başlayan bir olgu tekrar görünür hâle gelmiştir.

Şekil 1: Araştırma Süreci Blok Diyagramı

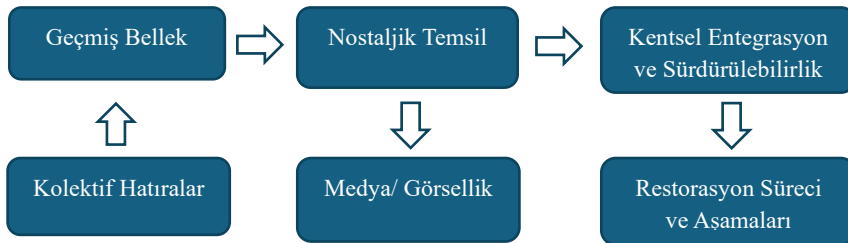

Çalışma, kentsel nostaljik temsil modeli çerçevesinde yürütülmüş olup üç aşamadan oluşmaktadır.

Tablo 2: Modelin Katmanları

Model Aşamaları	101 kapı numaralı Tosun örneği
Kodlama (Geçmiş bellek)	Araştırma nesnesine geçmişte yüklenen anlamlar ve hatıralar
Nostajjik temsil	Medya ve uygulanan kamu projesi sayesinde objenin yeniden görünürlük kazanması
Kentsel entegrasyon ve sürdürülebilirlik	Nesnenin yeniden kent kültürüne dâhil olma süreci

Şekil 2: Model Şeması

Bu model Türkiye'deki kent içi ulaşım araçlarının nostaljik değer kazanma süreçlerini tarihsel, teknik ve sürdürülebilirlik bağlamında açıklamayı amaçlamaktadır.

Vaka İncelemesi: 101 kapı numaralı Tosun

Tablo 3: Vakanın Modele İşlenmesi

Katman	Açıklama
Kodlama (Geçmiş bellek)	1968 yılında İETT tarafından üretilen ilk yerli trolleybüs
Nostajjik temsil	Fotokart, belgesel arşivi, haber sitesi, sosyal medya içerikleri ve nostaljik ulaşım araçları konulu etkinliklerde yer almıştır
Kentsel entegrasyon ve sürdürülebilirlik	2013 ve 2017 tarihli revizyonun ardından yeniden hizmete sunuldu. Elektrikli araca dönüştürülerek çağdaş ulaşım aracı olduğu vurgulandı

Amaç ve Önem

Bu çalışma, Türkiye'nin ilk yerli trolleybüsü olan 101 kapı numaralı Tosun'un tarihsel gelişimini, teknik dönüşümünü ve kültürel önemini detaylı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Alanyazında trolleybüs ve elektrikli bataryalı otobüsler konusunda yapılmış çalışmalar mevcut olmakla birlikte 101 kapı numaralı Tosun'u doğrudan ele alan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Yapılan çalışmalar yine gazete kupürü, blog sayfası, popüler yayın ya da belirli bir olguya odaklanan akademik yayınlardaki dolaylı içeriklere dayanmaktadır. Bu doğrultuda 101 kapı numaralı Tosun'u teknik bir projenin ürünü olmaktan öte nostaljik bir simge hâline getirmeyi hedefleyen bu çalışmanın önemli bir araştırma ögesi olacağı beklenmektedir.

Araştırma Verileri

Araştırmanın yazılı verileri öncelikli olarak İETT kurum raporları başta olmak üzere; akademik kaynaklar, popüler yayınlar, arşiv belgeleri ve teknik raporlardan oluşmaktadır. Görsel kaynaklar ise aracın farklı dönemlerdeki fiziksel ve işletme özelliklerini belgelemek amacıyla çekilerek arşivlenen sekiz adet görselden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın yazılı verilerine dergi, kitap, kurumsal yayın, rapor, kurumsal web sitesi ve popüler yayınlar üzerinden ulaşılrken görsel verilerine gerek kurumsal gerekse akademik veri tabanlarından erişim sağlanmıştır. Çalışmada yalnızca yazılı belgeler değil, görsel ve işitsel belgeler de veri olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle araştırma öncesinde gazete kupürü, kişisel web sayfası ve kurumsal yayınların yanı sıra video kaydı, belgesel, film ve sosyal medya paylaşımları gibi türler de gözden geçirilerek araştırmanın kapsamı belirlenmiştir.

Bu doğrultuda 1968-2017 yılları arasında belirli aralıklarla toplu taşıma hizmeti sunan 101 kapı numaralı Tosun ile ilintili verilere erişilerek çalışmanın kurgusu oluşturulmuştur. Ardından 101 kapı numaralı Tosun'a ilişkin teknik ve tarihsel analizler gerçekleştirilmiş; elde edilen bulguların güvenilirlik ve geçerliliği de İETT'nin basılı olarak yayınladığı dokümanlar aracılığıyla sağlanmıştır. Fotoğraflar üzerinden gerçekleştirilen renk, illüstrasyon, konum ve içerik analizleri ise araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

Literatür Taraması

Davis & Levine (1967), çalışmasında toplu taşıma araçlarıyla yapılan kısa yolculukları incelemiştir. Çalışmada, görece kısa süren ve belirli bir süre sonra rutinleşen yolculukların sıkıcı bir deneyime dönüştüğü belirtilmiş ve yolcuların araca bindikleri andan itibaren inme eğiliminde oldukları saptanmıştır. Yolcular aynı yöne doğru seyahat etmelerine rağmen birbirlerinin farkında değillerdir. Benzer kültürel özellikler sergileyen ve aynı sosyal sınıfa mensup olanlar dahi toplu taşıma araçlarında koordineli bir biçimde hareket edememektedir. Buna göre düşük seyir hızına sahip, yüksek basamaklı, gölgesiz ıdıklı ve ahşap koltuklu olan nostaljik toplu taşıma araçlarının hem daha çok ilgi çektiğı hem de sıkıcı olan yolculukları daha eğlenceli hâle getirdiğı sonucuna ulaşılmıştır.

Karakoç (2015), çalışmasında Cumhuriyet döneminden günümüze kadarki süreçte İstanbul'un deniz, kara ve hava ulaşım sistemlerini tarihî bir perspektifle ele alarak kapsamlı bir incelemede bulunmuştur. Sürecin daha anlaşılır olması için de görsel veriler, grafikler, istatistiksel bilgiler ve haritalardan yararlanılmıştır. Bu çerçevede, İstanbul'a gelen ilk trolleybüslerin İtalya'nın Ansaldo San Giorgio firmasıyla yapılan anlaşma kapsamında 1956-1957 yılları arasında sipariş edildiği belirtilmektedir. İstanbul'daki ilk trolleybüs hattının ise 1961 yılında Eminönü-Topkapı güzergâhında hizmete girdiği bilgisi aktarılmıştır. İETT bünyesindeki teknik personeller tarafından imal edilen Tosun isimli bir adet yerli üretim trolleybüsün ise aynı dönemde ulaşım sistemine entegre edildiği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak yaşanan teknik sorunlar nedeniyle ileriki süreçte uygulamaya son verildiği ve envanterdeki trolleybüslerden 75'inin İzmir Belediyesi'ne devredildiği anlaşılmıştır.

Topal (2019), çalışmasında toplu ulaşım sistemlerinde kullanılan elektrikli otobüslerin mevcut durumunu incelemiştir. Yazar bu doğrultuda bir dönem Ankara, İzmir ve İstanbul'da hizmette bulunan trolleybüslere değinerek İETT'nin imkânlarıyla imal edilerek elektrikli otobüse dönüştürülen Tosun'a atıfta bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda, elektrikli araçların uzun vadede çevresel ve ekonomik açıdan önemli avantajlar sağladığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak sektör açısından geliştirilen sürdürülebilir ve yenilikçi çözümlerin, yerli üreticilerin rekabet avantajını güçlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç (2019), çalışmasında Türkiye'deki mevcut raylı sistemlerin performansını bilimsel yöntemlerle incelemiştir. Trolleybüs sistemini Malatya bağlamında ele alan yazar, trolleybüslerin tarihsel gelişimine değinerek Türk işçiler tarafından üretilen Tosun 101 hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Buna göre raylı sistem yatırımlarının yüksek maliyeti dikkate alındığında, ekonomik

verimlilik açısından avantajlı olan yüksek kapasiteli trolleybüslerin daha uygun bir alternatif sunacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Tönbekici (2022), çalışmasında Osmanbey'in 1870'ten günümüze kadar olan tarihsel sürecini sosyokültürel ve siyasi açıdan incelemiştir. Bu bağlamda semtteki ulaşım altyapısına değinerek trolleybüsleri ve özellikle ilk yerli üretim araç olan 101 kapı numaralı Tosun'u ele almıştır. Buna göre İstanbul'un tarihine tanıklık eden Osmanbey semtinin yaşanan değişimler karşısında hem kentin dönüşümüne uyum sağladığı hem de çok katmanlı kimliğini koruduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4: Karşılaştırmalı Literatür

Araştırmacılar	İçerik	Yöntem	Model	Araştırma Boşluğu
Davis & Levine (1967)	Toplu taşıma araçlarındaki yolcu davranışları	Sosyolojik araştırma	Betimsel analiz	Toplu taşıma deneyimi nostalji bağlamında ele almıştır
Karakoç (2015)	İstanbul'un ulaşım sistemleri	Tarihsel analiz	Haritalandı rma, görsel analiz	Çalışmanın bir paragrafında 101 kapı numaralı Tosun'a atıfta bulunulmuştur
Topal (2019)	Toplu taşımada kullanılan elektrikli otobüsler	Karşılaştırmalı analiz	Performans modeli	Çalışmanın bir paragrafında 101 kapı numaralı Tosun'un elektrikli araca dönüşüm sürecine değinilmiştir
Kılıç (2019)	Raylı sistemler ve Malatya trambüs sistemi	Performans analizi	Maliyet analizi	Çalışmanın bir sayfasında İstanbul trolleybüs sistemine ve 101 kapı numaralı Tosun'a değinilmiştir
Tönbekici (2022)	Osmanbey semtinin ulaşım sistemi	Kültürel değerlendirme	Betimsel analiz	Çalışmanın bir sayfasında 101 kapı numaralı Tosun'a atıfta bulunulmuştur

Çalışmanın Literatüre Sunacağı Özgün Katkı

Bu çalışma Türkiye'nin ilk yerli trolleybüsü olan 101 kapı numaralı Tosun'un 1968, 2013 ve 2017 yıllarındaki tarihsel gelişimini, teknik dönüşümünü ve kültürel önemini sistematik bir biçimde inceleyerek bütüncül bir yaklaşımla belgeleriyle birlikte ortaya koyan ilk akademik çalışma olma niteliğini taşımaktadır. Akademik kaynakların yanı sıra popüler yayınlar, arşiv belgeleri ve teknik raporlardan faydalanılarak çalışmanın yazılı ve görsel verileri disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmıştır. Çalışma aynı zamanda nostalji ve sürdürülebilirlik kavramları arasında bağ kurarak, bu

ilişkiyi kent içi ulaşım sistemleri bağlamında irdelemekte ve bu yönüyle alana özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Bulgular

Çalışmanın bulguları, ilk yerli üretim trolleybüs olan 101 kapı numaralı Tosun'un 1968-2017 yılları arasında tasarım, teknoloji ve işletme açısından geçirdiği evrimsel süreci belgeleyen sekiz görselin analizine dayanmaktadır.

Şekil 3: 101 kapı numaralı Tosun konulu fotokart

Kaynak: (T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2025).

Şekil 3'te seyir hâlindeki 101 kapı numaralı Tosun'un sol profilden gündüz vakti çekilmiş siyah-beyaz bir fotoğrafı görülmektedir. Eylül 1973 tarihinde Beşiktaş'ta çekilen bu fotoğraf, daha sonra fotokart olarak bastırılmıştır (Fotokart, 2019; Transphoto, 2025a).

Şekil 4: 101 kapı numaralı Tosun'a ait siyah-beyaz ve renklendirilmiş iki görsel

Kaynak: (T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2025).

Şekil 4'te 101 kapı numaralı Tosun'un 1968 yılında sağ önden çekilmiş siyah-beyaz bir fotoğrafı yer almaktadır. Şişhane İstiklal Caddesi'nde seyir hâlinde olduğu belirtilen araca ait fotoğrafın yakın dönemde renklendirilerek dijital ortamda paylaşıldığı anlaşılmaktadır (ttransport.ru, 2025).

Şekil 5: 101 kapı numaralı Tosun Galata Köprüsü'nde

Kaynak: (T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2025).

Şekil 5'te Eylül 1973 tarihinde Karaköy'den Eminönü istikametine doğru Galata Köprüsü üzerinde seyrettiği anlaşılan 101 kapı numaralı Tosun'un sol profilden gündüz vakti çekilmiş siyah-beyaz bir fotoğrafı yer almaktadır. Diğer görsellere göre detaylı olan bu fotoğrafta, havai elektrik hattı ile akışı sağlayan iki adet kolektör daha net bir açıdan görülmektedir (Transphoto, 2025b).

Şekil 6: 101 kapı numaralı Tosun İkitelli Garajı Kaporta ve Boya Atölyesi

Kaynak: (T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2025).

Şekil 6'da 101 kapı numaralı Tosun'un 2013 tarihli revizyon sırasında çekilmiş fotoğrafı görülmektedir (T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2025).

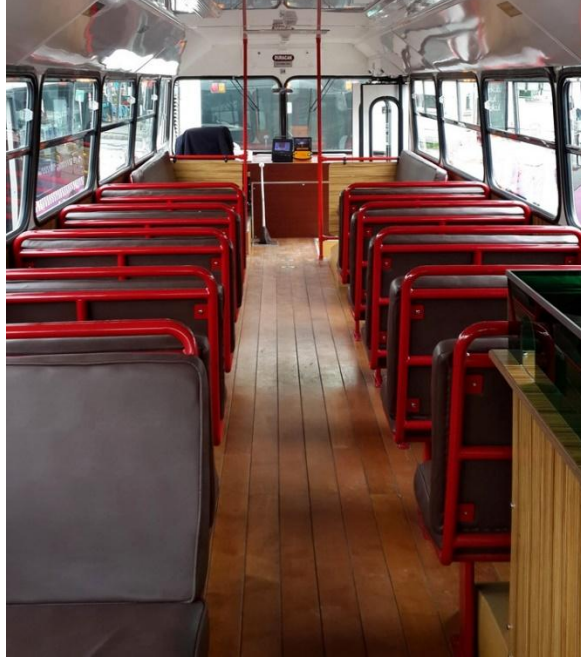
Şekil 7: 101 kapı numaralı Tosun

Kaynak: (Kurtoğlu ve Noyan, 2015: 158).

Şekil 7’de 101 kapı numaralı Tosun’un 2013 tarihli revizyon sonrasına ait fotoğrafı görülmektedir. Görüldüğü üzere aracın köşe hatları aslına uygun olarak oval bir formda sunulmuştur. Kırmızı ve beyaz renk ise araca oldukça canlı bir görünüm kazandırmıştır. Topkapı Meydanı’nda olduğu anlaşılan 101 kapı numaralı Tosun’un bu hâliyle trolleybüsten çok otobüsü andırdığı görülmektedir. Son olarak yolcu alımının ön kapıdan yapıldığı anlaşılmakla birlikte aracın şapka kısmına iki adet Türk bayrağı takılmıştır.

Şekil 8: 101 kapı numaralı Tosun’un yolcu kabini

Kaynak: (Otometre, t.y.).

Şekil 8’de 101 kapı numaralı Tosun’un 2013 tarihli revizyon sonrası yolcu kabinine ait fotoğrafı yer almaktadır (Otometre, t.y.; Kültür İstanbul, 2014). Görselde, yolcuların arka kapıdan araca bindiği ve kapının hemen yanında bir biletçi kabini bulunduğu görülmektedir. Ahşap malzemenin ağırlıklı olarak kullanıldığı bu tasarım anlayışında koltuk düzeni sıralı olup biletçi kabininin hemen karşısındaki koltuğun ters yönde, ön tarafta yer alan koltukların ise karşılıklı olarak konumlandırıldığı görülmektedir.

Şekil 9: 101 kapı numaralı Tosun’un %100 elektrikli araca dönüştürülmüş hâli

Kaynak: (Bilge, 2024).

Şekil 9’da 2017 tarihli revizyonun ardından %100 elektrikli araca dönüştürülen 101 kapı numaralı Tosun’un iki farklı açıdan çekilmiş fotoğrafı görülmektedir (Bilge, 2024). Son revizyondan sonra aracın karoser kısmı korunmuş fakat 34 KE 164 olan plakası 34 BEU 26 olarak değiştirilmiştir. Ayrıca yan aynalar dışında 2013 yılındaki fiziksel görünümünü koruyan aracın ön, arka ve yan yüzeylerine elektrikli araç olduğunu gösteren simgeler eklenmiştir.

Şekil 10: 101 kapı numaralı Tosun’un revizyon öncesi ve sonrası görünümü

Kaynak: (Otometre, t.y.).

Şekil 10’da 101 kapı numaralı Tosun’un 2017 tarihli revizyon öncesi ve %100 elektrikli araca dönüştürüldükten sonraki fotoğrafı yer almaktadır (Otometre, t.y.). Elektrikli sisteme dönüştürme sürecinde, aracın manuel vites sistemi otomatik şanzımanla değiştirilmiştir.

Bunun yanı sıra gerek gösterge paneli gerekse direksiyon simidi üzerinde önemli yapısal değişiklikler gerçekleşmiştir.

Sonuç

Bir dönem Türkiye’de hizmet sunan trolleybüslerin neredeyse tamamı uygulamanın iptaliyle birlikte hurdalıklara çekilmiştir. Fakat 101 kapı numaralı Tosun’un modernizasyonu ile birlikte bir dönem oldukça popüler olan 101 kapı numaralı Tosun yeniden İETT araç filosundaki yerini almıştır. Geçmişte hizmette bulunduğu güzergâhta, simgesel bir değerle nostaljik müzik eşliğinde yeniden sefere çıkan 101 kapı numaralı Tosun, modern ulaşım politikalarıyla geçmişin mirasını birleştiren örnek bir girişim olarak ortaya çıkmıştır.

Araçın 87 numaralı hattan alınarak 28T hattına geçirilmiş olması nostaljik boyutun ötesinde, aktif ve işlevsel bir kullanım amacının benimsendiğini göstermektedir. Araç içinde çalınan nostaljik müzik ve şapka kısmına takılan Türk bayrağı gibi simgesel unsurlar hem milli duygulara hitap etmekte hem de geçmişle bağ kurma isteğini yansıtan kültürel bir yön taşımaktadır.

Hizmetten kaldırılan trolleybüslerin bir kısmı statik gösterimler için müzelerde sergilenmektedir. Bu doğrultuda İngiltere’de 110, ABD’de ise 70 trolleybüs kent içi ulaşım hatlarıyla birlikte koruma altına alınmıştır (Dikmen, 2017: 6). Türkiye’de ise bu kapsamda atılan ilk somut adım, 2013 yılında âtil durumda bulunan 101 kapı numaralı Tosun’un modernizasyonu ile gerçekleşmiştir. Yaklaşık olarak dört yıl boyunca İstanbullulara hizmet sunan 101 kapı numaralı Tosun, 2017 yılında tekrar revize edilerek bu kez %100 elektrikli araca dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm, yalnızca geçmişe duyulan özlemi temsil etmekle kalmayıp, aynı zamanda çevreci ulaşım politikalarına entegre sürdürülebilir bir model ortaya koymaktadır.

1968 yılında Fransız şasisiyle üretilen ve Şişli Garajı’nda hizmete giren elektrikli toplu taşıma aracı Tosun, İstanbul’un kent içi ulaşım

tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu araç hem teknolojik olarak dönemin ilerici uygulamalarını temsil etmiş, hem de toplu taşımanın elektrikli alternatiflerle yapılabileceğine dair bir örnek oluşturmuştur. Ancak zamanla gelen teknolojik gelişmelere entegre edilemeyen bu sistem işlevselliğini yitirdiği gerekçesiyle toplu taşıma sisteminden çıkarılarak nostaljik bir simgeye dönüşmüştür.

Çok katmanlı bir araç olan 101 kapı numaralı Tosun'un 2017 tarihli revizyonun ardından manuel olan vites sistemi otomatik şanzımanla değiştirilmiştir. Direksiyon simidi yenilendikten sonra kontrol paneli analogdan dijitale çevrilmiş ve araç sponsorluk üzerinden %100 elektrikli hâle getirilmiştir. Yapılan son revizyonla birlikte araç yaklaşık olarak 10-15 yıllık ek bir kullanım ömrü kazanmıştır. 2013 tarihli revizyonla birlikte 1986 model MAN SL-200 marka solo tipi bir otobüsün şasi aksamı kullanılarak aracın karoser kısmı aslına uygun olarak yeniden üretilmiştir. Bu sırada aracın ahşap iç kısımları yenilenmiş ve yolcu taşıma kapasitesi artırılmıştır. Nostaljik koltukların yenilenmesinin ardından 101 kapı numaralı Tosun elektrik enerjisi yerine içten yanmalı motor yakıtlı araca dönüştürülmüştür. 1968 tarihli ilk dönüşümde ise 1966 yılında hizmet dışı kalan bir otobüsün şasi ve karoser kısmından faydalanılarak ilk yerli tasarım oluşturulmuştur. Araca, havai akım sistemiyle çalışan elektrikli bir motor entegre edildikten sonra iç tasarımı ahşap kaplamalarla yenilenmiştir. Yolcu taşıma kapasitesinin 57 olarak belirlenmesinin ardından araca 101 kapı numarası verilmiştir.

Hibrit projelerle modernize edilen 101 kapı numaralı Tosun'un teknik altyapısı, tarihsel dönüşümü ve yeniden tasarımı aracı nostaljik bir simge olmaktan öteye taşınmış ve İstanbul'un elektrikli ulaşım sistemlerine geçişinde önemli bir referans kaynağı oluşturmuştur. Yaşanan dönüşüm aynı zamanda nostalji ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki bağın işlevselliğini ortaya koymuş ve yerel yönetimlere eskiyen ulaşım araçlarını yeniden kullanıma kazandırmaları konusunda örnek bir model sunmuştur. Buna bağlı

olarak, nostaljik elektrikli araçların kentsel ulaşımında sürdürülebilir bir gelişim ivmesi yakalayabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

- Acun, M. F. ve Yalçiner Ercoşkun, Ö. (2020). Trambüs Sisteminin Ulaşım ve Çevreye Olan Etkisi: Malatya Örneği. *Şehir ve Medeniyet Dergisi*, 6(11), 215-232.
- Berent, O. (2005). *İzmir trolleybüsleri*. Erişim 09 Aralık 2024, <https://web.deu.edu.tr/berent/trolleybus/trolleybus.html>
- Bilge, M. (2024). İstanbul'un otobüsleri. Erişim 15 Aralık 2024, <https://iletim.istanbul.edu.tr/index.php/2021/11/16/istanbulun-otobusleri/>
- Davis, M. & Levine, S. (1967). Toward a sociology of public transit. *Social Problems*, 15(1), 84-91. <https://doi.org/10.2307/798872>
- Deniz, M., Karaca, N. ve Yurtcu, O. (2023). Okul yöneticilerinin karar verme stillerine dair araştırmaları: 2014-2022 yılları arasındaki lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Ulakbilge*, 11(81), 176-185. doi.: 10.7816/ulakbilge11-81-06
- Dikmen, İ. C. (2017). Malatya trambüs hattının matlab ortamında modellenmesi, doi:10.13140/RG.2.2.17929.75367.
- ESHOT. (2013). *Dünden bugüne ESHOT Genel Müdürlüğü 70. yıl anısına*. İzmir Büyükşehir Belediyesi.
- Fotokart. (2019). Tosun yeniden yollarda. Erişim 25 Aralık 2024, <https://fotokart.shop/tosun-yeniden-yollarda/>
- İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü. (2013). *2012-2013 sürdürülebilirlik raporu*. İstanbul.
- İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü. (2023). *Mali temel raporları*. İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2022-2024 sürdürülebilirlik raporu*. İstanbul.
- JOURNAL.İST. (2019). İstanbul yollarında tanıdık bir sima: İlk yerli trolleybüs Tosun. Erişim 12 Ocak 2025, <https://www.gzt.com/jurnalist/istanbul-yollarinda-tanidik-bir-sima-ilk-yerli-trolleybus-tosun-3491054>
- Karakoç, E. (2015). Cumhuriyet Döneminde İstanbul'da ulaşım. C. Yılmaz (Ed.), *Antik Çağ'dan XXI. yüzyıla büyük İstanbul tarihi ulaşım içinde* (s. 502-533). İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Kültür A.Ş.
- Karayolu Ulaştırması Özel İhtisas Komisyonu Raporu. (1971). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporları*. Ankara.
- Kayserilioğlu, R. S. (2017). Trolleybüs: Bir dönemin güçlü emektarı. *İstasyon*, 22-27.
- Kılıç, İ. (2019). *Tramvay trolleybüs tercihinin Malatya örneğinde incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

- Kurtoğlu, A. ve Noyan, M. (2015). *İstanbul'un 100 ulaşım aracı*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları.
- Kültür İstanbul. (2014). İlk Türk trolleybüsü Tosun, Edirnekapi-Taksim hattında hatıraları canlandırıyor. Erişim 01 Ocak 2025, <https://kultur.istanbul/arsiv/www.kultur.istanbul/tr/ilk-turk-trolleybusu-tosun-edirnekapi-taksim-hattinda-hatiralari-canlandiriyor-haber-839.html>
- Orhon, O. (2022). *İstanbul İETT otobüsleri*. İkinci Adam Yayınları.
- Otometre. (t.y.). İlk elektrikli yerli otobüs; Tosun. Erişim 12 Aralık 2024, <https://www.otometre.com/2014/01/ilk-elektrikli-yerli-otobus-tosun.html>
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Pektaş, İ. (2021). *Yerli ve milli üretime adanmış ömürler* (1. Baskı). Arus Yayınları.
- T.C. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı. (2025, Ağustos 25). 2025-E. 227232 sayılı yazı [Resmî yazışma]. İETT Arşivi.
- T.C. İstanbul Valiliği. (2019). İstanbul'da nostalji: Trolleybüs Tosun. Erişim 09 Şubat 2025, <http://istanbul.gov.tr/istanbulda-nostalji-trolleybus-tosun>
- Topal, O. (2019). Türkiye toplu ulaşım sisteminde elektrikli otobüsler. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 15, 155-167. <https://doi.org/10.31590/ejosat.512606>
- Tönbekici, M. (2022). Osmanbey garbı ve şarkı ayıran hat. Şişli Belediyesi.
- Transphoto. (2025a). Beşiktaş. Erişim 25 Temmuz 2025, <https://transphoto.org/photo/320940/>
- Transphoto. (2025b). Galata Köprüsü. Erişim 11 Mart 2025, <https://transphoto.org/photo/320939/?vid=135662&lang=en>
- ttransport.ru. (2025). İstanbullulara 16 yıl süreyle hizmet veren ve İETT işçilerinin eseri olan Tosun. Erişim 27 Aralık 2024, <https://ttransport.ru/photo/232872.html>

**The Conceptual Visibility
of Contemporary Public
Administration Themes in
the 2024 Activity Reports
of Metropolitan
Municipalities**

Article Submission Date: 30.07.2025

Accepted: 15.08.2025

Gamze TOY^a

Abstract

This study aims to examine how contemporary public administration themes are represented at the conceptual level in the 2024 activity reports of fourteen metropolitan municipalities in Turkey. Six main themes were identified in the research: knowledge management, institutional learning, training activities, strategic management, financial management and governance; the frequency of occurrence of key concepts related to these themes in the report texts was determined manually through qualitative content analysis. The findings reveal that strategic and financial management concepts are prominent in the activity reports, whereas governance-oriented concepts such as information management, transparency and accountability are represented to a very limited extent. The research results indicate that activity reports should be considered not only as administrative reporting tools, but also as important documents reflecting the institutional capacity, strategic orientation and governance understanding of municipalities.

Keywords: *Activity Reports, Information Management, Corporate Learning, Strategic Management, Financial Management.*

---

^a Dr., Independent Researcher, Political Science and Public Administration, e-mail: gamzetoy0@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8023-2463>

Büyükşehir Belediyelerinin 2024 Faaliyet Raporlarında Çağdaş Kamu Yönetimi Temalarının Kavramsal Görünürlüğü

Özet

Bu çalışma, Türkiye’deki on dört büyükşehir belediyesinin 2024 yılı faaliyet raporlarında çağdaş kamu yönetimi temalarının kavramsal düzeyde nasıl temsil edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada bilgi yönetimi, kurumsal öğrenme, eğitim faaliyetleri, stratejik yönetim, mali yönetim ve yönetim olmak üzere altı ana tema belirlenmiş; bu temalara ilişkin anahtar kavramların rapor metinlerindeki geçiş sıklıkları nitel içerik analizi yoluyla manuel olarak tespit edilmiştir. Bulgular, stratejik ve mali yönetim kavramlarının faaliyet raporlarında belirgin şekilde öne çıktığını; buna karşılık bilgi yönetimi, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi yönetim odaklı kavramların oldukça sınırlı düzeyde temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları, faaliyet raporlarının yalnızca idari raporlama araçları değil, aynı zamanda belediyelerin kurumsal kapasite, stratejik yönelim ve yönetim anlayışlarını yansıtan önemli belgeler olarak ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Faaliyet Raporları, Bilgi Yönetimi, Kurumsal Öğrenme, Stratejik Yönetim, Mali Yönetim.*

Giriş

21. yüzyılda kamu yönetimi; verimlilik, katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi ilkeleri merkezine alan kapsamlı bir dönüşüm sürecinden geçmektedir (Şamdan, 2023). Bu dönüşüm, özellikle yerel yönetimlerin etkinlik, şeffaflık ve hesap verebilirlik temelli yeni bir yönetim anlayışına uyum sağlamasını zorunlu kılmaktadır (Kalkan ve Alparslan, 2009). Yerel yönetimler bu süreçte yalnızca hizmet sunan yapılar olmaktan çıkarak, bilgi yöneten, kurumsal öğrenmeyi önceleyen ve stratejik kararlar alan kurumlar hâline gelmektedir (Özdemir, 2022). Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, bilgi yönetimi, kurumsal öğrenme, stratejik planlama, mali yönetim ve yönetim gibi temalar çağdaş kamu yönetiminin vazgeçilmez yapı taşları arasında yer almaktadır.

Bu dönüşümün önemli yansımalarından biri, kamu kurumlarının faaliyet raporlarında da gözlemlenmektedir. Faaliyet raporları, kurumların geçmiş yıl içinde gerçekleştirdikleri faaliyetleri, stratejik hedeflerini ve mali durumlarını kamuoyu ile paylaştıkları temel raporlama araçlarından biridir. Stratejik plan ve performans programlarına dayanmakla birlikte, performans göstergelerine ne ölçüde yer verildiği kurumdan kuruma değişiklik göstermektedir. Bu nedenle faaliyet raporları yalnızca idari bilgilendirme amacı taşımamakta, aynı zamanda kurumsal kapasite ve yönetim anlayışının dışa yansıtıldığı belgeler olarak değerlendirilmektedir (Ezin, 2022).

Özellikle belediyelerde hazırlanan faaliyet raporları hem içerikleri hem de hukuki sonuçları açısından ayrı bir öneme sahiptir. Belediye faaliyet raporu; belediye başkanının temel sorumluluk belgesi olup, 5393 sayılı Belediye Kanunu (RG: 13.07.2005/25874), 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (RG: 23.07.2004/25531) ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (RG: 24.12.2003/25326) çerçevesinde hazırlanır (Can, 2009). Belediye Kanunu'nun 56. maddesi uyarınca, faaliyet raporu stratejik plan ve

performans programına göre yürütülen faaliyetleri, belirlenmiş performans ölçütlerine göre hedef ve gerçekleşme durumunu, meydana gelen sapmaların nedenlerini ve belediye borçlarının durumunu açıklayan kapsamlı bir belge niteliği taşır (5393 sayılı Kanun, md. 56; Can ve Gündüzöz, 2011). Ayrıca bu rapor, yalnızca kamuoyuna duyurulmakla kalmayıp ilgili Bakanlığa gönderilmekte ve belediye meclisinin bilgi edinme ve denetim yetkisinin kullanılmasına temel oluşturmaktadır. Belediye Kanunu'nun 26. maddesine göre, faaliyet raporunun mecliste değerlendirilmesi sonucunda yetersizlik kararı verilmesi durumunda belediye başkanının görevine son verilmesine kadar uzanan önemli hukuki sonuçlar doğabilmektedir. Bu nedenle faaliyet raporları yalnızca idari bir raporlama aracı değil, aynı zamanda hesap verebilirliğin, demokratik denetimin ve kurumsal sorumluluğun en kritik belgeleri arasında yer almaktadır (Can ve Gündüzöz, 2011).

Bu çalışmada, Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinden seçilen on dört büyükşehir belediyesinin 2024 yılı faaliyet raporları incelenmiş ve çağdaş kamu yönetimi ile ilişkilendirilebilecek altı tema belirlenmiştir: Bilgi yönetimi, kurumsal öğrenme, eğitim faaliyetleri, stratejik yönetim, mali yönetim ve yönetişim. Her bir tema altında yer alan anahtar kavramların metin içinde kaç kez geçtiği tespit edilmiş, bu frekanslar üzerinden belediyelerin yönetsel öncelikleri analiz edilmiştir. Bu yönüyle araştırma, belediyelerin kendilerini nasıl temsil ettiklerini anlamaya ve yerel düzeyde stratejik kapasite inşasına yönelik çıkarımlarda bulunmaya odaklanmaktadır.

1. Literatür Taraması

Kamu yönetimi alanında, yönetişim anlayışının gelişimiyle birlikte bilgi yönetimi, kurumsal öğrenme ve stratejik karar alma gibi kavramlar giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Özellikle yerel yönetimlerde bu unsurların kurumsallaşması, yalnızca hizmetlerin niceliğiyle sınırlı kalmamakta; bilgi yönetimi uygulamaları,

kurumsal hafıza oluşturma, personel gelişimi ve stratejik planlama süreçlerinin etkinliği gibi faktörlerle doğrudan ilişkilendirilmektedir (Goldsmith ve Yang, 2025; Uçar Kocaoğlu, 2013). Bu bileşenler, etkin hizmet sunumu ve sürdürülebilir kamu değeri üretimi açısından kritik görülmekte, çağdaş kamu yönetimi yaklaşımlarının temel yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Bilgi yönetimi, örgüt içinde bilginin sistematik biçimde toplanması, paylaşılması ve kullanılması süreci olarak tanımlanmakta; kamu kurumlarında stratejik karar alma süreçlerinin etkinliğini artıran bir yapı olarak değerlendirilmektedir (Davenport ve Prusak, 1998; Köseoğlu vd., 2010). Yerel yönetimler açısından bilgi yönetimi, belediyelerin sürdürülebilir hizmet üretimi ve toplumsal taleplere hızlı yanıt verebilme kapasitesi ile doğrudan ilişkilidir (Başköy ve Kızılboga Özasan, 2021). Ancak Türkiye’de yapılan araştırmalar, belediyelerin bilgi yönetimi stratejilerini çoğu zaman teknik düzeyde ele aldığını, kurumsal kültüre yerleştirme konusunda sınırlılıklar yaşadığını göstermektedir.

Kurumsal öğrenme, kamu örgütlerinin çevresel değişimlere uyum sağlayabilmesi, kendi deneyimlerinden ders çıkarabilmesi ve bu öğrenilenleri sistematik olarak organizasyon yapısına yansıtabilmesi anlamına gelmektedir. Argyris ve Schön’ün (1978) “çift döngülü öğrenme” modeli, kamu yönetiminde öğrenmenin yalnızca hata düzeltmeye değil, aynı zamanda davranışsal değişime ve stratejik yenilenmeye zemin hazırlaması gerektiğini savunmaktadır. Türkiye bağlamında ise kurumsal öğrenme çoğunlukla performans değerlendirme ya da iç denetim süreçlerine indirgenmiş bir şekilde raporlara yansımaktadır (Karasoy, 2014).

Eğitim faaliyetleri, kamu kurumlarında hem bireysel yetkinliklerin artırılması hem de kurumsal bilgi yönetimi kapasitesinin desteklenmesi açısından kritik rol oynamaktadır. Hizmet içi eğitimlerin planlı, sürekli ve ihtiyaca dayalı şekilde yürütülmesi; kurumsal kapasitenin sürdürülebilirliği açısından stratejik önem

taşımaktadır (Can, 2011). Ancak uygulamada bu faaliyetler genellikle sembolik ya da prosedürel düzeyde kalmaktadır (Peker, 2010).

Stratejik yönetim kavramı, kamu kurumlarında uzun vadeli hedeflerin belirlenmesi ve bu hedeflerin izlenmesine dayalı sistematik karar alma süreçlerini ifade etmektedir (Bryson, 2018). Belediyelerde stratejik plan ve performans programlarının uygulanması zorunlu olmakla birlikte, bu belgelerin uygulamaya yansıma düzeyi farklılık gösterebilmektedir (Ezin, 2022).

Mali yönetim, yerel yönetimlerin bütçe disiplini, borçlanma ve kaynak kullanımı süreçlerini kapsamaktadır. Faaliyet raporlarında bütçe, harcama ve borç kavramlarının görünürlüğü, mali şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri açısından değerlendirme yapılmasını sağlar (Bilge ve Küçükaycan, 2014; Can ve Gündüzöz, 2011).

Yönetişim, katılım, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleriyle kamu yönetiminin demokratikleşmesini amaçlar (Yazıcı, 2018). Yerel düzeyde katılımcı planlama ve vatandaşla etkileşim mekanizmaları, bu ilkenin önemli bileşenleridir (Argüden Yönetişim Akademisi, 2024). Ancak Türkiye’de yönetim kavramları sıklıkla “katılım” üzerinden temsil edilmekte, “şeffaflık” ve “hesap verebilirlik” gibi diğer boyutlar sınırlı düzeyde raporlanmaktadır. Bu kavramların faaliyet raporlarında ne ölçüde yer bulduğu hem kurumların yönetsel olgunluğuna hem de çağdaş kamu yönetimi ilkelerine bağlılık düzeyine ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır.

2. Yöntem

Bu araştırma, büyükşehir belediyelerinin 2024 yılı faaliyet raporlarında çağdaş kamu yönetimi temalarının kavramsal düzeyde ne ölçüde temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlayan nitel bir çalışmadır. Bu bağlamda frekans temelli nitel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Belirlenen kavramların metin içinde kaç kez geçtiği manuel olarak tespit edilmiş ve bu sayısal yoğunluklar üzerinden

tematik çıkarımlar yapılmıştır. Araştırmanın veri kaynağını, belediyelerin resmi internet sitelerinde yayımlanmış olan 2024 yılına ait faaliyet raporları oluşturmaktadır.

Örnekleme, Türkiye'nin değişik coğrafi bölgelerine ve siyasi yapısına dair çeşitliliği göz önünde bulundurarak on dört büyükşehir belediyesinden oluşmaktadır: Bursa, Tekirdağ, Konya, Eskişehir, Muğla, Aydın, Mersin, Antalya, Ordu, Samsun, Erzurum, Malatya, Gaziantep ve Şanlıurfa. Bu seçim, amaçlı örnekleme tekniğine dayanmaktadır. Amaçlı örnekleme, araştırmacının bilgi zenginliği ve bağlamsal uygunluk açısından belirli ölçütlere göre örnek seçtiği, olasılığa dayalı olmayan bir örnekleme yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada örnekleme seçiminde rastlantısallıktan ziyade coğrafi çeşitlilik (Türkiye'nin farklı bölgelerini kapsayan iller), erişilebilirlik (faaliyet raporlarının kamuya açık olması) ve kısmen de siyasal çeşitlilik (farklı siyasi partilere mensup belediyelerden örnek alınması) gibi kriterler esas alınmıştır. Bu seçim, yerel yönetimlerin çağdaş kamu yönetimi temalarına yönelik kurumsal yaklaşımlarını karşılaştırmalı olarak analiz edebilmek için bağlamsal olarak anlamlı ve amaca uygun bir örnekleme oluşturmaya yöneliktir.

2.1 Analiz Süreci

Analiz sürecinde altı ana tema belirlenmiş ve her tema kapsamında bir veya daha fazla anahtar kavram seçilerek faaliyet raporları bu kavramlar doğrultusunda incelenmiştir. Temalar şunlardır: Bilgi Yönetimi, Kurumsal Öğrenme, Eğitim Faaliyetleri, Stratejik Yönetim, Mali Yönetim ve Yönetişim. Her temada belirlenen anahtar kelimelerin raporda kaç kez geçtiği manuel olarak kaydedilmiş ve bu frekanslar tablolar aracılığıyla raporlanmıştır.

Alt Tema: Eğitim Faaliyetleri ve Anahtar Kelime Seçimi

Belediyelerde düzenlenen eğitim faaliyetleri genellikle “hizmet içi eğitim” ve “seminer” başlıkları altında yürütülmektedir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda hizmet içi eğitim, kamu personelinin

mesleki yeterliliğini artırmak amacıyla zorunlu bir uygulama olarak tanımlanmıştır (Resmî Gazete, 1965). Seminerler ise benzer hedeflere yönelik olmakla birlikte daha çok farkındalık, bilgilendirme ve kurumsal öğrenme amaçlı etkinliklerdir (Parlak ve Sobacı, 2012). Uygulamada bu iki faaliyet türü yoğunlukla birbirini tamamlayıcı nitelikte gerçekleştirilmekte ve yerel yönetimlerin kurumsal gelişim stratejilerinde birlikte değerlendirilmektedir (Peker, 2010). Bu çalışmada da eğitim faaliyetleri kapsamında “hizmet içi eğitim” ve “seminer” anahtar kelimeleri ayrı ayrı taranmış, ancak kavramsal yakınlıkları nedeniyle frekansları birleştirilerek tablolar içinde tek bir değer olarak sunulmuştur.

2.2 Sınırlılıklar

Bu çalışmada yalnızca kavramların sayısal görünürlüğü dikkate alınmıştır. Kavramların geçtiği metinsel bağlamlar sistematik olarak analiz edilmemiş, yani içerik düzeyinde anlam çözümlemesi yapılmamıştır. Bu yönüyle araştırma, tematik görünürlük ve temsil yoğunlukları üzerinden değerlendirme yapmakta; bağlam analizine değil, kavramsal frekanslara odaklanmaktadır. Çalışmanın sınırlılığı, yalnızca faaliyet raporlarının incelenmiş olması ve bu belgelerin kimi zaman sembolik, anlatısal ya da vitrinsel ifadeler içerebilme potansiyelidir. Ancak bu durum, belediyelerin kendilerini nasıl temsil ettiklerini incelemek açısından önemli bir gösterge sunmaktadır.

**Tablo 1: Marmara Bölgesinde İki Büyükşehir Belediyesinin
2024 Faaliyet Raporlarında Tema Bazlı Anahtar Kelime
Frekansları^b**

Tema	Anahtar Kelime	Bursa	Tekirdağ
Bilgi Yönetimi	Bilgi Yönetimi	1	0
	Bilgi Paylaşımı	2	1
Kurumsal Öğrenme	Öğrenme	10	2
	Değerlendirme	95	18
Eğitim Faaliyetleri	Hizmet İçi Eğitim / Seminer	33	4
	Stratejik Plan	55	31
Stratejik Yönetim	Performans Programı	14	11
	Bütçe	120	114
Mali Yönetim	Borç	132	27
	Harcama	24	43
Yönetişim	Katılım	195	68
	Şeffaflık	3	2
	Hesap Verebilirlik	1	2

Tablo 1, Marmara Bölgesi'ndeki iki büyükşehir belediyesinin (Bursa ve Tekirdağ) 2024 yılı faaliyet raporlarında seçilen temalar doğrultusunda anahtar kelimelerin geçiş frekanslarını göstermektedir. Bilgi yönetimi teması kapsamında her iki belediyede de “bilgi yönetimi” ve “bilgi paylaşımı” kavramlarının görünürlüğü oldukça sınırlı kalmış, Bursa’da toplam 3, Tekirdağ’da ise yalnızca 1 kez yer aldığı görülmüştür. Bu durum, bilgi yönetiminin faaliyet raporlarında kurumsal öncelik olarak öne çıkmadığını düşündürmektedir.

^b Bu çalışmada yer alan tüm tablolar, yazar tarafından ilgili büyükşehir belediyelerinin 2024 yılı faaliyet raporları incelenerek hazırlanmıştır.

Kurumsal öğrenme temasında “değerlendirme” kavramı her iki belediyede de görece yüksek frekansta kullanılmış; Bursa’da 95, Tekirdağ’da ise 18 kez yer almıştır. Buna karşılık “öğrenme” ifadesi Bursa’da 10, Tekirdağ’da 2 kez geçerek sınırlı bir görünürlük sergilemiştir. Bu bulgu, kurumsal öğrenmenin daha çok performans değerlendirme perspektifiyle ele alındığını düşündürmektedir.

Eğitim faaliyetleri açısından “hizmet içi eğitim” ve “seminer” kavramları birlikte değerlendirilmiş ve Bursa’da toplam 33, Tekirdağ’da 4 kez geçtiği tespit edilmiştir. Bu fark, Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin personel gelişimine ilişkin faaliyetlere daha fazla vurgu yaptığını göstermektedir. Stratejik yönetim temasında her iki belediyede de “stratejik plan” ve “performans programı” kavramları görece yüksek frekansta kullanılmış; Bursa’da toplam 69, Tekirdağ’da 42 kez yer almıştır. Bu durum, stratejik yönetimin faaliyet raporlarının önemli bir bölümünü oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Mali yönetim teması, her iki belediyede de yüksek frekanslarla temsil edilmiştir. “Bütçe”, “borç” ve “harcama” kavramları Bursa’da toplam 276, Tekirdağ’da 184 kez geçmiştir. Özellikle bütçe ve borç konularındaki yoğunluk, mali yönetim bileşenlerinin raporlarda geniş bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Yönetişim teması kapsamında “katılım” kavramı Bursa’da 195 kez ile dikkat çekerken, Tekirdağ’da 68 kez yer almıştır. Buna karşın “şeffaflık” ve “hesap verebilirlik” kavramları her iki belediyede de sınırlı bir görünürlük göstermiştir. Bu durum, katılıma daha fazla vurgu yapılmasına rağmen diğer yönetim unsurlarının ikincil düzeyde ele alındığını düşündürmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Bursa ve Tekirdağ Büyükşehir Belediyeleri’nin faaliyet raporları, stratejik yönetim ve mali yönetim temalarının görece güçlü bir şekilde temsil edildiğini; buna karşılık bilgi yönetimi gibi temaların sınırlı bir kavramsal görünürlüğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kavramların frekansı, belediyelerin

kurumsal önceliklerine dair genel bir çerçeve sunsa da metinsel bağlamlarının ayrıntılı bir içerik analiziyle desteklenmesi gerekmektedir.

Tablo 2: İç Anadolu Bölgesinde İki Büyükşehir Belediyesinin 2024 Faaliyet Raporlarında Tema Bazlı Anahtar Kelime Frekansları

Tema	Anahtar Kelime	Konya	Eskişehir
Bilgi Yönetimi	Bilgi Yönetimi	0	0
	Bilgi Paylaşımı	0	0
Kurumsal Öğrenme	Öğrenme	44	6
	Değerlendirme	309	42
Eğitim Faaliyetleri	Hizmet İçi Eğitim / Seminer	54	46
	Stratejik Plan	16	38
Stratejik Yönetim	Performans Programı	2	7
	Bütçe	65	121
Mali Yönetim	Borç	13	356
	Harcama	19	44
Yönetişim	Katılım	262	121
	Şeffaflık	3	0
	Hesap Verebilirlik	0	0

Tablo 2, İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan iki büyükşehir belediyesinin (Konya ve Eskişehir) 2024 yılı faaliyet raporlarında belirlenen temalar doğrultusunda anahtar kelimelerin geçiş frekanslarını göstermektedir. Bilgi yönetimi teması kapsamında “bilgi yönetimi” ve “bilgi paylaşımı” kavramlarına her iki belediyede de hiç yer verilmemiştir. Bu durum, bilgi yönetiminin faaliyet raporlarında kurumsal bir öncelik olarak ele alınmadığını göstermektedir.

Kurumsal öğrenme temasında her iki belediyede de “değerlendirme” kavramının oldukça yüksek frekanslarla öne çıktığı görülmektedir: Konya’da 309, Eskişehir’de 42 kez kullanılmıştır. Buna karşın “öğrenme” kavramının görünürlüğü her iki belediyede sınırlı kalmıştır. Bu bulgu, kurumsal öğrenmenin daha çok performans takibi ve geribildirim süreçleri çerçevesinde ele alındığını düşündürmektedir.

Eğitim faaliyetleri temasında “hizmet içi eğitim” ve “seminer” kavramları hem Konya’da (54 kez) hem Eskişehir’de (46 kez) yüksek görünürlük sergilemiştir. Bu durum, personel gelişimine her iki belediyede de önemli bir vurgu yapıldığını göstermektedir. Stratejik yönetim temasında “stratejik plan” ve “performans programı” kavramlarının görünürlüğü Konya’da sınırlı kalırken (toplam 18 kez), Eskişehir’de ise 45 kez kullanılarak görece daha belirgin bir vurguya sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, stratejik planlamaya Eskişehir’in daha fazla önem atfettiğini düşündürmektedir.

Mali yönetim temasında Eskişehir belirgin biçimde öne çıkmaktadır. Özellikle “borç” kavramı Eskişehir’de 356 kez geçerken Konya’da yalnızca 13 kez kullanılmıştır. Toplam frekanslarda Konya 97, Eskişehir ise 521 kez bu temaya yer vermiştir. Bu fark, Eskişehir’in mali raporlama alanına daha fazla önem verdiğine işaret etmektedir.

Yönetişim teması içinde “katılım” kavramı her iki belediyede de yüksek görünürlük kazanmıştır: Konya’da 262, Eskişehir’de 121 kez kullanılmıştır. Buna karşın “şeffaflık” ve “hesap verebilirlik” kavramları Konya’da çok sınırlı (3 ve 0), Eskişehir’de ise hiç yer almamıştır. Bu durum, yönetim anlayışının daha çok katılım odaklı ele alındığını, diğer unsurların ise ikincil düzeyde kaldığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, İç Anadolu Bölgesi’nden incelenen iki büyükşehir belediyesinin faaliyet raporlarında kurumsal öğrenme, eğitim faaliyetleri ve mali yönetim temalarının

güçlü bir görünürlüğe sahip olduğu, buna karşılık bilgi yönetimi ile yönetişimin şeffaflık ve hesap verebilirlik boyutlarının sınırlı düzeyde temsil edildiği görülmektedir. Bu bulgular, belediyelerin kurumsal öncelikleri ve raporlama tercihleri konusunda anlamlı farklılıklar taşıdığını ortaya koymakta; kavramların geçtiği içerik bağlamlarının daha ayrıntılı analiz edilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Tablo 3: Ege Bölgesinde İki Büyükşehir Belediyesinin 2024 Faaliyet Raporlarında Tema Bazlı Anahtar Kelime Frekansları

Tema	Anahtar Kelime	Muğla	Aydın
Bilgi Yönetimi	Bilgi Yönetimi	0	0
	Bilgi Paylaşımı	0	0
Kurumsal Öğrenme	Öğrenme	2	4
	Değerlendirme	197	114
Eğitim Faaliyetleri	Hizmet İçi Eğitim / Seminer	28	0
	Stratejik Plan	48	0
Stratejik Yönetim	Performans Programı	8	6
	Bütçe	95	60
Mali Yönetim	Borç	72	8
	Harcama	28	11
Yönetişim	Katılım	109	24
	Şeffaflık	2	3
	Hesap Verebilirlik	4	0

Tablo 3, Ege Bölgesi’ndeki iki büyükşehir belediyesinin (Muğla ve Aydın) 2024 yılı faaliyet raporlarında seçili temalara ait anahtar kelimelerin geçiş sıklıklarını göstermektedir. Bilgi yönetimi teması her iki belediyede de son derece sınırlı bir görünürlük sergilemiş ve “bilgi yönetimi” ile “bilgi paylaşımı” kavramları raporlarda hiç

kullanılmamıştır. Bu durum, bilgi yönetimi yaklaşımlarının faaliyet raporlarına kavramsal düzeyde yansıtılmadığını göstermektedir.

Kurumsal öğrenme temasında “değerlendirme” kavramı hem Muğla’da (197 kez) hem Aydın’da (114 kez) dikkat çekecek ölçüde yüksek frekanslarla öne çıkarken, “öğrenme” kavramı her iki belediyede oldukça sınırlı yer almıştır. Bu bulgu, değerlendirmenin raporlarda sıkça vurgulandığını ancak bunun sistematik bir öğrenme söylemine dönüşmediğini düşündürmektedir.

Eğitim faaliyetleri kapsamında “hizmet içi eğitim/seminer” kavramı Muğla’da 28 kez kullanılırken, Aydın raporunda hiç yer almamıştır. Bu fark, belediyelerin personel gelişimi konusundaki raporlama yaklaşımlarındaki farklılığı göstermektedir. Stratejik yönetim teması Muğla’da daha belirgin bir görünürlük taşımakta, özellikle “stratejik plan” kavramı 48 kez geçmektedir. Aydın’da ise bu tema çok sınırlı düzeyde temsil edilmekte, stratejik plan kavramının hiç yer almadığı, yalnızca performans programı kavramının sınırlı bir frekansta (6 kez) geçtiği görülmektedir.

Mali yönetim teması her iki belediyede de görece güçlü biçimde temsil edilmiştir. Muğla’da “bütçe” (95) ve “borç” (72) kavramları yüksek frekansta yer alırken, Aydın’da “bütçe” kavramının görünürlüğü daha sınırlı kalmış ve özellikle “borç” ifadesinin kullanımı oldukça düşük seviyede (8) kalmıştır. Bu durum, Muğla’nın mali konuları daha ayrıntılı biçimde raporladığını; Aydın’da ise borç yönetimi ve bütçe konularının rapor dilinde daha kısıtlı yer bulduğunu düşündürmektedir.

Yönetişim teması açısından “katılım” kavramı Muğla’da (109 kez) belirgin şekilde öne çıkmakta, Aydın’da ise bu kavramın raporda sınırlı kaldığı görülmektedir. Diğer yönetim kavramları olan “şeffaflık” ve “hesap verebilirlik” her iki belediyede de düşük düzeyde temsil edilmiştir.

Genel olarak, bu bulgular Ege Bölgesi’nden incelenen iki büyükşehir belediyesinin faaliyet raporlarının daha çok mali

yönetim, değerlendirme ve katılım kavramları etrafında şekillendiğini; bilgi yönetimi gibi temaların ise kavramsal düzeyde geride kaldığını göstermektedir.

Tablo 4: Akdeniz Bölgesinde İki Büyükşehir Belediyesinin 2024 Faaliyet Raporlarında Tema Bazlı Anahtar Kelime Frekansları

Tema	Anahtar Kelime	Mersin	Antalya
Bilgi Yönetimi	Bilgi Yönetimi	0	0
	Bilgi Paylaşımı	0	6
Kurumsal Öğrenme	Öğrenme	0	20
	Değerlendirme	25	90
Eğitim Faaliyetleri	Hizmet İçi Eğitim / Seminer	8	34
	Stratejik Plan	11	91
Stratejik Yönetim	Performans Programı	3	29
	Bütçe	98	235
Mali Yönetim	Borç	41	145
	Harcama	14	165
Yönetişim	Katılım	37	243
	Şeffaflık	0	1
	Hesap Verebilirlik	2	4

Tablo 4, Akdeniz Bölgesi'ndeki iki büyükşehir belediyesinin (Mersin ve Antalya) 2024 yılı faaliyet raporlarında seçili temalar doğrultusunda anahtar kelimelerin geçiş frekanslarını göstermektedir. Bilgi yönetimi temasında her iki belediyede de kavramsal görünürlük sınırlıdır; Mersin'de bu kavramlar hiç yer almazken, Antalya'da yalnızca “bilgi paylaşımı” ifadesi 6 kez geçmektedir. Bu durum, bilgi yönetimi uygulamalarının rapor dilinde henüz sistematik bir şekilde temsil edilmediğini göstermektedir.

Kurumsal öğrenme açısından her iki belediyede “değerlendirme” kavramı öne çıkmaktadır. Mersin’de “öğrenme” ifadesi hiç kullanılmazken, Antalya’da ise belirgin biçimde (20 kez) yer almış ve bu durum kurumsal öğrenme süreçlerine daha fazla vurgu yapıldığını düşündürmektedir. Eğitim faaliyetlerinde Antalya, Mersin’e kıyasla daha belirgin bir görünürlük sergilemektedir. “Hizmet içi eğitim/seminer” kavramı Antalya’da 34 kez, Mersin’de ise 8 kez yer almıştır. Bu fark, personel gelişimi ve eğitim etkinliklerinin Antalya raporunda daha geniş bir yer bulduğunu göstermektedir.

Stratejik yönetim teması Antalya’da oldukça yüksek düzeyde temsil edilmiştir. “Stratejik plan” ve “performans programı” kavramlarının toplam 120 kez geçmesi, planlama ve performans izleme konularının kurumun raporlama dilinde güçlü bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Mersin’de ise bu kavramlar daha sınırlı sayıda yer almıştır. Mali yönetim boyutunda Antalya dikkat çekici bir yoğunluk sergilemektedir. Özellikle “bütçe” ve “harcama” kavramlarının frekansı Mersin’e kıyasla oldukça yüksektir (Antalya’da bütçe: 235, harcama: 165). Bu durum, mali konuların Antalya faaliyet raporunda daha detaylı işlendiğine işaret etmektedir.

Yönetişim temasında Antalya’nın özellikle katılım kavramına yoğun bir vurgu yaptığı görülmektedir (“katılım” 243 kez). Mersin’de ise “katılım” kavramı çok daha sınırlı düzeyde kullanılmış (37 kez), “şeffaflık” ifadesine hiç yer verilmemiş ve “hesap verebilirlik” kavramı da her iki belediyede oldukça düşük frekansta kalmıştır. Bu bulgular, yönetim yaklaşımlarının kurumlar arasında belirgin şekilde farklılaştığını göstermektedir.

Genel olarak bakıldığında, Antalya Büyükşehir Belediyesi’nin faaliyet raporu hem stratejik hem mali yönetim temalarında ve katılıma vurgu yapan yönetim anlayışında daha yüksek bir görünürlük sunarken, Mersin raporunda bu kavramlar daha sınırlı bir şekilde temsil edilmiştir. Bu farklılıklar, belediyelerin kurumsal

öncelikleri ve raporlama pratikleri konusunda belirgin ayrışmalar olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5: Karadeniz Bölgesinde İki Büyükşehir Belediyesinin 2024 Faaliyet Raporlarında Tema Bazlı Anahtar Kelime Frekansları

Tema	Anahtar Kelime	Ordu	Samsun
Bilgi Yönetimi	Bilgi Yönetimi	0	0
	Bilgi Paylaşımı	2	4
Kurumsal Öğrenme	Öğrenme	13	7
	Değerlendirme	514	206
Eğitim Faaliyetleri	Hizmet İçi Eğitim / Seminer	65	26
	Stratejik Plan	152	47
Stratejik Yönetim	Performans Programı	11	16
	Bütçe	211	254
Mali Yönetim	Borç	42	41
	Harcama	47	148
Yönetişim	Katılım	340	106
	Şeffaflık	8	6
	Hesap Verebilirlik	1	0

Tablo 5, Karadeniz Bölgesi’nde yer alan iki büyükşehir belediyesinin (Ordu ve Samsun) 2024 yılı faaliyet raporlarında belirlenen temalar doğrultusunda anahtar kelimelerin geçiş frekanslarını göstermektedir. Bilgi yönetimi teması kapsamında her iki belediyede de sınırlı bir görünürlük olduğu, özellikle “bilgi paylaşımı” kavramının Samsun’da (4) Ordu’ya (2) kıyasla biraz daha fazla geçtiği görülmektedir.

Kurumsal öğrenme teması her iki belediyede güçlü biçimde temsil edilmiştir. Özellikle “değerlendirme” kavramı Ordu’da (514) çok yüksek bir frekansa sahiptir; bu durum faaliyetlerin izleme ve

performans takibine büyük önem verildiğini göstermektedir. “Öğrenme” kavramı Samsun’da (7) daha düşük düzeyde kullanılmıştır. Eğitim faaliyetleri açısından Ordu’da “hizmet içi eğitim” ve “seminer” kavramları toplamda 65 kez yer alırken, Samsun’da (26) daha sınırlı bir görünürlüğe sahiptir.

Stratejik yönetim teması her iki belediyede belirgin biçimde temsil edilmiştir. Ordu’da “stratejik plan” ifadesi (152) öne çıkarken, Samsun’da (47) daha sınırlı kalmıştır. Mali yönetim temasında her iki belediyede de yüksek frekanslar görülmektedir. Samsun’da “bütçe” kavramı (254) Ordu’ya (211) kıyasla daha sık kullanılmıştır.

Yönetişim teması açısından Ordu’da özellikle “katılım” kavramı (340) oldukça yüksek düzeyde geçmiştir. Bu durum, Ordu Büyükşehir Belediyesi’nin faaliyet raporunda katılımcı yönetim yaklaşımını daha yoğun biçimde vurguladığını göstermektedir. Samsun’da yönetim kavramlarının (ör. “katılım” 106) daha sınırlı yer aldığı dikkat çekmektedir.

Genel olarak, bu bulgular Karadeniz Bölgesi’ndeki iki büyükşehir belediyesinin faaliyet raporlarında özellikle mali yönetim, stratejik yönetim ve katılım kavramlarına yüksek düzeyde vurgu yapıldığını; buna karşılık bilgi yönetimi ve kurumsal öğrenmenin bazı unsurlarının daha sınırlı biçimde temsil edildiğini göstermektedir.

**Tablo 6: Doğu Anadolu Bölgesinde İki Büyükşehir
Belediyesinin 2024 Faaliyet Raporlarında Tema Bazlı Anahtar
Kelime Frekansları**

Tema	Anahtar Kelime	Erzurum	Malatya
Bilgi Yönetimi	Bilgi Yönetimi	0	0
	Bilgi Paylaşımı	0	0
Kurumsal Öğrenme	Öğrenme	3	4
	Değerlendirme	61	13
Eğitim Faaliyetleri	Hizmet İçi Eğitim / Seminer	29	22

Stratejik Yönetim	Stratejik Plan	31	21
	Performans Programı	10	5
Mali Yönetim	Bütçe	70	85
	Borç	7	19
	Harcama	97	22
Yönetişim	Katılım	41	66
	Şeffaflık	0	1
	Hesap Verebilirlik	2	0

Tablo 6, Doğu Anadolu Bölgesi’nde yer alan iki büyükşehir belediyesinin (Erzurum ve Malatya) 2024 yılı faaliyet raporlarında belirlenen temalar doğrultusunda anahtar kelimelerin geçiş frekanslarını göstermektedir. Bilgi yönetimi temasında her iki belediyede de “bilgi yönetimi” ve “bilgi paylaşımı” ifadeleri hiç yer almamış, bu kavramların raporlarda sistematik biçimde kullanılmadığı görülmüştür.

Kurumsal öğrenme temasında ise her iki belediyede “değerlendirme” kavramı görece daha görünürdür (Erzurum’da 61, Malatya’da 13 kez), “öğrenme” ifadesinin frekansı düşük kalmıştır. Bu durum, performans ölçümü ve geri bildirim süreçlerinin belirli bir düzeyde rapor diline yansıdığını, ancak öğrenme perspektifinin sınırlı kaldığını göstermektedir.

Eğitim faaliyetleri açısından, “hizmet içi eğitim” ve “seminer” kavramları Erzurum’da 29, Malatya’da 22 kez geçerek iki belediyede de personele yönelik eğitim etkinliklerine vurgu yapıldığını ortaya koymaktadır. Stratejik yönetim teması, özellikle “stratejik plan” kavramının Erzurum’da (31) Malatya’ya göre daha sık kullanılmasıyla öne çıkmaktadır.

Mali yönetim temasında “bütçe” ifadesi her iki belediyede de yüksek frekanslıdır (Erzurum’da 70, Malatya’da 85 kez), ayrıca “harcama” kavramının da kayda değer bir görünürlüğü vardır. Bu bulgu, mali

konuların faaliyet raporlarının önemli bir bölümünü oluşturduğunu göstermektedir. Yönetişim teması kapsamında “katılım” kavramı Malatya’da Erzurum’a göre daha yüksek düzeyde temsil edilmiş (Erzurum 41, Malatya 66 kez), ancak “şeffaflık” ve “hesap verebilirlik” kavramları her iki raporda da oldukça sınırlı kalmıştır.

Genel olarak, bu bulgular Doğu Anadolu Bölgesi’nden incelenen iki büyükşehir belediyesinin faaliyet raporlarında stratejik ve mali yönetim temalarının ön plana çıktığını, bilgi yönetiminin sınırlı bir görünürlüğe sahip olduğu ve yönetişimin bazı boyutlarının ise oldukça sınırlı düzeyde ele alındığı görülmektedir.

Tablo 7: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde İki Büyükşehir Belediyesinin 2024 Faaliyet Raporlarında Tema Bazlı Anahtar Kelime Frekansları

Tema	Anahtar Kelime	Gaziantep	Şanlıurfa
Bilgi Yönetimi	Bilgi Yönetimi	0	0
	Bilgi Paylaşımı	0	0
Kurumsal Öğrenme	Öğrenme	2	0
	Değerlendirme	2	5
Eğitim Faaliyetleri	Hizmet İçi Eğitim / Seminer	0	0
	Stratejik Plan	0	0
Stratejik Yönetim	Performans Programı	1	0
	Bütçe	52	3
Mali Yönetim	Borç	2	0
	Harcama	6	0
Yönetişim	Katılım	31	5
	Şeffaflık	0	2
	Hesap Verebilirlik	0	0

Tablo 7, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan iki büyükşehir belediyesinin (Gaziantep ve Şanlıurfa) 2024 yılı faaliyet raporlarında belirlenen temalar doğrultusunda anahtar kelimelerin geçiş frekanslarını göstermektedir. Bilgi yönetimi teması kapsamında her iki belediyede de “bilgi yönetimi” ve “bilgi paylaşımı” kavramlarının raporlarda yer almadığı görülmektedir.

Kurumsal öğrenme temasında her iki belediyede de “öğrenme” ve “değerlendirme” kavramlarının düşük frekansta kullanıldığı görülmektedir. Eğitim faaliyetleri kapsamında “hizmet içi eğitim” ve “seminer” ifadeleri her iki belediyenin raporlarında yer almamaktadır. Stratejik yönetim teması açısından “stratejik plan” kavramı her iki belediyede hiç yer almazken, “performans programı” sadece Gaziantep'te 1 kez kullanılmıştır.

Mali yönetim teması altında bütçe, borç ve harcama kavramları Gaziantep'te görece daha fazla yer bulurken, Şanlıurfa'da bu kavramların görünürlüğü oldukça sınırlıdır. Yönetişim teması kapsamında Gaziantep'te “katılım” kavramı belirgin şekilde öne çıkarken, “şeffaflık” ve “hesap verebilirlik” kavramlarının hiç kullanılmaması dikkat çekicidir. Şanlıurfa'da ise hem “katılım” hem “şeffaflık” kavramlarının çok sınırlı düzeyde yer aldığı görülmektedir.

Genel olarak, bu bulgular Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden incelenen iki büyükşehir belediyesinin faaliyet raporlarında bilgi yönetimi, eğitim ve stratejik yönetim temalarının neredeyse hiç yer almadığını; yönetim ve mali yönetim konularının ise sınırlı düzeyde ele alındığını ortaya koymaktadır.

3. Karşılaştırmalı Bulgular ve Değerlendirme

Marmara Bölgesi'ndeki Bursa ve Tekirdağ Büyükşehir Belediyeleri'nin 2024 faaliyet raporları incelendiğinde, stratejik yönetim ve mali yönetim temalarının belirgin şekilde öne çıktığı görülmektedir. Bursa, özellikle eğitim faaliyetleri ve yönetim

kapsamında “katılım” anahtar kelimesine verdiği yoğunlukla dikkat çekmektedir. Tekirdağ ise genel olarak anahtar kelime kullanımında Bursa’ya kıyasla daha düşük frekanslarda kalmakla birlikte, mali yönetim kavramlarında güçlü bir görünürlük sergilemiştir. Her iki belediyede de bilgi yönetimi teması sınırlı yer tutmakta olup, bu alandaki kavramların raporlarda öncelikli olmadığı anlaşılmaktadır.

İç Anadolu Bölgesi’nde Konya ve Eskişehir belediyeleri incelendiğinde, kurumsal öğrenme ve mali yönetim temalarının raporlarda baskın olduğu görülmektedir. Konya’da “değerlendirme” kavramı oldukça yüksek frekansta yer almakta, bu da performans takibine verilen önemi göstermektedir. Eskişehir’de ise özellikle mali yönetim kapsamında “borç” kavramının yüksek sıklığı dikkat çekmekte, bu belediyenin mali yükümlülük ve bütçe konularını kapsamlı biçimde raporladığını ortaya koymaktadır. Yönetişim alanında ise her iki belediyede katılım vurgusu güçlü olmakla beraber, şeffaflık ve hesap verebilirlik kavramları oldukça sınırlı kalmaktadır.

Ege Bölgesi’nde Muğla ve Aydın belediyeleri arasında yapılan değerlendirmede, Muğla’nın stratejik yönetim ve yönetişim konularında daha aktif olduğu, Aydın’ın ise bu alanlarda sınırlı bir görünürlük sergilediği görülmüştür. Her iki belediyede de bilgi yönetimi teması neredeyse hiç kullanılmamış, kurumsal öğrenmede ise “değerlendirme” kavramı baskındır. Eğitim faaliyetleri açısından Muğla’da hizmet içi eğitim ve seminerlere yönelik daha fazla vurgu yapılırken, Aydın’da bu tema zayıf kalmıştır. Mali yönetimde ise her iki belediye de güçlü bir temsil sergilemekle birlikte, Muğla daha dengeli bir dağılım gösterirken Aydın’da bazı mali kavramlar daha düşük frekansta yer almıştır.

Akdeniz Bölgesi’nde Antalya ve Mersin belediyeleri arasında belirgin farklar göze çarpmaktadır. Antalya’nın faaliyet raporlarında stratejik yönetim, mali yönetim ve yönetişim temaları oldukça yoğun yer alırken, Mersin’de bu temaların kullanımı daha sınırlı kalmıştır.

Özellikle Antalya’da “katılım” kavramının yüksek frekansı, belediyenin katılımcı yönetim anlayışını rapor diline etkin biçimde yansıttığını göstermektedir. Mersin’de ise bilgi yönetimi teması hemen hemen hiç yer almamış, bu da bilgi temelli yönetimin raporlarda öncelik kazanmadığını göstermektedir.

Karadeniz Bölgesi’nde Ordu ve Samsun belediyelerinin raporları karşılaştırıldığında, Ordu’nun özellikle “değerlendirme” ve “katılım” kavramlarında yüksek frekanslar sergilediği görülmektedir. Bu durum Ordu’nun performans izleme ve katılımcı yönetime önem verdiğini göstermektedir. Samsun ise mali yönetim alanında daha güçlü bir görünürlük sağlamış, özellikle “bütçe” kavramı sıkça kullanılmıştır. Ancak yönetim konularındaki anahtar kelime kullanımı Ordu’ya kıyasla daha sınırlıdır.

Doğu Anadolu Bölgesi’nde Erzurum ve Malatya belediyeleri raporlarında mali yönetim ve stratejik yönetim temaları ön plandadır. Bilgi yönetimi teması ise her iki belediyede de neredeyse hiç yer almamış, bu alandaki kavramsal eksiklik dikkat çekmiştir. Erzurum’da eğitim faaliyetleri ve stratejik planlama kavramları Malatya’ya göre daha fazla vurgulanırken, Malatya’nın katılım teması frekansı daha yüksek olmuştur. Her iki belediye raporunda şeffaflık ve hesap verebilirlik kavramları oldukça sınırlı kalmıştır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Gaziantep ve Şanlıurfa belediyelerinin faaliyet raporları incelendiğinde, bilgi yönetimi, eğitim faaliyetleri ve stratejik yönetim temalarının her iki belediyede de neredeyse hiç yer almadığı görülmektedir. Mali yönetim ve yönetim temaları ise sınırlı düzeyde temsil edilmiştir. Gaziantep’te katılım kavramına görece daha fazla vurgu yapılırken, her iki belediyede de şeffaflık ve hesap verebilirlik kavramları oldukça düşük frekanslarda kullanılmıştır. Bu durum, bölgedeki raporlamalarda çağdaş yönetim yaklaşımlarının daha geri planda kaldığına işaret etmektedir.

Genel değerlendirme olarak, Türkiye'nin farklı bölgelerinden seçilen on dört büyükşehir belediyesinin 2024 yılı faaliyet raporlarında stratejik yönetim ve mali yönetim temalarının ağırlıklı biçimde ele alındığı; buna karşın bilgi yönetimi gibi çağdaş yönetim alanlarının raporlarda sınırlı düzeyde temsil edildiği görülmektedir. Kurumsal öğrenme kapsamında “değerlendirme” kavramının yaygın olarak kullanılması, hizmet performansının izlenmesine verilen önemi yansıtmakta; ancak bu vurgunun sistematik bir öğrenme kültürüne dönüştüğü söylenememektedir. Yönetişim temasında katılım ön plana çıkarken, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi unsurların daha sınırlı düzeyde ele alındığı dikkat çekmektedir. Belediyeler arasındaki farklılıklar, kurumların kurumsal öncelikleri ve raporlama yaklaşımlarının çeşitliliğine işaret etmekte olup, bu farklılıkların daha iyi anlaşılması için içerik analizlerinin derinleştirilmesi önem taşımaktadır.

Sonuç

2024 yılı faaliyet raporlarında Marmara, İç Anadolu, Ege, Akdeniz, Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden seçilen büyükşehir belediyelerinin raporlarında anahtar kelime frekansları üzerinden yapılan analizler, belediyelerin kurumsal önceliklerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Genel olarak, bilgi yönetimi teması raporlar içerisinde oldukça sınırlı bir görünürlük sergilemiş, hem “bilgi yönetimi” hem de “bilgi paylaşımı” kavramlarının kullanımı oldukça düşük kalmıştır. Bu durum, bilgi yönetimi uygulamalarının faaliyet raporlarında henüz kurumsal öncelikler arasında yer almadığını göstermektedir.

Kurumsal öğrenme teması incelendiğinde ise, “değerlendirme” kavramının tüm bölgelerde diğer alt kavramlara kıyasla çok daha yüksek frekansta geçtiği gözlemlenmiştir. Bu durum, belediyelerin performans ölçümü ve geri bildirim süreçlerine odaklandığını, ancak bu süreçlerin sistematik bir öğrenme kültürüne dönüştürülmesinde henüz istenilen düzeyde ilerleme kaydedilmediğini

düşündürmektedir. Ayrıca, “öğrenme” kavramının frekansının düşük olması, kurumsal öğrenmenin yalnızca performans değerlendirme ile sınırlı kalabildiğine işaret etmektedir.

Eğitim faaliyetleri teması çerçevesinde, “hizmet içi eğitim” ve “seminer” kavramlarının kullanımı belediyeler arasında farklılıklar göstermektedir. Bazı belediyeler personel gelişimine önemli ölçüde vurgu yaparken, bazı belediyelerde bu alandaki faaliyetlerin raporlanması daha sınırlı kalmıştır. Bu farklılık, belediyelerin insan kaynağı yönetimi ve eğitim politikalarında bölgesel ve kurumsal önceliklerin çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Stratejik yönetim teması, raporların çoğunda güçlü bir şekilde temsil edilmiştir. “Stratejik plan” ve “performans programı” kavramlarının yüksek frekanslarla kullanılması, belediyelerin kurumsal hedef belirleme ve performans takibini faaliyet raporlarının merkezine koyduklarını göstermektedir. Mali yönetim ise tüm belediyelerde en yoğun yer verilen temalar arasında yer almıştır; özellikle “bütçe”, “borç” ve “harcama” kavramlarının yüksek frekansları, mali disiplin ve kaynak yönetiminin belediyeler için kritik bir alan olduğunu doğrulamaktadır.

Yönetişim teması kapsamında ise, “katılım” kavramı birçok belediyede güçlü bir şekilde vurgulanmış, ancak “şeffaflık” ve “hesap verebilirlik” gibi diğer yönetim unsurlarının raporlarda yeterince temsil edilmediği görülmüştür. Bu bulgu, belediyelerin yönetim anlayışlarında katılımcılığı ön plana çıkardığını, ancak hesap verebilirlik ve şeffaflık gibi unsurların kurumsal iletişimlerinde ikinci planda kaldığını düşündürmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’nin farklı bölgelerindeki büyükşehir belediyeleri, faaliyet raporlarında stratejik yönetim, mali yönetim ve performans değerlendirme temalarına öncelik vermekte, ancak bilgi yönetimi ve kapsamlı yönetim uygulamalarında yeterince görünürlük sağlamamaktadır. Belediyelerin kurumsal önceliklerinin daha iyi anlaşılması ve sürdürülebilir kurumsal gelişim için, anahtar

kelimelerin metinsel bağlamlarının detaylı analiz edilmesi ve bilgi temelli yönetim yaklaşımlarının raporlama diline daha fazla entegre edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu. (24 Aralık 2003). *Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu*. Resmî Gazete, 25326. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5018&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (23 Temmuz 2004). *Büyükşehir Belediyesi Kanunu*. Resmî Gazete, 25531. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- 5393 sayılı Belediye Kanunu. (13 Temmuz 2005). *Belediye Kanunu*. Resmî Gazete, 25874. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>
- Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2025). *2024 yılı faaliyet raporu*. <https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/ABB-2024-YILI-FAALİYET-RAPORU.pdf>
- Argüden Yönetişim Akademisi. (2024). *Belediye Yönetişim Karnesi 2023*. Argüden Yönetişim Akademisi Yayınları. <https://argudenacademy.org/publications/Arguden-Yonetisim-Akademisi-Belediye-Yonetisim-Karnesi-2023.pdf>
- Argyris, C., & Schon, D. A. (1978). *Organizational learning: A theory of action perspective*. Addison-Wesley.
- Başköy, D., & Kızılböğâ-Özaslan, R. (2021). Kurumsallaşmaya Etki Eden Faktörlerin Belediye Özelinde Analizi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 1018–1037. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.807471>
- Bilge, S., & Küçükaycan, D. (2014). Yerel Yönetimlerde Bütçe Saydamlığının Gerekliliği. *Prof. Dr. Fazıl Tekin'e Armağan Kitap* (ss. 65–100). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Basımevi.
- Bryson, J. M. (2018). *Strategic planning for public and nonprofit organizations: A guide to strengthening and sustaining organizational achievement* (5th ed.). Hoboken, NJ: Wiley.
- Can, E. (2011). *Türkiye’de kamu personelinin hizmetiçi eğitiminde bilişim teknolojilerinin rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Can, H. H. (2009). *Uygulamada Belediye Kanunları*. MYD Yayınevi.
- Can, H. H., & Gündüzöz, İ. (2011). *Türk Mahalli İdarelerinin Mali Yapısı*. Türkiye Belediyeler Birliği.
- Davenport, T. H., & Prusak, L. (1998). *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Harvard Business School Press, Boston.

- Erzurum Büyükşehir Belediyesi. (2025). 2024 yılı faaliyet raporu. https://www.erzurum.bel.tr/kurumlar/erzurum.bel.tr/HaberGorselleri/20052025_12_22_082024_FAALİYET_RAPORU-2.pdf
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (2025). 2024 yılı faaliyet raporu. https://www.eskisehir.bel.tr/dosyalar/faaliyet_raporlari/2024.pdf
- Ezin, E. (2022). *Büyükşehir belediyelerinin kurumsal kapasitelerinin stratejik planlar ve faaliyet raporları üzerinden karşılaştırmalı analizi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi. (2025). 2024 yılı faaliyet raporu. <https://eski.gaziantep.bel.tr/uploads/2025/05/2024-faaliyet-kitabi-son.pdf>
- Goldsmith, S., & Yang, J. (2025). AI and the Transformation of Accountability and Discretion in Urban Governance. *arXiv*, 1-52. <https://arxiv.org/pdf/2502.13101>
- Kalkan, A., & Alparslan, A. M. (2009). Şeffaflık, İletişim ve Hesap Verebilirliğin Yerel Yönetim Başarılarına Etkileri. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 1(1), 25-40.
- Karasoy, H. A. (2014). Türk Kamu Yönetiminde Performans Yönetimine Bir Bakış. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(22), 257-274.
- Konya Büyükşehir Belediyesi. (2025). 2024 yılı faaliyet raporu. https://sepet.konya.bel.tr/kbb/kbb/dosyalar/faaliyet_raporlar/2024FaaliyetRaporu.pdf
- Köseoğlu, M. A., Barca, M., & Karayormuk, K. (2010). Türk Yöneticiler Bilgi Yönetiminden Ne Anlıyor? *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 5(1), 163-175.
- Malatya Büyükşehir Belediyesi. (2025). 2024 yılı faaliyet raporu. <https://bulut.malatya.bel.tr/index.php/s/7Y54nZyQ2f5m5EQ?dir=/&openfile=true>
- Ordu Büyükşehir Belediyesi. (2025). 2024 yılı faaliyet raporu. https://www.ordu.bel.tr/upload/files/2024-faaliyet-raporu/2024-faaliyet-raporu_5275.pdf
- Özdemir, A. (2022). Data-And Knowledge-Driven Smart City Strategies: Research On Implementation Challenges Of Local Governments In Turkey. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 20(3), 152-169.
- Parlak, B., & Sobacı, Z. (2012). *Ulusal ve Küresel Perspektifte Kamu Yönetimi Teorik ve Pratik*. Marmara Kitap Merkezi.
- Peker, K. (2010). Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Hizmet İçi Eğitim ve Yöntemleri. *Mevzuat Dergisi*, (156), 1-16. <https://www.mevzuatdergisi.com/2010/12a/02.htm>

- Samsun Büyükşehir Belediyesi. (2025). *2024 yılı faaliyet raporu*.
<https://samsun.bel.tr/uploads/files/2025/2024fr.pdf>
- Şamdan, Y. (2023). Türk Kamu Yönetiminde Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik.
Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 6(3), 926-942.
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. (2025). *2024 yılı faaliyet raporu*.
<https://www.sanlıurfa.bel.tr/uploads/2025/20250506153009-58155-89163.pdf>
- T.C. Aydın Büyükşehir Belediyesi. (2025). *2024 yılı faaliyet raporu*.
https://aydin.bel.tr/Content/files/Faaliyet_Raporlari/2024_FAALIYET_RAPORU_07_04_2025.pdf
- T.C. Bursa Büyükşehir Belediyesi. (2025). *2024 yılı faaliyet raporu*.
<https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/7yq07s6b11wc00.pdf>
- T.C. Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2025). *2024 yılı faaliyet raporu*.
<https://www.mersin.bel.tr/uploads/files/faaliyetraporu34668636-301686.pdf>
- T.C. Muğla Büyükşehir Belediyesi. (2025). *2024 yılı faaliyet raporu*.
https://panel.mugla.bel.tr/uploads/sayfatr/a4b18442-8f0b-447c-9a5d-9a5173f4e082_2024FR-07.04.2025-Meclisimzal.pdf
- T.C. Resmî Gazete. (1965, Temmuz 23). 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (Sayı: 12056). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12056.pdf>
- T.C. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi. (2025). *2024 yılı idare faaliyet raporu*.
https://www.tekirdag.bel.tr/content/WebSource/file/faaliyet_raporu/2024_yili_idare_faaliyet_raporu.pdf
- Uçar Kocaoğlu, B. (2013). *Belediyelerde yönetsel kapasite değerlendirmesi: İç Anadolu bölgesi ve Arizona eyaleti belediyeleri örneklerinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcı, S. (2018). Kamu Yönetiminde Şeffaflık ve Hesap Verebilirliğin Toplumsal Algısı: Bir Alan Araştırması. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(14), 295-317.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.

**The European Union's
Security Dilemma in the
Absence of a Unified
Military: Assessing the
Role of NATO and
Transatlantic Relations in
the Post-Trump Era**

Article Submission Date: 18.07.2025
Accepted: 25.08.2025

Izza Imran^a

Abstract

The research investigates the EU's efforts at strategic independence while focusing on problems and possibilities within its North Atlantic Treaty Organization (NATO) defense and security relationship. This research uses qualitative methods to study defense projects Permanent Structured Cooperation (PESCO) and European Defense Fund (EDF) and to examine how political transformations affect European security at large. The European Union (EU) successfully developed its defense capabilities, yet current limitations include member state politics blocking coordinated approaches and struggles to create standardized military capabilities. This prevents EU governments from taking autonomous global security decisions. The uncertainty of the Trump administration's foreign policy underlined Europe's exposure to overseas power dependence, leading to increased EU efforts to achieve strategic independence. The research shows that the EU advances its independent security policy, yet building complete independence from NATO poses multiple obstacles that require enhanced EU cooperation and integration at all levels. The research helps explain how European security will develop in the global order, which becomes more complex and unpredictable.

Keywords: *Strategic Autonomy, European Union Security, NATO Relations, Transatlantic Defense Cooperation, PESCO and EDF initiatives.*

---

^a Istanbul Kent University, Master Student, izzaimran11@gmail.com,
2450710075@ogr.kent.edu.tr, ORCID: 0009-0007-0929-8228

Birleşik Bir Ordunun Yokluğunda Avrupa Birliği'nin Güvenlik İkilemi: Trump Sonrası Dönemde NATO'nun ve Transatlantik İlişkilerin Rolünün Değerlendirilmesi

Özet

Araştırma, NATO savunma ve güvenlik ilişkisi içindeki sorunlara ve olasılıklara odaklanırken AB'nin stratejik bağımsızlık çabalarını araştırıyor. Bu araştırma, PESCO ve EDF savunma projelerini incelemek ve siyasi dönüşümlerin genel olarak Avrupa güvenliğini nasıl etkilediğini incelemek için nitel yöntemler kullanıyor. AB savunma yeteneklerini başarıyla geliştirdi, ancak mevcut sınırlamalar arasında üye devlet politikalarının koordineli yaklaşımları engellemesi ve standartlaştırılmış askeri yetenekler oluşturma mücadeleleri yer alıyor. Bu, AB hükümetlerinin özerk küresel güvenlik kararları almasını engelliyor. Trump yönetiminin dış politikasının belirsizliği, Avrupa'nın denizaşırı güç bağımlılığına maruz kalmasını vurguladı ve AB'nin stratejik bağımsızlığa ulaşma çabalarının artmasına yol açtı. Araştırma, AB'nin bağımsız güvenlik politikasını ilerlettiğini, ancak NATO'dan tam bağımsızlık oluşturma her düzeyde gelişmiş AB iş birliği ve entegrasyonunu gerektiren birden fazla engel oluşturduğunu gösteriyor. Araştırma, Avrupa güvenliğinin daha karmaşık ve öngörülemez hale gelen küresel düzende nasıl gelişeceğini açıklamaya yardımcı oluyor.

Anahtar kelimeler: *Stratejik Özerklik, Avrupa Birliği Güvenliği, NATO İlişkileri, Transatlantik Savunma İş Birliği, PESCO ve EDF girişimleri.*

1. Introduction

The European Union has persistently dealt with security challenges because member states do not maintain a single military organization. The European Union strengthened its economic and political ties between member states, but its defense and military aspects remain divided, forcing it to count on NATO security support from the United States. The evolving transatlantic relationship during and after the Trump administration created issues with NATO reciprocity, mainly because the administration criticized European nations for inadequate defense spending. (Daalder & Goldgeier, 2006: 105-113) During the Trump presidency, the unclear American approach toward European security bolstered EU discussions about developing strategic autonomy along with strengthening military capacity.

During the Trump presidency, there was a significant shift in how the United States managed NATO security alongside European defense policy. European leaders began reassessing their historical approach to American military support after President Donald Trump revealed through his transactional dealings that he would potentially disengage from NATO. (Brooks & Wohlforth, 2016: 7-53).

When discussing defense vulnerabilities, the Trump administration revealed EU dependence on American military support and showed that Europe lacks unified military structures. The EU faces strategic challenges that scholars describe as a “security dilemma” since its lack of unified defense structure forces it to rely on external powers, which might endanger its independence and geopolitical capabilities (Lobell, 2010/2017: 1–23).

The ability of security measures such as PESCO and EDF to enhance the EU security apparatus is insubstantially limited by national political differences and inadequate funding and operational support (Fiott, 2015: 159-167).

Both Permanent Structured Cooperation (PESCO) and European Defense Fund (EDF) were meant to play a central role in EU defense, but have not worked as planned due to complicated bureaucracy, different views from member states on threats and missing unified leadership. As a result of these challenges, the EU has failed to turn its big goals into actual military strength. Furthermore, a lot of the EU's smaller members are concerned about replicating structures and tend to trust in the Atlantic alliance for safety. Oppositely, France, plus a few others in the EU, believes that having strong defense policies is necessary for Europe's independence and to depend less on the U.S. There is an additional problem since it is unclear how the EU should balance their military plans with the leading role NATO holds (Blockmans & Crosson, 2021: 87-110).

European defense maintains NATO as its foundation, yet speculation about its future tries to balance transatlantic relations during the post-Trump leadership period. Russian aggression in Ukraine, alongside the ongoing conflict, made NATO essential yet put European Union leaders back on track to build their independent security defense policy. Because Europe depends on NATO but wants more independence, the issue has caused EU organizations and member states to discuss it once more. Even though the transatlantic alliance is the primary basis for European security, the war in Ukraine and changes in global power have pushed EU leaders to invest more in standard capabilities, coordinate better in defense purchases and increase the EU's presence in crisis management worldwide. With more attention given to defense in Europe, members of the EU are debating better ways to move troops quickly and build a stronger strategy to address new risks together (Moller & Rynning, 2021: 177-197).

In order to frame this research, this paper presents the idea of a "strategic dependency loop," which explains how EU member states' incentives to commit to autonomous defense measures fully are diminished when they rely on NATO for deterrence. This cycle

inhibits institutional advancement towards strategic autonomy and maintains competence disparities. Additionally, the report uses a typology that makes a distinction between "defensive dependency" (continuing dependency on NATO-led deterrence), "shared autonomy" (combined EU–NATO operational capacity), and "soft autonomy" (symbolic actions with limited functional scope). The EU's security posture from 2014 to the present is assessed using this methodology.

This document evaluates the EU security problem while lacking a unified military framework through an assessment of NATO's evolution alongside post-Trump global relations. The analysis investigates European defense through geopolitical evaluation, institutional analysis, and strategic assessment because these elements provide necessary insights into the EU's strategic position during global security uncertainties. (Biscop, 2020: 231-234)

1.1 Research questions

1. How has the absence of a unified military force affected the EU's security posture in the post-Trump era?
2. What role does NATO continue to play in European defense, and how have transatlantic relations evolved since the Trump administration?

1.2 Research objectives

1. To assess the impact of the EU's fragmented defense structure on its ability to respond to contemporary security challenges.
2. To evaluate the influence of post-Trump transatlantic relations on the EU's dependency on NATO for security.

1.3 Hypothesis

In the absence of a unified military, the EU's continued reliance on NATO undermines its pursuit of strategic autonomy in the post-Trump era.

1.4 Significance of the study

The study's worth stems from its research into EU security challenges during its early years without a combined military force, together with its analysis of Atlantic relations under Donald Trump's presidency. The EU effectively responds to new security threats because it depends on NATO, yet existing strategic and political divisions make efficient action impossible. Global security challenges and rising international turbulence require analysis to understand both the EU's self-sufficiency capabilities and limitations in operating independently.

Even though PESCO and the EDF have taken strong steps, it has been difficult for them to turn their intentions into actual abilities. Reducing division and boosting overall security is the goal, but different countries are proceeding with varying purchase choices, causing some parts of these efforts to overlap. At the same time, some question whether the EU can rely on outside suppliers, given the potential effects such reliance might have on the EU's defenses during global conflicts. As a result, though PESCO and the EDF stand for progress, they also reveal that the EU has challenges transforming political goals into real defense resources.

PESCO's importance in this context goes beyond its operational initiatives. PESCO has 68 active joint projects as of 2025, ranging from cyber defense networks to enhanced military mobility. These efforts are intended to fortify the EU's defense industry base in addition to improving interoperability. Cohesion is hampered by unequal involvement, as some member states participate selectively. Therefore, political dedication and national procurement plans that

are in line with EU aims are both necessary for PESCO to succeed (*Permanent Structured Cooperation (PESCO)*, 2017).

This analysis is important now because the EU is being challenged anew about its part in security, given that some traditional alliances are under strain. The Ukraine conflict and other international disputes have led to greater debates about improving European security, and this study helps explain their background and ongoing issues. The research by comparing European policies and transatlantic dynamics helps to explain how these factors influence the EU's changing approach to security matters and forms the basis for future talks on how to address the gap between the EU's ambitions and actual outcomes in defense policies.

1.5 Methodology

This study uses qualitative descriptive methods to understand the EU's security problems as an organization with limited military unity while focusing specifically on NATO and transatlantic relations after the Trump era. The research bases its findings entirely on secondary sources from scholarly books and peer-reviewed journal articles and policy briefs, and documented speeches, besides web-based publications by renowned think tanks, including the European Council on Foreign Relations (ECFR) and Real Instituto Elcano, and the Center for Strategic and International Studies (CSIS). Official EU and NATO documents, together with reputable news outlets, along with the "Readiness 2030" initiative, have been used to confirm that the analysis incorporates recent strategic policy changes in the EU (Tanti, 2025).

A focused qualitative content analysis of NATO's 2022 Strategic Concept, the EU's Strategic Compass (2022), (*European Union External Action Service*, 2022).

and PESCO progress updates from 2017–2024 are included in the study to supplement the literature review. Key theme terms including "deterrence," "resilience," and "operational readiness" are identified

in the analysis. These terms show how NATO and the EU express different but overlapping conceptions of European security (NATO, 2022).

Literature Review

Since its inception, the European Union (EU) has fought against the security challenges that come with no standing military unity. The EU struggles with strategic autonomy because its dependence on NATO and the United States during Nordic defense activities affects its defense capabilities. Strategic autonomy pursuits by the EU have become more crucial as the world political situation has evolved after the Trump presidency era, while transatlantic relationships have come under increased evaluation (Howorth & John, 2003: 3-21).

Since 1999, the EU has created the Common Security and Defense Policy (CSDP) to provide Europe with tools for conducting external crisis management through peacekeeping and stabilization operations. The EU lacked the capacity to operate independently for territorial defense alongside defending against state threats since NATO maintained primary responsibility for those areas. Since the end of the Cold War, this sectoral separation between defense duties has been sustained without change as NATO's members dedicated no more than 20 percent of their collective defense actions to the European region (Bart, 2022).

To fix the divide, countries have advocated for greater money for defense, cooperation in buying weapons and introduced the Strategic Compass from the EU to offer guidance on collective efforts. Still, these aims regularly come up against differences in national policies, sensitive political issues and scarce resources. While all agree that security and defense should be strengthened in the EU, actually carrying out these commitments together has been difficult. We are yet to see if the EU will manage to move past these issues and play a significant defense role that works alongside, rather than the same as, NATO (Friis & Tamnes, 2024: 813-824).

Security concerns alongside U.S. uncertainty toward European military defense prompted the EU to create programs, including Permanent Structured Cooperation (PESCO) and European Defense Fund (EDF). The defense initiative PESCO entered operation in 2017 to allow EU member states to cooperate on defense projects to improve military capabilities and joint operational readiness. The 2017-founded EDF functions to unite national defense research investments for better military force inter-operation (Finabel, 2023).

The EU defense industry heavily depends on non-EU suppliers because extensive foreign entities contribute to defense-related EU tenders. Member states struggle to develop coordinated defense policies since they lack a unified vision while working through nationally different interests, which delays progress toward a cohesive defense strategy. Even with these activating plans, the EDF and PESCO have come across significant difficulties in carrying out their commitments. While both programs want to solve the fragmentation issue and increase cooperation, some members have been reluctant to truly work together in their purchasing strategies, which has resulted in incongruity in efforts. Because the EU relies on outside suppliers, any weak points in the defense supply chain have come to light, causing worries about strategic dependency and the risks of geopolitical problems. Consequently, PESCO and the EDF show that European defense integration is moving ahead yet highlight the bigger problems the EU encounters in transforming its plans into real military capabilities (Berchev, 2024: 25-49).

The EU member states define strategic autonomy from each other through their understanding of this concept. France demonstrates alignment between national defenses and European defenses since the country believes that evaluation independence and free decision-making, and direct action require mutual support. Germany supports European strategic autonomy by maintaining important national technologies that will benefit from scaled-up cooperation among member states. The EU experiences difficulties in establishing a

unified defense policy because the national priorities of member states remain contradictory (Schramm, 2025: 2-10).

European leaders evaluated their defense reliance after the Trump administration started dealing with alliances through transactions while blaming NATO nations for insufficient defense spending. The European Union recognized fundamental weaknesses in its defensive capabilities because of Donald Trump's diplomatic methods combined with his strategic policies, which proved Europe's essential military alliance with America. European leaders are now accelerating discussions regarding more independence for their strategic defense initiatives (Fabbrini, 2024).

Strategic autonomy has gained new priority in EU policy following the Ukraine conflict alongside NATO conversation re-emergence. President Emmanuel Macron demonstrates increasing European support for autonomous defense by suggesting that France will provide nuclear protection to its European partners. Strategic autonomy at its full capacity demands that EU member states align behind a shared strategic culture while developing stronger defense capabilities across the Union (Dunn & Webber, 2025: 1-9).

The EU continues to deal with multiple obstacles toward strategic independence, even with the deployment of PESCO and EDF programs. The defense industry operated by the EU depends heavily on suppliers who are not members, while non-EU participants play a key role in EU defense-related tender competitions. The EU faces major setbacks in building a unified defense strategy because member states have different visions about defense policy, while their national interests increase the difficulty of policy coordination. National security threats arising from conflicting national defense perceptions and insufficient military capacities between EU member states obstruct their ability to undertake unified military operations (Strategic Autonomy and European Defence, 2021).

The Ukrainian war reveals how these strategic issues create difficulties that different EU member states choose to confront differently while persisting in military alliances with the United States and NATO for defense operations (Celso & Sguazzini, 2025: 110-130).

2.2 Theoretical framework

The study is conducted under the light of structural realism. This analysis examines the security problems faced by the EU by examining how the international environment, as an anarchistic and non-uniform state power, directs the actions of states. According to structural realism, in the absence of a state that dominates, states strive for individual survival through self-help and act based on providing relative security in relation to other states. The investigation of the EU in this context shows why member states did not pursue the complete unity of their military resources. They esteem national sovereignty and work closely with NATO, primarily the U.S., since it offers a firmer and more real security guarantee. Austerity attempts to gain strategic independence through measures such as PESCO and the EDF are hampered by the overwhelming power of NATO, nations competing for aspirations, and the failure to synchronize militaries (Handler, 2024: 285-321). Structural realism explains the push for EU autonomy in defense since the period that Trump took office, and this has become more obvious due to his erratic foreign policy. The increased power of Russia and China in the international system presents new threats that make the EU decide to strengthen its security. Therefore, structural realism provides a clear-eyed view of how the EU needs to operate on its limited autonomy in the area of security in the face of a world where power and survival shape state action (James, 2022: 355-385).

2.3 Historical background

Since World War II, the security framework of the European Union emerged from the historical circumstances of Europe's

reconstruction period through its developments in defence and military strategy. After suffering two world wars, the nations of Europe looked for ways to maintain stability and achieve peace while promoting cooperation. After World War II, economic integration emerged as the primary path toward achieving peace and stability when the European Economic Community (EEC) was formed through the Treaty of Rome in 1957. European institutions started without control over defense or security issues, so NATO used its 1949 foundation to provide collective defense against perceived Soviet advancement primarily through military coordination (Eoin O'Malley, 2024: 17-47).

Strategic Autonomy and Europe's Security Evolution

3.1 The Cold War and Europe's Continued Reliance on NATO

At the start of the 1990s, Europe faced a complete political transformation as both the Soviet Union and Warsaw Pact disappeared from the world stage. Despite the withdrawal of the Soviet threat, NATO preserved its status as the essential connection between European and American powers. Europe needed to reassess its defence responsibilities after the security environment changed due to the Maastricht Treaty establishing the modern European Union in 1993 (Holger Draber, 2014: 1-9).

Things were a mix of positive and negative during this shift for the sector of European security policy. As soon as the Soviet Union ended, the strong reason that gave NATO much power disappeared, leaving Europe free to look for different ways to cooperate and act more independently. Besides making countries closer together economically and politically, the Maastricht Treaty also prepared for a sophisticated Common Foreign and Security Policy (CFSP) as a hint to Europe's desire to be more active on the international stage. At the same time, the changing nature of security problems brought additional worries, like regional fighting in the Balkans and the arrival of new security threats which tested how Europe handled

emergencies. Because of this, Europe needed to work on both sides: continue with NATO to keep strong transatlantic relations and also start shaping its own security and defense plans as the world keeps changing (Uğur, 2025: 276-293).

3.2 The Maastricht Treaty and the Emergence of the Common Security and Defense Policy (CSDP)

The 1990s saw a shift in EU security development, with the Maastricht Treaty establishing the Common Foreign and Security Policy (CFSP) in 1992. The 1998 Saint-Malo Declaration emphasized the EU's autonomous capabilities in defense, while NATO remained the defensive foundation. The European Security and defense Policy (ESDP) was created in the early 2000s, but the EU remained heavily reliant on NATO (Molnár & Éva Jakusné Harnos, 2024: 97-100).

3.3 The Post-Cold War Era: Growing Calls for European Autonomy

Throughout the early 2000s, concerns mounted about the European Union's capacity to manage security threats independently from NATO involvement. Security crises after the 9/11 terrorist attack in the United States, along with the Iraq War (2003) and subsequent Middle East instability, exposed the EU's restricted capacity for crisis responses when member states disagreed on military actions. The Iraq War exposed fundamental rifts inside the EU regarding military action because France and Germany rejected U.S.-led intervention, yet the United Kingdom supported it. EU fragmentation demonstrated its lack of cohesive defense capabilities in important global security situations, sparking a significant discussion about independent European defense capabilities (Webber, 2025: 67-81).

To meet safety challenges the EU initiated exploration of strategic autonomy that implied independent defense capabilities outside NATO and United States direction. The notion of strategic autonomy

rose to prominence during the mid-2000s as EU leaders realized their heavy dependence on U.S. leadership through NATO would prove dangerous because of U.S. foreign policy uncertainties. European leaders questioned America's role as a security partner after Donald Trump's 2016 U.S. presidential victory because of his "America First" stance and critiques about NATO's importance (Kohut, 2024).

3.4 The Post-Trump Era and the EU's Strategic Autonomy Agenda

The EU accelerated its defense strategy review after Donald Trump became president and started challenging both NATO membership and European defense budget priorities. Certain European nations pressed forward with defense autonomy projects because Trump's unsteady foreign policy practices and direct NATO questions triggered their urgent need for independence. PESCO (Permanent Structured Cooperation) along with the European Defense Fund (EDF) emerged in 2017 as strategic EU initiatives to improve EU defense industrial capabilities and boost member state military cooperation (Pawlikowski, 2024: 345-382).

Following Trump's presidential term, the EU declared more substantial support for autonomous defense policies alongside new capabilities through European mutual defense initiatives. Ursula von der Leyen as president of the European Commission leads the way among key EU officials by stressing European defense capabilities need strengthening and that Europe should reduce external power dependence while expanding global security governance authority (Fabbrini, 2024).

4. Chronology: how Europe's push for strategic autonomy affected transatlantic relations and NATO

4.1 1990s – Post–Cold War Adjustment

Following the Cold War, the collapse of the Soviet Union and Warsaw Pact led to significant changes in how Europe was protected.

Despite this, NATO remained the cornerstone of Western security. Established by the Maastricht Treaty in 1992, Europe's Common Foreign and Security Policy (CFSP) allowed the EU to begin working more closely to secure global peace. Based on the 1998 Saint-Malo Declaration by France and the United Kingdom, the EU should be able to act militarily by itself when NATO is not involved. At this point, European countries were starting to integrate their defense, but relying on the United States in NATO was still prominent. Relations between the U.S. and Europe were strong and steady, provided NATO was still considered the main military body (Krzyszowski, 2021).

4.2 2003 – Iraq War and European Division:

In 2003, the U.S. invasion of Iraq brought significant divides in the politics of the EU to the surface. While France and Germany were against the war, the United Kingdom supported Washington. Due to this situation, the EU had difficulties presenting a united front on international matters and borders. After the Iraq War, many Europeans talked about the limited role of their militaries in world affairs and how it affected their decision-making. This situation made it evident that Europe could not totally rely on U.S. leadership if its goals differed from those of the United States. NATO was not actively involved in the Iraq invasion, but the problems between its key members in Europe had an impact on them (Olsen, 2022).

During the Iraq War, it became apparent that the bonds in European defense were weak, and national concerns were sometimes more important than decisions made by the group. As a result, people discussed once again the challenges in the EU's Common Foreign and Security Policy and argued for a stronger and united European position in worldwide security. Some EU member countries demand that the bloc have a bigger impact on international security and support building defense forces that fit alongside NATO as well as allow Europe to operate separately when necessary. As a result of the

Iraq War, European countries were driven to rethink their trust in the U.S. and start working on making the EU more able to face global security challenges (Coffey, 2013).

4.3 2011–2014 – Libya Intervention and Russia’s Return

As a result of the Arab Spring in 2011, the U.S., France and Britain supported NATO in conducting military operations in Libya. As an organization, the EU could not take decisive action and was unable to act quickly during crises which became clear in the conflict. The incident further showed that Europe was not able to operate independently. Everything changed in 2014 due to Russia seizing Crimea and unsettling the region of Eastern Ukraine. As a result, NATO once again focused on security in Europe, especially by deterring aggression and defending the region. European nations enhanced their spending on the military and looked at how to secure their countries. Although sanctions and foreign policy efforts belonged to the EU, NATO, and the U.S. led the way in keeping other nations at bay militarily (Perthes, 2011: 73-84).

The EU and NATO security agendas underwent a sea change in 2014 when Russia annexed Crimea. In response, NATO sent forward-deployed battlegroups to Eastern Europe, but the EU mostly used diplomatic efforts and economic penalties. This disparity demonstrated how operationally dependent the Union is on NATO for strong security measures. This trend was further highlighted by the full-scale invasion of Ukraine in 2022. While the EU mobilized humanitarian help, macro-financial aid, and refugee relocation arrangements, NATO took the lead in providing lethal aid and organizing military support. During this time, the EU launched its Strategic Compass, but it still had little autonomy in high-intensity conflict.

4.4 From 2016 to 2020 – Trump’s era and increased independence in the EU

The way transatlantic security was handled shifted with Donald Trump's presidency. His doubts about NATO, doubts around Article 5 and continuous calls for Europe to increase its military budget were disturbing to many Europeans. European leaders began to doubt the U.S. commitment to their military security after Trump spoke out with his "America First" slogan. Consequently, the EU hastily put measures in place to protect its internal security. In 2017, two programs, PESCO and EDF, were introduced to encourage collaboration on defense and strengthen the defense industry in EU member states. Being able to act independently from the U.S. became the primary focus for Europeans, and France pushed for a Europe that could go it alone if the situation called for it (GÖRGEN, 2021: 1373-1395).

4.5 2021–2024 – Post-Trump Re-engagement and War in Ukraine

The election of Joe Biden strengthened U.S. support for NATO and for forming alliances with other countries. It was a goal of the Biden administration to mend important relationships and highlight the value of NATO. Despite elections, the country continued to feel weakened by events under the Trump administration. The recent Russian invasion of Ukraine showed that European and transatlantic unity was once again challenged. NATO led the military assistance to Ukraine, whereas the EU provided economic penalties, help for refugees and support for long-lasting security. Because of the war, Eastern European members view NATO as more important for defending them with traditional forces. Furthermore, the EU launched the Strategic Compass to help the Union create stronger and better coordinated defense capabilities. During this period, it became clear that NATO was valuable, yet European leaders were committed to bolstering their resources for future challenges in their partnership with America (Romeo et al., 2024).

4.6 2024–Present – Uncertainty over a Second Trump Era

Some European countries are once again concerned about the U.S. gaining distance from world affairs now that Trump might return to office. It is now a concern that a new Trump administration could pull back on U.S. commitments to NATO or let NATO weaken. Thus, European Union defense activities are being revitalized, and more substantial efforts are being made to achieve strategic autonomy. France keeps pushing for a stronger European defence identity, and countries in Eastern Europe are concerned about reducing their ties with NATO. European leaders are currently focused on finding a solution to give more power to their own armies while keeping ties to the United States strong. Because the political direction of the U.S. is unclear, Europe finds itself planning for friendship as well as for new challenges (Goodman & Jade McGlynn, 2024: 6-12).

Analysts predict a greater focus on bilateral security agreements over multilateral frameworks in policy debates surrounding a potential second Trump administration, which may put pressure on the EU to boost direct defense spending. Discussions concerning Turkey's place in NATO and EU security alliances have been triggered by this possibility. EU-US-Turkey defense relations are complicated by Turkey's balancing act between its independent foreign policy and its NATO commitments, especially with regard to Russia. Even while Turkey is still a vital NATO ally that controls transit to the Black Sea, there are still strategic issues because of its tense relations with several EU members (Ebru Oğurlu, 2024).

Recent developments and the path forward

Due to rising security risks and the changing geopolitical dynamics, the European Union has strengthened its defense capabilities while pursuing strategic autonomy. The strategic "Readiness 2030" initiative or "Rearm Europe Plan" emerged under European Commission President Ursula von der Leyen in March 2025. The strategy brings together diverse defense financing methods which

aim to attract €800 billion defense spending through these mechanisms: national fiscal flexibility and a new €150 billion funding option for collective purchase programs and opportunities to shift cohesion funds and enhanced European Investment Bank involvement. Strengthening Europe's defense infrastructure will be supported through multiple avenues including the savings and investments union which engages in private capital under the plan (Bisaccio & Bisaccio, 2025).

The "Readiness 2030" initiative reflects the EU's determination to decrease dependence on outside military help at a time when the United States suspended military assistance to Ukraine. The plan selects seven key capability domains to guide European military development from existing operational deficiencies and stresses collaborative defense expenditures on essential technologies including missile defense systems and air defenses (Bisaccio & Bisaccio, 2025).

The successful implementation of strategic autonomy faces multiple barriers for the EU despite its stated goals. The European defense industry exists in a severely fragmented state that depends heavily on suppliers outside the EU and struggles with structural inefficiencies. By 2030, Brussels wants military procurement from European companies to reach 50% of total purchases. Progress toward autonomy remains blocked by duplicate systems and outdated defense platforms, which especially impact fighter jets and missile development (Thelen, 2003: 208-240).

The European Union's pursuit of strategic autonomy encounters barriers caused by disorganized military strength capabilities between its member nations. The NATO member state Poland maintains the highest defense expenditure at 4.7% of its Gross Domestic Product (GDP), but faces difficulties from its old manufacturing base and operational problems in its state-run defense organization. The European defense sector remains behind in

developing high-tech capabilities, including missile defense and artificial intelligence, as well as satellite intelligence (Glib Gusiev, 2025).

Made at an EU level is the identification of critical supply chains that need protection. Microchip strategy-building efforts have encountered strong opposition. A European Court of Auditors issued a report which declared that the EU's target of manufacturing 20% of global microchips by 2030 displays "deep disconnect from reality" because its investments seem scattered and lack proper monetary coordination (O'Carroll, 2025).

EU policy maintains the principle of staying "as open as possible, as autonomous as necessary," which represents a guarded move towards unilateralism because multilateralism has weakened, and geopolitical tensions have intensified. This method stresses both EU accountability for security and the requirement of developing powerful defense capabilities (CELIS Institute, 2025).

Western European security officials nowadays follow a fundamental strategic evolution because of the Ukrainian conflict, alongside shifting US-European ties, along with the recognition that NATO and Washington's leadership cannot assure European safety anymore. The "Readiness 2030" initiative represents a detailed plan to upgrade and modernize European defenses using €800 billion for defense mobilization, but it stands separate from the EU's broader transformation process (Sinem Ünaldılar et al., 2025).

The EU showed increasing determination to build strategic autonomy through coordinated defense purchases while directing funding to vital capabilities, including missile defenses and AI, along with cyber resilience tools, and aiming to have European manufacturers supply 50% of defense equipment needs by 2030. However, challenges remain. The European defense industry remains fragmented, while Poland demonstrates outdated infrastructure alongside high defense spend levels, which prevents

European defense progress because it maintains dependence on suppliers outside of the EU. The microchip strategy faces criticism because it appears both overly complex and uncoordinated in its implementation for securing defense-related supply chains (MejinoLopez & Wolff, 2024).

Brussels has introduced its principle of being "as open as possible, as autonomous as necessary" to demonstrate its evolving economic and strategic sovereignty policies. The EU incorporates this evolving doctrine to address declining multilateralism and America's unpredictable political developments after Trump, and Europe's requirement to form a strategic unity (Guerrieri & Padoan, 2024).

Conclusion

The study focused on two research questions. First, how has the absence of a unified military force affected the EU's security posture in the post-Trump era? Although initiatives such as PESCO and the European Defense Fund were created with the aim of strengthening Europe's collective security, chronic fragmentation between and among the nations and disparate national agendas continue to blunt functional advancement. As the Trump administration managed NATO, the weakness of too much reliance on outside powers for security measures became apparent. As a result, the hunger for strategic autonomy in the EU has increased, but it has not been fulfilled due to institutional limitations and continued political differences among EU member states.

Second, what role does NATO continue to play in European defense, and how have transatlantic relations evolved since the Trump administration? The organization continues to be relevant in European security, as the alliance represents the core forum for military collaboration and deterrence. Although the EU has recently made efforts to grow its own defense identity, NATO's capabilities and, especially, those supported by the United States, are key to European defense. NATO relations with the continent's transatlantic

partners have been problematic. However, the current approach is all about the middle ground through the enforcement of close alliance with NATO, but the gradual improvement of its own EU defense resources. Through this policy, the EU tries to achieve its security as it progresses toward increased independence over time.

The EU's disjointed military environment continues to hinder European security and influence its strategic stance while assessing NATO's essential stature along with Atlantic relations since Trump's term. Recent years have brought progress through PESCO initiatives together with EDF funding, but the EU still faces significant barriers when pursuing genuine strategic autonomy. The EU's advancement toward autonomous security leadership remains constrained because NATO continues to dominate its security commitments, and member states maintain contrasting political positions and display deficient military coordination. Continued U.S. foreign policy unpredictability since Trump's presidential tenure has motivated European political leadership to push for enhanced Euro-defense capabilities while NATO continues sustaining European security needs.

In the future, the EU's ability to exercise strategic autonomy will be dependent upon fulfilling specific threshold requirements, such as standardizing national defense planning cycles, guaranteeing rapid deployment readiness within 30 days, and reaching the goal of sourcing at least 50% of defense procurement from European suppliers. Strategic autonomy runs the risk of continuing to be desirable in the absence of these fundamental adjustments. In order to ensure that future security issues can be addressed without risking alliance cohesiveness, the Union must seek capabilities development in tandem with preserving NATO relations.

References

- A Strategic Compass For Security And Defence* | EEAS (2022, March 24). Europa.eu.
https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-0_en
- Bart. (2022, September 8). *Scholz and Macron Have a Perilous Ambition for Europe*. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2022/09/08/european-strategic-autonomy-eu-security-macron-scholz-ukraine-defense-nato>
- Berehev, D. (2024). The Past and the Future of European Union Strategic Culture and Thinking in the Field of Security and Defense. *Сигурност и отбрана*, 1, 25–49. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1246309>
- Bisaccio, D., & Bisaccio, D. (2025, March 27). *ReArm Europe: A Look at the European Commission White Paper - Defense Security Monitor*. Defense Security Monitor. <https://dsm.forecastinternational.com/2025/03/27/rearm-europe-a-look-at-the-european-commission-white-paper>.
- Biscop, S. (2020). Weaker together or weaker apart? Great power relations after the coronavirus. *Asia Europe Journal*, 18(2), 231–234. <https://doi.org/10.1007/s10308-020-00582-3>
- Blockmans, S., & Crosson, D. M. (2021). PESCO: A Force for Positive Integration in EU Defence. *European Foreign Affairs Review*, 26(Special Issue), 87–110. <https://doi.org/10.54648/ceer2021028>
- Brooks, S. G., & Wohlforth, W. C. (2016). The Rise and Fall of the Great Powers in the Twenty-first Century: China's Rise and the Fate of America's Global Position. *International Security*, 40(3), 7–53. https://doi.org/10.1162/ISEC_a_00225
- CELIS Institute. (2025, February 25). *The EU's Evolving Approach to Open Strategic Autonomy: a Critical Perspective on the Competitiveness Compass for the EU and Other Recent Policy Developments - CELIS Institute - Investment Screening | National Security | Competitiveness*. CELIS Institute. <https://www.celis.institute/celis-blog/the-eus-evolving-approach-to-open-strategic-autonomy-a-critical-perspective-on-the-competitiveness-compass-for-the-eu-and-other-recent-policy-developments/>
- Celso , & Sguazzini, M. (2025). *View of The Road to Strategic Autonomy: Reflections from the Russia-Ukraine War*. Unito.it. <https://ojs.unito.it/index.php/deeuropa/article/view/11424/9431>.
- Coffey, L. (2013). *EU Defense Integration: Undermining NATO, Transatlantic Relations, and Europe's Security*. <https://static.heritage.org/2013/pdf/bg2806.pdf>

- Daalder, I., & Goldgeier, J. (2006). Global NATO. *Foreign Affairs*, 85(5), 105–113. <https://doi.org/10.2307/20032073>
- Dunn, D., & Webber, M. (2025). Looking ahead: imbalance, dependency and NATO's uncertain future. *Defence Studies*, 1–9. <https://doi.org/10.1080/14702436.2025.2474057>
- Ebru Oğurlu. (2024). Changing Nature of the European Union - Turkey Relations: From Civilizational Project to Transactional Cooperation. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(26), 33–54. <https://doi.org/10.26745/ahbvuibfd.1363956>
- Eoin O'Malley. (2024, March 31). *Before the Boom: The Historical Background*. Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-031-53070-8_2
- Fabbrini, F. (2024). European defence integration after Trump's re-election: A proposal to revive the European Defense Community Treaty and its legal feasibility. *European Law Journal*. <https://doi.org/10.1111/eulj.12531>
- Finabel. (2023, November 13). *An Opportunity for Europe to Expand Joint Defence Funding - Finabel*. Finabel - Finabel Promotes the Interoperability of European Land Forces, Whilst Complementing EU and NATO Structures, through Research and Decision-Making Recommendations. <https://finabel.org/an-opportunity-for-europe-to-expand-joint-defence-funding>
- Fiott, D. (2015). European defence-industrial cooperation: from Keynes to Clausewitz. *Global Affairs*, 1(2), 159–167. <https://doi.org/10.1080/23340460.2015.1032157>
- Friis, K., & Tamnes, R. (2024). The defence of northern Europe: new opportunities, significant challenges. *International Affairs*, 100(2). <https://doi.org/10.1093/ia/iaae019>
- Glib Gusiev. (2025, March 3). *Europe is preparing a united military-industrial complex strategy. It plans to invest hundreds of billions of euros in joint projects: communications, weapons and EW. Where will it get the money? And why only now?* Babel.ua; Babel. <https://babel.ua/en/texts/115891-europe-is-preparing-a-umic-strategy-it-plans-to-invest-hundreds-of-billions-of-euros-in-joint-projects-communications-naval-and-air-drones-air-defense-and-ew-where-will-it-get-the-money-and-why-only-n>
- Goodman, S., & Jade McGlynn, D. (2024). *Assessing the "Trump Risk" to European Security*. <https://static1.squarespace.com/static/5f913e2f4a89b93e9e4e2b8d/t/6707a69ceeba9546aa32395d/1728554653308/NDP-FES+Trump+European+Security+Paper+%28Final%29.pdf>
- GÖRGEN, A. (2021). Transatlantic Relations under Trump Administration and the National Interest Policies in Europe. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. <https://doi.org/10.53487/ataunisobil.827010>

- Guerrieri, P., & Padoan, P. (2024). "European competitiveness and strategic autonomy" *The European Union and the double challenge: strengthening competitiveness and enhancing economic security. European competitiveness and strategic autonomy.* <https://leap.luiss.it/wp-content/uploads/2024/03/WP5.24-European-competitiveness-and-strategic-autonomy-.pdf>
- Handler, H. (2024). What Future Does the EU Have? *Springer EBooks*, 285–321. https://doi.org/10.1007/978-3-658-45440-1_11
- Holger Draber. (2014). *NATO's 1979 Dual-Track Decision: National Interests and the Influence of Former Political Leaders of the United States of America and the Federal Republic of Germany.* <https://doi.org/10.21236/ada611751>
- Howorth, J., & John. (2003). The EU, NATO and the Quest for European Autonomy. *Palgrave Macmillan US EBooks*, 3–21. https://doi.org/10.1057/9781403981363_1
- James, P. (2022). Structural Realism. *Realism and International Relations*, 355-C12.P88. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197645024.003.0012>
- Kohut, A. (2024). *The architects of "America First" and the potential consequences of a Trump victory for European security.* Ceeol.com; OSW Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia. <https://www.ceeol.com/search/gray-literature-detail?id=1280411>
- Krzymowski, A. (2021). Europe's Strategic Autonomy in a Transatlantic Context at the Turn of the Centuries. In *Icm.edu.pl*. WSGK. <https://open.icm.edu.pl/handle/123456789/21004>
- Lobell, S. E. (2017). Structural Realism/Offensive and Defensive Realism. In *Oxford Research Encyclopedia of International Studies* (pp. 1–23). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.304>
- MejinoLopez, J., & Wolff, G. (2024). *A European defence industrial strategy in a hostile world.* Bruegel; JSTOR. <https://doi.org/10.2307/resrep65036>
- Moller, S. B., & Rynning, S. (2021). Revitalizing Transatlantic Relations: NATO 2030 and Beyond. *The Washington Quarterly*, 44(1), 177–197. <https://doi.org/10.1080/0163660x.2021.1896133>
- Molnár, A., & Éva Jakusné Harnos. (2024). From Quasi-Sovereignty to Full Sovereignty? The Interpretations of Strategic Autonomy and Sovereignty in the European Union. *Anali Hrvatskog Politološkog Društva/Anali Hrvatskog Politološkog Društva*, 21(1). <https://doi.org/10.20901/an.21.02>
- NATO. (2022). *Strategic Concept.* NATO. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

- O'Carroll, L. (2025, April 28). *EU microchip strategy "deeply disconnected from reality", say official auditors.* The Guardian <https://www.theguardian.com/business/2025/apr/28/eu-microchip-strategy-deeply-disconnected-from-reality-say-official-auditors?>
- Olsen, G. R. (2022). Transatlantic cooperation in flux: Europe's small and cautious steps towards "strategic autonomy." *Defence Studies*, 22(4), 609–623. <https://doi.org/10.1080/14702436.2022.2110477>
- Permanent Structured Cooperation (PESCO)*. (2017). European Council Council of the European Union. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/pesco>
- Pawlikowski, A. (2024). The EU's defence ambitions in the field of defence technological and industrial development. *European Integration Studies*, 20(2), 345–382. <https://doi.org/10.46941/2024.2.14>
- Perthes, V. (2011). Europe and the Arab Spring. *Survival*, 53(6), 73–84. <https://doi.org/10.1080/00396338.2011.636273>
- Romeo, C., Alexandru, S., Constantin, C., & Alexandru, P. (2024). *EU-US Transatlantic Partnership in the Context of Global Competition.* <https://stec.univ-ovidius.ro/html/anale/RO/2024i2/Section%201%20and%202/13.pdf>
- Schramm, L. (2025). Between Different National Preferences and Conflicting Policy Objectives: The Difficulties in Establishing a Common European Energy Policy. *Contemporary European Politics*, 3(1). <https://doi.org/10.1002/cep4.70001>
- Sinem Ünalıdılar, Betül Aydoğan Ünal, & Senem Kumova Metin. (2025). Navigating the storm: the impact of the Russia–Ukraine war on the EU's quest for strategic autonomy. *European Security*, 1–22. <https://doi.org/10.1080/09662839.2025.2517031>
- Strategic autonomy and European defence.* (2021, December 3). Elcano Royal Institute. <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/strategic-autonomy-and-european-defence/?>
- Tanti, C. (2025, March 24). *EU defence initiative rebranded as "Readiness 2030" after backlash from Italy and Spain - Monaco Life.* Monaco Life. <https://monacolife.net/eu-defence-initiative-rebranded-as-readiness-2030-after-backlash-from-italy-and-spain>
- Thelen, K. (2003). HOW INSTITUTIONS EVOLVE. *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*, 208–240. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511803963.007>
- Uğur, Ö. (2025). The European Union Foreign Policy System and the Extent of Europeanization after the Common Foreign and Security Policy. *The Journal of International Scientific Researches*, 10(2), 276–293. <https://doi.org/10.23834/isrjournal.1653350>

Webber, M. (2025). The security governance of the European Union. *Edward Elgar Publishing EBooks*, 67–81.
<https://doi.org/10.4337/9781803925189.00015>